

వేదాంత సారము.

త్రై లోక గవద్రామానుజాచార్య

విరచితము

వేదాంత సూత్రములకు

అర్థము వైన వ్యాఖ్యానము.

— తోబిడ్డ

త్రై పరవస్తు వెంకటరంగాచార్యులయ్య

వారలు గారి చే

పరిష్కరింపఁబడి

ముద్రింపఁబడెను.

VIZAGAPATAM.

Printed by

V. Bhavanishankarasastry.

ARSHA PRSS. 1881.

నమః పరమమహిమ్యః.

శ్రీమతే రామా నమః

వేదా న సారః.

శుభశ్రుతిదధిష్ఠు శరీరాయాభిలాత్తనే!

శ్రీమతేని మూలానమో దన్వతే విష్ణవేనమః ॥

పరమపురుష ప్రసాదాద్విదాస్తసారాధనా ద్విధియతే.

(బ్రహ్మజిజ్ఞాసా) ౧

అత్రాథశబ్దఆవస్థ ర్యేవర్తతే అతశ్శబ్దశరణత్వాత్ | అతశ్శబ్దోవృత్తశ్శ్రుతిమేతద్ధానమ్ | పూర్వవృత్తం చ కర్తవ్యజ్ఞానమితి జ్ఞానతే-ఆరిప్సితశ్శ్రుతిప్రజ్ఞానశ్శ్రుతివేదార్థవిచారైకదేశత్వాత్ అధితవేదశ్శ్రుతిపరుషశ్శ్రుతికర్తృప్రతిపాదనోపక్రమత్వాద్విదానాంకర్తృవిచారః ప్రథమం కార్యత్యథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్కుక్తుమ్-కర్తృజ్ఞానప్రకృతివికృతిరూపాణాంధర్మార్థభావరూపపురుషార్థసాధనత్వనిశ్చయః | పురుషత్వాచార్విజ్యమితి శ్రేస్తసూచితలావేన శుభజ్ఞానకృతః - ఏవంధర్మవేదసార్థ పరత్వేకమేవ జ్ఞానదర్శనత్వే తేషాంజ్ఞానేవలానాం తివగ-ఫలవత్వేనిశ్చితేనతివేదైకదేశభూతవేదాన్తభాగవేవల కమనామూల్యాశ్చైరఫలవ్యం బ్రహ్మజ్ఞానశ్శ్రుతానన్తస్థిరఫలత్వమాచారతోదృష్ట్యైవ సన్తరం ముముక్షోరవధారితకరిష్యన్నవన్ముఖోధనకశబ్దకైః పురుషశ్శ్రుతిప్రబుభుత్వా జ్ఞానత్యత్యథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేతికర్తృవిచారానన్తరంతరవేదాతోర్బ్రహ్మవిచారః కర్తవ్యత్యక్తంధవతి-తద్విదమామహితి-ః-పరిక్ష్యలోకాన్మమగతాస్సాన్బ్రహ్మజ్ఞానిర్యేదమానాన్మస్త్యేకృతఃకృతేనతద్విజ్ఞానార్థంశుగురుమేవాధిగచ్ఛేత్పమిత్వాచిత్తోతియంబ్రహ్మనిష్ఠంతస్మైశువిధ్యానువసన్నాయశమ్యక్పరీకాన్తత్రాయశమాన్వితాయయేనామరంపురుషంవేదశ్శ్రుత్యంప్రవాదతాంతర్వతోబ్రహ్మవిద్యామగతి-బ్రహ్మజ్ఞానవేదాభ్యాసరతఃకమనాశాసంపాదిరాన్లోకాన్తారాధ్యక్షయ

జ్ఞత్వేన మయస్వకావాన్మహామీమాంసయా తరీక్ష్య ఆత్మ
తోనిత్యః తరహపురుషః కృతేన కమణానసంపాద్య ఇలియో
నిర్యవహాయా త్యోద్విజ్ఞానాథం గురుమేవాభిగచ్ఛే త్పరి
త్పాదీశోలియం వేదాన్తవేదినం బ్రహ్మనిష్ఠం సాక్షాత్కృత
తరహపురుష స్వరూపం సగురుస్సమ్యగుపసన్నాయ తస్మై
యేన విశ్వావిశేషేణ తమక్షరం సత్యం వరహపురుషం వి
శ్వాత్ తాంబ్రీహవిశ్వాం పృథ్వియాదిత్యథాః సగురు
మేవాభిగచ్ఛేత్తస్మై సవిశ్వాత్ పృథ్వియాచేత్యవ్యయాద పృ
థ్వుత్యాచ్ఛ్చ విధావపిలిటోవిధానాత్ ఛన్దసిలుకోలజ్జోలిటఇతి-

(ః స్వాద్యస్వయితః) ౨

ఆస్మ విలింగివిలింగిన్త్రిశ్రస్య వ్యవస్థితసుఖదుఃఖా
పభోగస్య జగతో జన్మస్థితిలయః యతః తద్భిత్తై తి పృ
తిపాదయతి కృతిరిత్యథాః - "యతో వా ఇమాని భూతా
ని జాయంతే యేన జాతాని జీవన్తి యత్ప్రియం త్యభిసంవిశం
తి రద్విజ్ఞాన స్వరూపైశ్చైతే - సూత్రేయత ఇతి హేతౌ
పశ్యమి, జన్మస్థితిలయానాం సాధారణత్వాత్ - జనిహేతుత్వం
చ నిమిత్తో హేతానరూపం వివక్షితమ్ - యత ఇతి హి కృతిరు
భయవిషయ - కథమితి చేత్ - యతో వా ఇమాని భూతాని తిత్తై
నిర్వృత్తవస్థిర్జాత్ కృసిద్ధశ్చోభయ విషయత్వాత్ - సదేక
సోమ్యేతదుగ్రా ఆసీదేక మేవాద్వితీయం తదైక్షతబహుస్యాం
ప్రజాయేయేతి తత్తేజోస్సృజత్యేతే సదేవసోమ్యేదమగ్రావి
కమేవాసీ దిమ్యుకాదానతాం ప్రతిపాత్యాద్వితీయమిత్యధిష్ఠా
త్యోతరనివారణాత్పరబ్రహ్మ తాద్యం బ్రహ్మైవనిమిత్తముపాధా
నంచేతి విజ్ఞాయతే - తదైక్షతబహుస్యాం ప్రజాయేయే త్యా
త్సవివలిత్యస్థి కత్యోసరూపేణ బహుభవనం సమ్యక్స్వతంతై
వస్థుస్థితవసార్చ - అతః కృతావపియత ఇతి హేతౌ పశ్యమి -
అత్రైవబ్రహ్మణో జగన్నిమిత్త త్వయి హేతానత్వచ్చైవే తి హ
దితమ్ ఆర్థ విరోధోహి అస్త్యైత్యానాన్యజతేవిశ్వమేతదిత్యాదితి

శేషశ్రుత్యాచాక్షర్యప్రకృత్యుపగ్రహేద్ధృష్టాద్భుతానామకరోధా
త్. అధిభోగ్యతదాచ్యుతామౌభయాయామౌనాత్, ఆత్మశ్చ
తేరిత్యాది మూత్రైః పరిహరిష్యతే - సమసర్వజ్ఞం సర్వశక్తి స
ర్వశక్త్యుత్పం నిరవద్యతయా నిరస్త సమస్తా పురుషార్థా ౧౦
భంబ్రహ్మేవాత్మానం విచిత్రవిదవిన్ది శ్రజగద్యూపమిదం సర్వ
మస్మదతేలి కథముచుచద్యతే - సదేత యుత్ర కారస్పృయ
మవపరిచోద్యపరిహరిష్యతి, ఆపితాచద్యత్పి సద్దావిశుకుంజ
నా ఇతరవ్యవదేశాద్ధి తాకర. వాచిదోషచ సత్తిరిచిచోద్యన్ -
పరిహరస్తు - సమద్యస్తానభావాత్ - అధికశ్రుత్యభేద క్షేపాది
తర - తరంత్యవిచ్యావ్యామృతం తు విచ్యావిచ్యావిద్యే తు శతే
యస్తు సోసన్యః - సకారణం కరణాధిపాధిపాసచ్యాచ్యకస్యైష్ట్య
తానచాధిపః - తరం చిత్తానమమృతాతరంహరః తరాత్త
సావీశతే దేవవీకః - అమృతాతరంహరః అచిద్యగం సర్వ
మాత్ర మోభోగ్యత్వేన హరణీతిహరః భోక్తా హరఇత్యుచ్యతే -
చ్యావిమా పురుషులొకే తరశ్చాతర ఏవచ - తరస్పర్వాది
భూతాని మాటస్థాతర ఉచ్యతే - ఉత్తమః పురుషస్త్యసన్యః పత
మాత్మేత్యుచ్యాపూరిః - యోలోకత్రయమావిశ్వవిభర్త్యవ్యం
ఈశ్వరః - యస్తాత్తరమవీరో హమక్షరాదపి చోత్తమః - అతో
న్మిలొకే వేదేచపధితః పురుషోత్తమః ఇత్యాదిక్రూరి నృరిగ
దైః చిత్త్యాగాత్త మోభోదేన బ్రహ్మణోనిదేశాత్, ఆ పురుషార్థ
భాగః చిత్త్యాగాత్త మోర్థానరణుతం బ్రహ్మ-తచ్చ చిత్త్యాగా
త్త శరీరతయావితస్యాత్తనః ఆత్మభూతమ్ - చిత్త్యాగాత్త సస్తచ్చ
రీరత్వం బ్రహ్మణస్త తాత్తత్వంచయ ఆత్మనిష్ఠన్ యస్యాత్త
శరీరమ్ ఏష సర్వభూతానరాత్తాచహతపాప్తాదిప్యాదేవఏకో
నారాయణ ఇత్యాదిక్రూరితశశుకుధిరమ - చిత్త్యాగాత్త శరీర
స్యాత్తనః తార్యావస్థా చిత్తావస్థిగుణదోషవ్యవస్థి తేర్లప్త
స్థభావాత్ బ్రహ్మణీనదోషచిత్తీరితి ససాకుంజశ్చం వేతాం
తవాక్య స్యేతి సతుదృష్టాంతభావాదితుక్తం - దృష్టాన్తశ్చదేవ
మనుష్యానిశబ్దవాచ్య శరీరస్యాత్త మోమనఃకృత్యుచ్యా

శ్చ విరజితవానా విభావస్థాపాస్తాపవిచారత్వయవస్థాభి
 రత్వాదయశ్చరీరగతాదోమనాత్మానం స్పృశన్తి, ఆత్మగతా
 శ్చజ్ఞానసుఖాదయోనశరీరమితి- అతః కార్యావస్థాంతానా
 వస్థాబ్జిప్తాప్రిశ్చగత్తశరీరతయా తదాత్మధాతమితి- పృ
 త్యగత్తతావిగాత్యైవ బ్రహ్మభిధానేతచ్ఛబ్దసామాన్యధరణ్యే
 చాకూతుం వక్తుం సరసనీయంకుతద్వయం పృతిజ్ఞాసేద్ధర్మిం
 గమాత్మరభ్యః ఉత్క్రమిష్యతవీవంభావాదిత్యోదులూమిరుత్యు
 వస్థాస్సృజవస్థితేతితాశక్త్యుత్పత్తిజ్ఞానాకూతురుక్తః- నిర్విప్రస్య
 తదవాసుపాప్రిశత్ తదనుప్రవిశ్యనర్చత్సచ్చాభవదిత్యాది
 నాపృత్యగత్తన ఆత్మతయోవస్థానాత్ బ్రహ్మణస్తచ్ఛబ్దేనా
 భిధానంతత్త్వానానాధికరణ్యేనవ్యవదేశశ్చేత్సుక్తమ్- తథావై
 నిత్యైర్నాన్యైర్జ్యేన సాపేక్షత్వాత్, సకమాభిధాగాదితీతేనా
 నాదిత్యాదుపచద్యతేచామృతలభ్యతే చీదేవమనుష్యాదివిష
 మస్మద్యైస్సాదీనా తమకానిమిత్త్వం జీవానాం తత్త్వార్థ
 పృవాహణాంచానాదిత్వం ప్రతిపాద్య తదనాదిత్వస్సనిత్యోని
 త్యానాం చేతనశ్చేతనానాం జ్ఞాజ్ఞాత్వావబోధిత్యాది శ్రుతి
 షూపలభ్యతద్యుక్త్యాతదనాదిత్వేపి పృథోయతాలేఖదవిద్య
 ముసూక్ష్మక్తృభోగ్యయేర్నామయాపవిభాగా భావాత్
 ఆత్మవాదదమేకవివాగి ఆసీత్, నాన్యస్మిన్స్థానమిషదిత్యా
 దావేక త్యావధారణము ప పద్యతఇతి సూత్రకారేణ స్వయ
 మేవోక్తమ్- తథానాత్మాశ్రుతిర్నిత్యత్వాచ్చ తాభ్యజ్ఞానిప్రిశ్చ
 గత్త సూనిత్యత్వాదనుద్భిత్తియుక్త్యా జ్ఞాతవివేతితస్యజ్ఞా
 త్పర్యమేవస్వరూపమితుక్తమ్- ఉత్క్రమిగత్యాగతీనామి
 త్యాదినా ఆణుత్వం చోక్తమ్- తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యవదేశః
 ప్రాజ్ఞవత్, యావత్తదావత్వాచ్చనదోషస్తద్దేశానాదిజ్ఞా
 తురేవాత్త సూజ్ఞాన శబ్దేనవ్యవదేశః జ్ఞానగుణ సారత్వాత్
 జ్ఞానైక నిరూపణీయ స్వరూపిత్వాత్, పాజ్ఞివత్ యవ
 తాత్తదావత్వాచ్చేత్సుక్తమ్- నిత్యోపలబ్ధ్యనుపలబ్ధి ప్రసజ్ఞా
 న్యతరనియమోవాస్యథేతి జ్ఞానమాత్రస్వరూపాత్తదాకూతు

త్వంతరాయత్ జ్ఞానవాద సర్వతాత్తవాదచరణోప ఉక్తః
 కర్తా శాస్త్రాధికారత్వం, ఉపాదానాద్విహారోపదేశాచ్యవ్యవస్థ
 ఉదేశాచ్యక్రియాం సచెన్నిగ్దేశ వివరణయః, ఉపలభ్యపద
 నియమః, శక్తివివరణయోగ, సమాధ్యభావాచ్య, యథాచర
 త్విధయథేత్యాత్మనవవ కుభాకుభేషు కమః సుకర్మత్వం పృ
 కృతేరకర్మత్వం పృకృతేశ్చ కర్మత్వేతస్యాన్వాహరణత్వే
 న సర్వేషాం ఫలానుభవ పృసజ్ఞాదితి పృరిపాదితవ- పరా
 త్పుతస్యైతే, కృతప్రయత్నాపేక్షిస్తు విహిత పృరిపిద్యానై
 యర్థ్యాదిభ్య ఇత్యాత్మనః కర్మత్వం పరమపురుషసు బలిస
 హకృతమిత్వక్రమ- అంశోనానావ్యపదేశాదవ్యథా చాపిదా
 శక్తితవాద్విజుగ్ధీయత వితే, చుప్రవహాత్, అపిస్తర్వతే, పృ
 కాశాదిపత్తునైవం సరః, స్తురన్తి చెతి- అనీశయాశోచతో మున్యా
 మానః జుప్తం యచా పశ్యత్యన్యమిశమస్య కుహిమానమితి త
 శోకః క్షరంత్యురద్యావ్యాప్యస్తూరిద్యావిద్యావిద్యకుళతేయ
 స్తు సోన్యః, ప్రాజ్ఞేనాత్మనానం పరిష్కృతోన బాహ్యం కించనవే
 దనాస్తరం, తయారస్యః పిప్పలం సావదనత్వనశ్చస్తూన్యత
 భిచాకతీతి, జ్ఞాజ్ఞావాపజావీశనీశా, స్పృహగాత్మానం పృరితార
 జ్ఞామత్వా జుప్తస్తతస్తేనామృతత్వమేతి, యచా పశ్యః పశ్యతే
 గుక్తవర్ణం కర్తారమిశం పురుషం బ్రహ్మయోగిం తదావిద్యాన్
 పుణ్యపాపే విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్యముపైతి, స
 తారణం కరణాధిపాధిపోనచాస్యకృజ్జనితానచాధిపః, య
 స్సర్వజ్ఞ స్మర్యవత్, పరాస్యశక్తిర్వివిధైవ క్షూయతే స్యా
 భావీజ్ఞానబలక్రియాచ, నిష్కలం నిష్క్రియం శాస్త్రనిరవ
 ద్యం నిరజ్ఞానమ్, నిత్యోచిత్యానాం చేతనశ్చేతనానా ముకోప
 చూనాం యోవిదధాతి కామాన్, నిత్యానాంచేతనానాం య
 వికోనిత్యశ్చేతనః కామాన్విదధాతీత్యథాః - పరిం విశ్వస్యే
 త్యాదిషు పృత్విగాత్మనః పరమాత్మనశ్చ, కర్మవశ్యత్వేన శో
 చిత్వత్వేన అసర్వజ్ఞత్వేన పరోహసనాయత్తముక్తిత్వేన స
 రూపస్వభావ నిరవద్యత్వేన సర్వజ్ఞత్వేన సత్యసంకల్పత్వేన

సర్వేశ్వరత్వేన సమస్తకల్యాణగుణాకరత్వాదినాచ స్వరూప
 స్వభావనానా స్వవ్యవధికార తయోరపరిత్యజసి, అయమా
 బ్రహ్మ, యో సో సో హం యో హం యో సో, అథయేన్యాం దేవ
 తామపానై ఆస్యోపావన్యోహ మస్తీ లిసస వేద ఆర్య తోష్ఠి
 హ్యపి, ఆత్మై త్యేవోపాసీత, బ్రహ్మదాకాబ్రహ్మదాసా బ్రహ్మై,
 ముక్తివాదిరసర్వజీవాత్మవ్యాపిత్యేనాభేదవ్యవధికార్యుడ
 భయ వ్యవధికా విరోధేన పరమాత్మాంశో జీవాత్మై
 శ్యభ్యుపగన్తవ్యమ్ - సతేవలం న్యా యసిద్ధమిదంకు
 తిస్త్రిత్యాంశాంశత్యయత్తం జీవాత్మనః - పాదోస్యవిశ్వా
 భూతాని, మమైవా శోజీవలోకే జీవభూతస్స నాతనఇతి - అం
 శత్వస్యైవామైక వస్వైకదేశత్వమ్, కథాసమ్యుభయైరేక వస్తు
 త్యేవిరోధానన్యాదిత్యాశంక్య పుకాశాదివత్తునైవంపరఇతి
 పరిహరతి - అన్యవిశేషగతైక స్వభావ పుకాశ జాతిగుణశ
 రీరవిష్టానన్నివ్యక్తి గుణ్యాత్మనః పురితిపుకాశజాతి గుణశరీ
 రాజాం యథాంశత్యవ ఏవం పరమాత్మానం పురితిపుత్యగా
 త్తమీదం శత్యమ్ - ఏవకుంశత్యైవ్యభావోంశ భూతో
 జీవః నైవకుంశ పరమాత్మా సర్వత్రివిశేషగ విశేష్యయోఃస్వ
 రూపస్వభావభేదాత్ - ఏవఞ్చ కర్తాకాస్తాప్రేర వత్త్వాత్,
 పరాత్మతచ్చుప్రేరిత్యవస్తోక్తఞ్చన విరుధ్యతే - ఏవంపుకా.
 శశరీరవగ జీవాత్మ నాకుంశత్యంపరాశరాదయన్పురన్తచ -
 ఏకదేశసిద్ధి సామ్యగ్నోజ్యోత్పావిస్తరిణీయథా - యద్గ్నిం
 చిత్పుజ్యతేయేవసత్త్వజాతేన వైద్విజితస్య సృజ్యస్య సంఘా
 తౌతస్సర్వం వై పారన్నుః - తేసర్వేసర్వయాతస్యవిష్టారం
 తసముద్భవాఇతి - అన్యథా పారమాధికా పారమాధికోపా
 దిసమాశ్రియజేన పుత్త్యగాత్త మ్మాంశత్యై బ్రహ్మగవివ వేదా
 జ్ఞానమివర్యాస్సర్వఏవదోషాభవేయరిత్యాభాసావివతేత్యాది
 వాక్యమైయత్తమ్ - అతస్సర్వదాచిదవిద్యస్త్తు శరీరతయోతతా
 స్యతరస్యోతమేవబ్రహ్మ కతాచిదవిధక్త నామరూపచిదవిద్యస్త్తు
 తేతత్కారణావస్థం కతాచిద్య విధక్త నామరూప చిదచి

జ్ఞాను శరీరం రత్నాగ్రావస్థం బిచ్చ - సర్వకాచిదవిద్య
 న్ను శరీరతయః తద్విశిష్టత్వేపి బ్రహ్మణః పరిణామిత్వాపురు
 తార్థశయత్వే శరీరజాతజేతనాచేతనవస్తుగతే - అత్త
 యాతల బ్రహ్మసర్వకానిరస్తనిఖిలదోషగన్ధానవధికారియ
 జ్ఞానానందాద్యపరిమితో తారగుణకువర్తిత్యుపగతి బ్రహ్మవజగ
 తోనిమిత్తమునాదానం చేరియితో నా ఇహాసభూతానీత్యాది
 నాకళంప్రతిపాదయత్వేవేదిజన్మాద్యస్యయతః పద్భిప్రేతిను
 ఘ్నాత్తమనదవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తదై
 కతబహుస్యాం ప్రకాయేయేతి - అన్యచాయజుర్థః - యస్యా
 త్తా శరీరంయస్య శృణోమి శరీరంయస్యాత్మరం శరీరం య
 స్యావ్యక్తం శరీరమివ సర్వభూతానామైతాత్మైతాత్మైతాత్మైతాత్మై
 వ్యోదేవవిమీనారాయణఇత్యాది ప్రతేకభిప్రేతస్సర్వకాచి
 దవిద్యను శరీరకత్వార్ నదేవేదమిదానిం స్థూలవిదవిద్య
 న్ను శరీరత్వేన విభక్తనాకు రూపమగ్రే ప్రళయకాలే సూ
 క్ష్మవికాపన్నవిదవిద్యను శరీరకతయానాకురూప విభాగా
 సహామేకమేవాసీత్, స్వయమేవ సర్వజ్ఞం సర్వశక్తి విమిత్త
 న్నరానమేకమిద్వితీయం చాతిష్ఠత్, తదైకతబహుస్యాంప్ర
 కాయేయేతి తన్నాకు రూపవిభాగా సహాసూక్ష్మ విదవిద్య
 న్ను శరీరకతయైకమేవావస్థితిం నాకురూప విభాగానాన్మూ
 లవికాపన్నాబహు ప్రకారం స్యామిత్వైకతేతిస్యాం ప్రకా
 యేయేతి వ్యప్తి సమప్తివ్యవధేశః - చిదచిత్తః పరస్యతప్రళ
 యకాలేపి వ్యవహారాసహా సూక్ష్మభేదః సర్వవేదాన్తిధి
 రభ్యుపగతః - ఆ విత్యాకృతభేదస్సోపాధి కృతభేదస్యచా
 న్విత్వాభ్యుపగతాత్ - ఇయావ్యిశేషః - బ్రహ్మైవాన్మూ
 లాధిపత్యద్ధం చేతి సర్వకులి న్నాయ విరోధోన్యేమేతద
 భావాదవిరోధశ్చాస్తాకమితి.

(శాస్త్రయోనిత్వాత్) ౩

ఏవంచిదవిద్యను శరీరతయా తద్విశిష్టస్య బ్రహ్మణ విజగత

పాపానశత్వంబుమిత్త త్వచ్చ నానుమానగమ్యమితిశాస్త్రైకచక్రిమా
నకత్వాత్త స్యయతో నానుమానీత్యాదివాక్యం నిఖిలజగదకతా
రణం బ్రహ్మైవ బోధయత్యేవేతి సిద్ధమ్-

(తత్త్వ సమున్వయాయాత్) ౪

పురుషార్థాత్యా-ఽవ్యయస్యేవస్వయః శాస్త్రై
భ్య ప్రమాణస్య పురుషార్థావగమ్యవసాయిత్యేపి బ్రహ్మస్వస్య
చ పరస్యచానుభవతు స్వరూపేణగతైర్వియత్యాచానవధి
కాతికయానందరూపమితిపురుషార్థ త్వేనాభిధేయత్యావ్య
యాద్భ్రూతానాన్యచిహ్నానకత్వముచపన్నమితినిరవద్యం.

నిఖిలజగదక తారణం బ్రహ్మవేదాన్మాః పృథిపాదయ
స్త్రోమ్యుక్తం- తస్యైక స్త్రోకదై వ కృత్పక్షగమ్యమిత్తస్యం తస్యై
వోహదానతయా జగదాత్మికత్వచ్చ నానుమానాది గమ్యమితి
శాస్త్రైకచక్రిమానకత్వాత్ తస్యచానవధి కాతికయానందరూ
పతయా పరమపురుషార్థత్వాద్వదాన్తాః పృథిపాదయస్త్యై
వేతి స్థిరీకృతమ్-అతః పరం పాదకేషేణ జగత్కారణతయా
చీధాన పురుష పృథిపాదనా ననాతయా సర్వజ్ఞం సర్వస
త్కల్పం నిరస్తాదిద్యాదిదోష గన్ధమ పరిమితో దారగుణ
సాగరం బ్రహ్మైవ వేదాన్తాః ప్రతిపాదియన్తి త్యుచ్యతే- తత్ర
తీర్థానం వేదాన్త పృథిపాదనాననా మిత్యాహ.

(ఈక్ష తేనాశబ్దమ్) ౫

అశబ్దకానుమానికం చీధానమ్- నతద్వేదాన్త
వేద్యంకురః ఈక్షతేః - శబ్దవసోమ్యేద మగ్ని ఆసేదకమేవా
త్వీరియమితి ప్రస్తుత జగత్కారణ వ్యాపారవాదిన ఈక్షతే
ర్థాతో శ్చిరజాత్తదైక్షత బహుస్యామితి.

(గౌణ శ్చేన్నాత్మశబ్దాయాత్) ౬

తత్తైజ విక్షతత్యాదావచేతవేది వ స్మనీ క్ష రి
స్సూయతే తత్రగౌణః విచక్షత్యాదీ చీర్థాన ఏవేక్షతిర్దాని
దిది తే స్మరక్షతచక్షతే చీర్థుతే సర్వజ్ఞవాచ్యే సూయ

హీతి నుత్తైః త్సురుషస్త్వః తినామ సతా సోమ్యుతదాసం త
 స్మూధవతి స్మమపీతోఽవతి తప్తాదనం స్వపీతీత్యాచక్షతే
 న్యం హ్యపీతోఽవతితి చేన స్వ సుమప్తస్య తతా సుం
 తన్న స్వస్వాప్యయవచ నాత్ ప్రధానాదిర్ధాన్తరయతం
 సచ్యబ్జనాచ్యవితిజ్ఞాయతే - స్వమపీతోఽవతి ఆత్మానమేవ
 జీవాపీతోఽవతిర్వ్యధః - విద్యసు శరీరకం నదాత్మభూతంబి
 ప్రహవ తీవశబ్దేనాధిధీయతఇతి నామరూపవ్యాకరణాత్తం తిజ్జే
 వశబ్దాధిధీయం తరంగబ్రహ్మత - సుమప్తికారే కరయ కా
 లవసామరూప తరిష్యం గాభావత్ కేవల సచ్యబ్జాభిధేయ
 మితి సతా సోమ్యుతదా సంత స్మూధవతీమ్యుచ్యతే - తదాసమా
 న ప్రకరణే నామరూప పరివ్యం గాభావేన ప్రాజ్ఞేనైవ పరిష్య
 జ్ఞాత్ ప్రాజ్ఞేనాత్మనాసంపరిష్యక్తోనభావ్యం క్షిప్తనవేద
 నాస్తనమిత్యుచ్యతే - ఆమాక్షజ్జీవస్వనామరూపపరిష్యజ్ఞాదే
 వహివ్యతిరిక్త విషయజ్ఞానాదియః - సుమప్తికారేహ నామ
 రూపేవిహయ సతాసంపరిష్యక్తః శునరపిచాగరవకాయాం
 నామరూపే పరిష్యజ్ఞాతత్త్వామరూపాధివతీనికృత్యస్త రేస్ప
 ష్టమధిధీయతే - యథాసుమప్తః స్వక్ష్మంకథంచ నకళత్రి
 కాన్తీక ప్రాగివీవైకభాభవతి ఎతస్మాద్వాచిత్యనః ప్రాణా
 యథాయథం విచీరితిష్ఠస్తేఽథాత ఇహవ్యాఘ్రావాసిం ము
 తావ్యకోవావ రాహునాంతద్యభవన్తి తదాభవన్తితి -

(గతిసామాన్యాత్) ౧౧

శకలో చనిష ద్గతి సామాన్యాత్ - ఆస్య గు
 చనిష దివ ప్రథానం కారణమితిజ్ఞాయతే - ఆత్మానా ఇ
 వమేకవిదాగ్రహిత్ నాన్యత్క్రించనమిషత్ కవిక్షతలోకా
 న్ము స్వభావితి - నదిహల్లాకాసశృజత - తప్తావావితిత్వా
 తాత్మన ఆకాశశృంఖాః - సకారణంకరతాధిపాదిపోనచా
 శ్యకర్పిజ్జనితానాధిపః ఇత్యాది సకలాపనిషత్సు సర్వశక్త
 ఏవహి సర్వజ్ఞః కారణమితి ప్రతిపాద్యతే -

(ప్రసక్త్యాపి) ౧౨

ఈత మేవభూత్యానుపపద్యతే-అత్తఃసా) గత్యుచా తా
ఇత్యాకావాత్సవేన సర్వోపనిః- అతః ప్రధానాదితేనా
వర్తాన్తరణాః సర్వజ్ఞః పురుషోమనః జగత్కారణంబి
ప్రేరిపితమ్-

(ఆనందమయోభ్యాసాత్) ౧౩

యదస్మి ప్రధానా వర్తాన్తరణాశ్చ ప్రసక్తి
గాత్సన శ్చరసస్యేతగయోగ సృజ్యంతి తథాపి ఉత్కృగా
త్సాద్యో ముక్తశ్చసజగత్కారణమ్- తస్మాద్వాపితస్మాద్వాత్స
న ఆకాశస్సముభూత ఇత్యారభ్యతస్మాద్వాపితస్మాద్వాత్స
యూత్ అస్మోన్మర ఆత్మానందమయఇతిహ్యవస్థ మయత్వ
ప్రతిపాదనాత్ కారణతయావ్యపదప్రయమాత్పాదనస్థమయః
ప్రత్యగాత్సమాధాన్తరణాశ్చసర్వజ్ఞః పరమాత్మేనకుఃఆ
భ్యాసాత్ ఆనందమయశ్యవిరహితయదకాశిహ్యసన్తమయ
త్వేనాభ్యాసాత్- తెయేశశ్రు ప్రజాపతేరానందాః సుఖోబ)ప్ర
ణ ఆనందః,యతోవాచోనివర్తనై, అప్రాయపమససాసహ,ఆ
నందంబ్రప్రణోదిద్వాకా సదిభేతికులిశ్యనేతి హివేద్యత్వేనా
యమాత్సానందమయానందకారితయోభ్యస్యతే-

(వికారశబ్దాన్నేతిచేన్నపా)చుర్యాత్) ౧౪

సహవిషపురుషోన్మరసమయఇతిహితా రాధగమయప్రకృత
కాదానందమయఇత్యన్యసిహితారాధగత్వంప్రతీయతే అతో
యమానందమయేనావికారరూపః పరమాత్మేతిచేన్న,అర్థవిరో
ధాత్-ప్రాచుర్యాధగమనమయదిలిజ్ఞాయతే- తస్మాద్వాపిత
స్మాద్వాత్సఆకాశస్సముభూతఇతిహ్యవికారఆత్మాప్రకృతిః- ప్ర
కరణేచ వికారాధగత్వం ప్రాణమయవిష పరిత్యక్తమ్- ఉక్తన
న్యాయేన ఆనందప్రాచుర్యాత్ పరమపురుషవిహానందమయః

(తద్దేతువ్యపదేశాచ్చ) ౧౫

ఎవ హ్యేకానందయా తితి జీవాన్మిత్యానందహేతుకం.

జానన్దకుయోమ్యుచదిశ్యతే. తతశ్చాయంసప్రీత్యగాత్తా-

(నూన్త్ర)ననీకమేవచగీయతే) ౧౬

సత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మతమన్తఃసోదితమేవతస్తా
దిత్యాదివాసన్తమయఇతిగీయతే-అతశ్చసప్రీత్యగాత్తా-

(నేతరోనుపపత్తైః) ౧౭

ఇతిఃసప్రీత్యగాత్తామన్త్రేవర్ణోదిత్యాదివాసజ్ఞానీయమ-సో
క్తుతేనర్వాహ్లామంత్రికాబ్రహ్మజ్ఞానపశ్యతేసప్రీత్యగాత్తానూ
బద్ధవ్యమన్తస్యతేద్యుశవిపశ్యత్వానుపపత్తైః-సోకామయ
న-అచలశాంతంసప్రీత్యామయేతి విచిత్రీభీరత్యసమ-పబహు
శవనసజ్జల్పరూపమిదం విపశ్యత్వమిత్కుత్తరత్యవ్యజ్యతే-
ముక్తస్యసర్వసాధ్యపిదగత్వాపారాభావదీప్యశవిపశ్యత్వ
సమ్యుతః-

(భేదవ్యపదేశాచ్చ) ౧౮

ఇతశ్చ-తస్తాద్వాపరస్తాద్విజ్ఞానమయూత్ అస్మాన్తంఽఽతా
నన్దకుయఇతిహివిజ్ఞానమయూత్ప్రీత్యగాత్తానూభేదనాయమా
నన్దకుయోవ్యపదిశ్యతే-సరవిజ్ఞానమయవిషయతయోదాహృ
తేన్తోకేవిజ్ఞానంశుజ్ఞానమతఇతివ్యపదేశాద్విజ్ఞానమయేనబుద్ధి
మాత్రమిత్యాశజ్ఞానీయమయతస్మాత్త్రకారఎవేమంశజ్ఞాం
పరిహరిష్యతి,వ్యపదేశార్చక్రియాయాంసచేన్నిర్దేశవివర్య
యఇతి-విజ్ఞానంయజ్ఞానమతఇతియజ్ఞాదిక్రియాయాంజీవ
శ్శక్తర్త్యవ్యపదేశాచ్చజీవశతా-విజ్ఞానశబ్దేనజీవస్యా
వ్యపదేశేబుద్ధిమాత్రవ్యపదేశవిజ్ఞానేనేతివిదేశవివర్యయ
స్సోత్, బుద్ధేఃకరణత్వాదితి.

(కామాచ్చనానుమానాపేక్షా) ౧౯

ఇతశ్చసోకామయతబహుస్యామితిస్వీకామాదేవాస్యజగత
స్యగఃస్మృత్యతే-ప్రత్యగాత్తానూహియశ్శక్తస్యవిత్సగః
సోకామాపేక్షాద్వ్యతే-అనుమానగమ్యంప్రధానమనుమాన-

(అష్టిన్నస్యచలద్యోగంశాస్తి) ౨౦.

ఇత్యాధిష్ఠానస్థమయే లస్య ప్రత్యగాత్మన అనన్తయో
గ్యతాస్తిరసానైసః; రసగ్ శ్చవాంఽలభ్యాన స్థితః పశి
తః ప్రత్యగాత్మమైర్ధాంతరభూతస్సర్వజ్ఞః పురుషా
త్మహితగ త్కారణమానన్తమయః:-

(అన్తస్తద్ధర్మోపదేశాత్) ౨౧.

అయంజగత్కారణభూతోవిశ్వభానన్తమయః : కర్మక
శీలితపుణ్యవిశేషా దేవవిశేషా దేహయోగాద్విజ్ఞాయతే కా
యం పరమాత్మేతి నాశక్యమీయమ్- యవిహస్తరాదిత్యేహిత
జ్ఞయః పురుషః పురుషాత్మోక్తమయమానః పురుషాకారః పరజ్ఞా
తేజ-తు రి-తద్ధర్మోపదేశాత్ - శుభిషసర్వమేంలా కానామిత
స్సర్వమేం కామావాంఽరస్యాదితామవిషవర్త్యకః సామ్రాజ్య
విదిత ఇతి సరుపాధిక సర్వలోక సర్వకామేశ్వర్యం స్వత విచా
కర్మకళ్యర్వం రప్రత్యగాత్మమైర్ధాన్తరభూతస్సహి పరమపు
రుషవైష్ణవ ధర్మః-వేదావామెతం పురుషం మహాన్త మేతిదిత్య
వర్గం తమశఃపరస్తా దిత్వాదిమత్రిగుణాత్మక ప్రకృత్యనన్తర్ప
తాప్రకృతస్థానాధారణరూప త్వం రజ్ఞా నాదిగుణవత్వస్యై
వక్రమయతే- తజ్ఞానాదయోపినత్యంజ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మాయ
స్సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్, పరాశ్యశక్తి స్సవిదైవక్రమాయ తేస్వారాది
జ్ఞానబలక్రియాదే, త్యాదిమత్రివత్వాత్తస్యైవగుణాదిజ్ఞాయన్త
తథాప్రదిత్యవర్గం తమ శఃపరస్తాదిత్వాదిష్యప్రకృతస్థానా
కారణరూప త్రతజాత్మ ద్వత్వాచ రిజ్ఞాయతే- తదేవవాక్యకా
తక్వాన-హిత భూయః పురుషదృశ్యతకలి (పాజ్ఞస్సర్వాన్తక
స్సర్వజ్ఞాక కామేశ్వోపదేశాత్ భోవ యాత్ సామ్ర
మామిక్యత్వాన్తద్రూపన్యకార్యత్వంయాయామయత్వంచేతి
స్థాన్తద్రూపం కృతకమనక్రమాగ్ధంతచేతసామై శ్వర్యాదినిత
శుభిషంజగముపస్యస్యరూపమర్చియ మన్తకరణ ప్రత్యమ
నిర్జకాదిత్వాన-త్యాభ్యాసంచద్రమిదాచాన్త్యః సహిమానా

తాత్పర్యవిశేషం గల సద్వ్యక్తి తేరకాపి తూర్వస్థిత్వాత్ తేషాం దాన్య
 గర్భాదుకావం త్రినాదవ్యాప్త్యం వివిధప్రతిపాదితస్య సద్వ
 భూతకణాన్యస్య పరమపురుషస్యే వద్యసంబంధితయై తా
 ప్రతిగృహిత్వా నాన్ సవివ లోపితృప్తేన సర్వప్రాప్త్యరత్నసకలకా
 రణతయో విధియతే. అస్య చ కామేయజ్యోతిష్కా వ్యాధిభాసం
 భూయోపేక్ష్య క్షయితకృద్వరొధిం బలం జడక కారణభూతః
 పరః పురుషో హక్యత స్వాసాధారణా దిత్వం గృహిత్వయాపన
 మనుః పరస్మాద్వర్తత ఇతి తస్యైవ నిరతిశయ దీప్తి యోగాజ్ఞానీతి
 తృప్త్యాధిపత్యం. విశ్వతః పుష్టావస్థ సుత్రమేషాత్తమేష తా
 తేషు ప్రాక్ సేవవాసత్వ యజ్ఞసంపద||

(శ్రీమోభిధానాన్న తిచెన్నత ధాచెలోర్వణం)

గమాత్త ధాహినర్కన మ, ౨౬.

తూర్వస్రగాయత్రీకాభిదంశర్యమితి గాయత్ర్యాభ్యంభంః
 ప్రస్తుతమితి శాత్ర పరమపురుషాధిపాన మితికృష్ణే ర్గ పరమ
 పురుషస్యైవ గాయత్రీ సాదృశ్యానుశం ఛానువత్తకకత్వాత్
 శ్యవంహోమ్యత్రస్యసర్వభూతాత్ కత్వానుపవత్రైకవెనిగద్య
 తలస్యత్రాపిహ్యశ్యశుదస్సాదృశ్యాత్పంహోనిర్దోయజ్య త
 తేవానీతేచంబాస్యపంచాస్యభిత్వాగభ్య నైమిరాదిత్యాకా
 (భూతాది పాద వ్యవదేశో పవత్రైశ్చైవం) ౨౭.

అంతః పృథివీకరిత హృదయ పాదత్వా చ్చతుష్పదేతిత స్తరదేశ
కృతరహస్యమే గాయత్రీకల్పనిర్దిష్టే హ్యుత్తరదేశాదితీ త్తా
న్యోక్త ప్రకారవిధనమంబంధః॥

(ఉపదేశభద్రా నేతిచెనోభయస్థిన్నప్యవిరోధాత్)

తూర్వత్ర త్రిపాదస్యామృతం దివీతివరణం శురుషావ్యవధిశ్చ
తేజశ్రుతం ధంధవతః పరాదివాజ్యోతిరితి దివఇతి శుంభహ్యునిర్ది
ష్టశ్చోసంబంధిజ్యోతిరితి సత్యభిజ్ఞైశ్చేన్నైవోపాఖ్యాన్తి శ్చ
దివ్యవజ్జేతవరోధాధావారః । య కావ్యక్షాత్రే శ్చ సః పృథ్వా
సాక్షురతశ్చోసభివ్యవతః । ౭ త్రదివః శురవ్యమనోభయత్ర

శృంగముపి ర్వామతేః శ్రుతిపతే అహం మనరభకం
సూర్యశృంగి -॥

(జీవముఖ్యప్రాణలింగాన్నేతిచే నోపాసాత్రైవి
ధ్యాదాశ్చితత్వాదిపాతధ్యోగాత్) ౩౨-

త్రివ్రాణం త్వాప్రేమహసం యోగదస్తే శరీరే ప్రా
ణావసతి తావదాయురిత్యాదిజీవలింగముఖ్యప్రాణలింగం
చ అస్తి తా ద్విశ్వశరీరే నైవమితి తేన-చివానవా త్రైవిధ్యా
త్తేహాః జీవశబ్దేన ప్రాణశబ్దేన చ సమాత్మసూచిధానం-౩
శృంగరాపి సకలత్వసమ్యుధిపేణాపానం భోక్తృశరీరక
త్వేనభోగ్యభాగాంతం గళరీరకత్వేన చ త్రివిధం హి సరమా
త్మోపాసమాక్షి రం- యథా శక్యం జ్ఞాన మనన్తం త్రి
వ్రాణిస్వయాపేణ తదనుచుక్తి శర్యత్యచ్ఛాభవత్యాది॥
శర్యంచా నృతంచా శర్యమభవతి భోక్తృకసీంశ్చేనభో
గోపకరణశరీరేన్నచ-చపాపి తద్విభవాదేవముతేకః ॥
బ్రాహ్మస్యయతత్యాదిమ శబ్దప్రాత్రేతి పామా న్యకబైర్జగ

తాగ్రణంశ్రుతిపతేమహాభామర్యాం సరమితిపాదించి బోధ్య
తశ్చరణాధిభానాదిశ్చిన్మా సూత్రే శుగపసూక్ష్మదిహ
మహాపురుషో జగత్కారణమితి విశేషతానిర్ణీతం సమీక
ప్రబాత్తేజీవవాంధి రం బ్రాహ్మశబ్దేనపి త్వలిల్లవ్విలిచ్చాప్రే
మప్రప్యతే త్వగ్గళరీరకతయా చోపాసకత్వాయోపకర్యతఇతి
తా(బ్రహ్మస్యై రూపదేహో వామదేవత్ ఉపాసాత్రైవి
ధ్యానివాదరం ॥ ఇతి శ్రీగణేశచారిక న జరిరటత్వేనవా
ప్త సారవిధమసాధ్యాయస్య విధాన పాద్య-

(సర్వత్రప్రసాద్ధోపదేశాత్) ౧-

సర్వత్ర శుక్లశుక్లివదమితి నైశ్చల్యత్యామావాధికరణ్యే
నిర్వికల్పం బ్రహ్మ పరమాత్మా-మతః- సాక్షిధాతేశ్వర. తద్వి
లాసితీ సామక శృత్యత్వత్వోపదేశాదత్యర్థం చిరీ ద్ధం

హి శూరురయో వ్యవధిశ్చైతే। శకలో వనిషశ్చ బ్రహ్మజా
హి జగద్జన్మయో జీవన శూరురయో నిర్విభం। యతోహ
విహసేత్పాదభు

(వివక్షిత గుణోపపత్తేశ్చ) ౨-

మనూ మనుష్య స్య సంత్య త్యాదియావివక్షిత గుణా
బ్రహ్మ జ్యేష్ఠోపపద్యంతే

(అనుపపత్తేస్తు సశారీర్య) ౩-

జఃఖ మిశ్ర) ఉపమిత సుఖ లంకాని శారీరత్వేజేతుం
గుణానా మనుషసత్తే ర్మహారీర్యం॥

(కర్మకర్మస్య పదేశాచ్చ) ౪-

౨-మితః శ్రేతా శక్తిగంధతాస్తీ త్యభిసంభాష్యరిసం,
శబ్దత్వేన ప్రస్తుత బ్రహ్మజేవయ్యోర్యవతేకాదిసంభా
ష్యంబ్రహ్మ జేవదిత్యాదితే॥

(శబ్దజేషాత్) ౫-

ఏష ముక్తాంతరీ త్యుయ ఉపపత్త్య ఉభయ
య భ జేవో బ్రహ్మచ ర్యవధిశ్చైతే నిర్విభం॥

(స్తుతేశ్చ) ౬-

ప్రత్యేకాని ఉభయయ నిర్విభః శూరురయో ముక్త
నిర్విభః శక్తిగంధతాస్తీ త్యభిసంభాష్యరిసం॥

(అర్భకాక స్వాగ్రద్వ్యపదేశాన్నేతిచేన్నసచాయ్య
త్వాదేవవ్యోమవచ్చ) ౭-

ఏషమిత్రా ౭-ప్రకృత్యయేణీయ స్వీశూరిత్యాదిగా
అర్భకావ్యవహారావ్యవహార్య వాయం ఉక
ఇతి శబ్దజేవ-ఉపపత్త్యా దేవో ప్రభా వ్యవధిః శ
శ్వరూపావ్యవహార్య-వ్యవహార్య, స్వరూపమవచ్చం కాత్రే
వ్యవధిశ్చైతే త్యాదిగా ఉపపత్త్యా త్యాదిగంధతాస్తీ

కావ్యము

(సంభోగ ప్రాప్తిరితి చేసెనై శేష్యుల్)౫.

చిహ్నముల క్షరీర వర్జితశ్చైవ జీవముఖముఃఖాతః
గ్రహప్రియ్యునిరేనైవ॥ కామవైశ్యుల్ చరన్త్యహి శన్య
తోజీవరహైవై శరీరాస్తర్యాసః

(అత్తాచరాచర గ్రహణాత్)౬.

యశ్య బ్రహ్మ చక్షురం చాభేదవర్జితదశః కృత్సుకృ
ప్యశునీరసం క్షణతావదయత్ర స త్యక్తః ఓంవాచసేచన
ముఖితోత్తాపరఃపురుషః బ్రహ్మత్రోపలక్షింశ్యచరాచర
శ్యశ్చత్పశ్యకృత్సూచనీరసత్వేవాదనీయరయ గ్రహణాత్
(ప్రకరణాచ్చ)౧౦.

మహాస్తం విభు మాత్రానంమత్వాధీరో న శోచతి నాయ
మాత్రాప్రవచనేన లభ్య ఇత్యాదివాచరన్త్యేవ శ్రేయరత్నాత్.
శవీవాయ॥

(గుహ్యంప్రవిష్టావాప్తానై హితద్దర్శనాత్)౧౧.

ముతఃపిబన్తౌ మత్సురస్య లోకేగుహం ప్రవిష్టవిత్వా
వివాదేవచరమాత్మసూరవ ప్రయోజ్య ప్రయోజకభావేన కర్త
వలాశనేన్వయైర్ ఉపదీప్త తయోరన్నాప్రకరణే గ్రహ
ప్రవేశదర్శనాత్ తం దర్శ్యంగూఢమను ప్రవిష్టంగుహ
హితమితి చరన్త్యయాప్రాప్తేనసంభవత్యదిర్దైవతామయ్యాగు
హం ప్రవిష్కలిప్యన్తి తి జీవశ్య కర్తృఫలాదనాద విరీక్షింః.

(విశేషణాచ్చ)౧౨.

జీవ శరావేహి శరన్త్రాస్త్రీస్రవణేదృశ్యతేనకాయతే
మియతేవాచిశ్చిదిత్యాదో జీవః బ్రహ్మచ లోకా రజీయా
స్తహితోమహియా విరి మహాస్తం విభు మాత్రానం॥ కామ
మాత్రాప్రవచనేనవిజ్ఞానసారధిర్యమృతః ప్రగ్రహణాన్నరః॥
సోఽభ్యసః పారమాత్మి రద్విజ్ఞః పరమం చదంశ్రతా వ
శ్యన్తి మారయః పథయః పః శ రోదితో శ్యోరి ద్దీశ్యతే విశ్య

శరన్నాదికం జీవాది ర్వాత్సహకః కమపినియమనాకః
శ్చిత్రకమరత్వాద్విసంభవార్థం॥

(అంతర్యామ్యునిదైవాభి లోకాదిమతద్ధర్మవ్యవధే
శాత్) ౧౯-

యః పృథివ్యాం రిక్తస్మి త్వాదిష్య ధిదైవాభిలోకాదిశుకది
స్మి తేషునాత్మేషుశ్రూయమాణాం ప్రర్యామిషకః తురుషః సర్వా
త్వకస్య సర్వకీర్తికస్య సర్వవియంగ్య త్వాదిపరధ ర్మకస్య పదే శాత్.
(నచస్తార్తమతద్ధర్మాభిలాషాచ్ఛరీరశ్చ) ౨౦-

నామం వ)ధాకం జీవశ్చ తమో రన-భావితం సర్వావిది
త్త్వాది ధర్మాభిలాషాత్ అసంభావనయా యథానవ్యాత్తకా
జీవాపిత్వర్థః

(ఉభయైపిహి భేదేనైవమనీయతే) ౨౧-

ఉభయైర్వాత్సహకం దివాత్సహకం చైవ సర్వేషాం అత్త
నిర్వికల్పి తి శ్చ) సర్వా నా భేదైశ్చం అత్తర్యామిని శుభియ
తేజః శుభివా యం॥

(అవృశ్య త్వాదిగుణకోధర్మోక్తైః) ౨౨-

అథ వరామ యా తపఃకరమధికమగ్రే యత్తవద్రేక్యుది
గ్రాహ్యమిక్యాకర్య మమృతమూరిం పుష్యన్తి ధీరాః అక్ష
రాపరతః ప క ఇక్యాదా ప్రధానాన్తి త్యగత్తన శ్చార్థా
త్తరః శుభాత్ప్రవలనాద్యతే య సృక్య శ్చ సృక్య విది త్యా
దిపర్వతే

[విశేషభేదవ్యవధేశాభ్యాం చ నేతరా] ౨౩.

పిత విజ్ఞానన సర్వ విజ్ఞానాది వితేషణి వ్యవధేశాన్తి ప్ర
ధానైః అక్షరాపరతః శుభ ఇతి ప్రధానా శ్చరతః వ్రత్యగా
త్తనూపి శుభ ఇతి భవ వ్యవధేశాన్తి వ్రత్య గాత్తర-అథవా
శుభానాదికన్యతాశుభాత్తర- శుభానాదికన్యతాశుభాత్తర-
విజ్ఞానతే

(రూపోపన్యాసాచ్చ) ౨౪

ఆగ్నిర్ముర్ధత్యాదితా వైతాత్మకరీతాకన్యానామృతమా
బ్రా॥

(వైశ్వానరస్సాధారణశబ్దశేషాత్)

అత్తా మేనందైశ్వానరం శుక్రతీతాదా వైశ్వానరః
శరణాత్తా-శరణాగ్నౌపసాధారణస్యాపి వైశ్వానర శబ్ద
కాస్మిన్ (శరణశేషరూపాత్తానాకాః) నైశ్చర్యాత్సర్వప్ర
త్యకత్వాదిభ్యశేష్యరూపత్నాత్ ॥

[స్మర్యమాణవసుమానంస్యాదితి]

మృత్యావదిభ్యభివ్యస్తం రూపమగ్నిర్ముర్ధత్యాది మా
త్త మత్ర ప్రత్యక్షిజ్ఞాయమానం తస్యేవ తాత్పర్యే ఆనుమా
నం రీతిః విశ్లేషః

[శబ్దాదిభ్యోన్మేషణీప్తానాచ్చ సేవేగ్నైరథాదృ
ప్త్యైవదేశాదసంభవాత్పురుషమపిహైవవర్ణయితే]

స ఏవగ్నివైశ్వానర ఇత్యగ్ని శబ్ద నామానా ధీరణ్య
త్వాదామిత్యాధారత్వాదిభ్యః ఉరుషే నైః ప్రతిష్ఠితమి
త్యాదేశ్యవాయిం వరాంతేచ నైవరీతావరాగ్నిశరీరస్య
సూపాశ్రయత్వా సదాకార కలలబరరాక్షేః ప్రత్యాత్మకరీరక
త్వాద్య సంభవాత్సంసేవగ్నివైశ్వానరాయత్పరమత్యై
వం వైశ్వానరంపురుష విధియతేవాచిన్మరణాధకపురుషశ
బ్దశ్చ శరణాత్పరివారాయణవివసనా (స రీరమండలమిత్యా
దిభ్యః విశ్వమేవేతం పురుషమిత్యాదిభి

[అతేషవనదేవతా భూతంచ] ౨౫.

యతోయం వైశ్వానరః త్రైలోక్యశరీరః పురుషశబ్ద విధి
ప్రకృత్యోతోయం సాగ్నాత్మ్యాదేవతాత్పరీయమాభివ్యక్తం

[సామ్రాజ్యవిరోధంజైమినిః] ౨౬.

కావశ్యమగు శరీరత్వము పాశ్వరయే న మగ్ని శక్తి పా
కానాధికరణ్య మగ్రసయ నాది యొగేనకరమాత్మ స్వేదాగ్నిశ
క్తిశ్చపామృత్యుత్తేనా మనాధికరణ్యవిరోధం జైమినీరాచా
ర్యోచనశ్చేతి ॥

[అభివ్యక్తైరిత్యాశ్చరభ్యః] ౩౦.

యస్యైతదుపసం ప్రాదేశమాత్రమి త్యవచ్ఛిన్నస్వస్వత్వ ప్ర
త్యుతి ప్రతాక చరిచ్ఛిన్నత్వ ముపాసకాభివ్యక్త్యర్థ విశ్వాశ్చ
తభ్యః॥

[అనుస్మరేత్పాదరిః] ౩౧

మ్యుత్యుతి పృథివ్యైవానం మూర్ధ్నాది పాపానైవయత
శ్చవంతకానుత్పత్త్యర్థం బ్రహ్మ ప్రతిపాదయత ఇతిపాదరిః

[సంపత్తేరితిజైమిని స్తథాహిదశః యతీ] ౩౨

ఉరవత వెది ర్లోహాని బద్ధిర్మృతయం గార్హ పర్య మి
త్యాదినా ఉపాసకప్రాదయాదీనాం వేద్యాదికల్పనం విశ్వాం
గణితాయాః ప్రాకామతే రగ్నిమూత్ర శంపాదనార్థ మి
తిహ జైమిని ద్దర్శయతి--భియ పిసం విశ్వా నగ్ని మూత్రం
నామూతీతి-ఏతే పక్షస్త్వికృతాః పూజార్థమాచార్యగ్రహ
ణన్.

(అమనన్తిచైనమప్రిన్) ౩౩.

ఏనం చరమాత్మాన మప్తిన్ను పాశక శరీర ప్రాకామలి న
కాయామ మసంధానార్థం రశ్యపాపా పితర్యమూర్ధ తను
తేజ ఇత్యాత్యా మనన్తిర ఉపాసక మూర్ధాది దేహశ్యతక
మాత్మ సూమూర్ధాదిమ్యుత్యుతిరిత్యర్థః

ఇతి శ్రీ శంకర బ్రాహ్మణవివరణితే వెదాన్త సారప్రథమస్కా
ధ్యాయశ్చంద్రితీయః పాదః॥

ద్యుభ్యాద్యాయతనంస్వశబ్దాత్. ౧.

యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీచాన్తరిక్షమిత్యాదౌ ద్యుః పృథివ్యాదీనా
మాంతరేన మాధారః - పురుషః పరః తేనైవ కజ్జానీధాత్వాన మి
త్యాత్త కజ్జాన్మిరుపాధికాత్తత్వంహి పరమపురుషస్యైవ-అ
మృతస్యైష సేతురితి-తదేవ ప్రథమయతి-బహుభాజాయమాన ఇ
త్యపి పరత్వం సవారయతి - అజాయమానో బహుభావిజా
యత్యైతి కమ-భిర జాయమానస్యైవా శ్రితవాక్యల్యాదృప్త
తో జనసం తస్య కూర్మయతే-

ముక్తోపస్మప్యవదేశాచ్చ. ౨.

తథావిక్వాన్ముగ్యపాపే విధూయన్తి రజ్జునః పరమంసా
మ్యగుపైతి, తథావిక్వాన్నామ యాపాద్విముక్తః పరశ్చే
రం పురుష ముపైతి దివ్యమితిచ పుగ్యపాప నామహవ విని
రుక్తాశాం ప్రాప్యతయ్య వ్యవదేశాచ్చాయంపరః-

నానుమానమతచ్ఛబ్దాల్పాణిభృచ్చ. ౩.

యథాన ప్రధానం తచ్ఛబ్దాత్ ప్రాణిభృదపీత్యర్థః-

భేదవ్యవదేశాత్. ౪.

అనీకయానోవతి ముహ్యమానోజుప్తం యదాపక్యత్యవ్య
మీశమిత్యాదినా ప్రత్యగాత్త సోభేదేన వ్యవదేశాచ్చాయం
పరః-

ప్రకరణాత్. ౫.

అథ తే రాయయా తదక్షర మధిగమ్యత ఇత్యాది పరశ్య
హిదం ప్రకరణమ్.

స్థిత్యదనాభ్యాఞ్చ. ౬.

తయోరస్యః పిష్పలం స్వాద్విశ్శ్చోక్షన్నస్యో అధిచాక
శీతిరి జీవశ్య కమ-భూతన మధిచాయానశ్చతోదీప్యమా
నశ్య స్థిత్యధిదానాచ్చాయం పరమాత్మా.

భూమాసంప్రసాదాదధ్యవదేశాత్. ౭.

సుఖం చైవ విచిత్రానీకవ్యం ఖామ-త్యైవ సుఖమిత్యుక్తాన్
 ఖామ్య స్వరూపమాచ-యత్ర నాన్యత్వశ్యతి నాన్యచ్ఛ
 ఖాతి నాన్య ద్విజానాతి సఖామేతి యస్మిన్ సుఖేనుఖాయ
 మాన తద్వ్యతిరక్తమపి సుఖత్యైవ నశశ్యతి నశ్యజాతి నవి
 జానాతి సఖామేత్యుక్తతే- అథయత్రాన్యత్వశ్యత్యన్యచ్ఛ
 ఖాత్వన్య ద్విజానాతి తదల్పమితవచనాత్- తథావచనాధార
 తే- దివ్యాని తామ చారాణి వికాసాని సభాస్పృహ-ఆక్రీడా
 విచిత్రారాజకా వద్విన్యక్తామలోదతాః- ఎతే వైనిరయాస్తా
 తస్మానస్య పరమాత్మనః- ఎవతువా అతివదతి యస్య త్యైవా
 తివదతీతి ప్రస్తుతంచాత్రాతి వాదిత్వమేవం సమష్టసమ-
 అతివాదిత్వంహిసోపాస్యస్య పురుషార్థాధిక్య వాదిత్వం
 తదల్పమిత్యల్ప ప్రతియోగిత్యైవ ఖామేత్యుక్త ప్రకార విశి
 ష్ట సుఖ స్వరూపవాది శబ్ద వ్యవధిప్యః పరమాత్మ-సమస్తసా
 దాదధ్యుపదేశాత్- సమస్తసాదః ప్రత్యేకాత్- అథయఎష
 సమస్తసాద ఇత్యాది క్రుతేః- ఎవతువా అతివదతియస్య త్యై
 వేత్యాదినా ప్రాగశబ్దనిదిక ప్రాప్తిత్యగత్తన ధోర్ధ్వమధాన్త
 తత్యైవాస్యోపదేశాత్-

ధర్మోపపత్తేశ్చ ౧.

సభగణ: కన్వీక చృతిష్టిక: స్వేమహిమ్నోత్పాదో ద్దేవ
 జ్ఞానాం శ్వేమహిమ్ (చరిత్రత్వశర్వకారణస్వేనర్వాత్తత్వా
 దిభర్తానాం వరస్తి స్వేవోపచితైశ్చ భూమావర:.

అక్షరమమ్య రాస్తథ్యతే: ౯.

విరద్యైతదక్షరం గాగి-బాప్తానా ఆభివదన్యస్థూల ము
 నన్యైత్యాదితా ఆభివితమక్షరం (బప్తా అన్య రాన్య ధృతేః-య
 త్తాన్యం గాగి-దివ ఇత్యాకర్ష్య సర్వవికారాధారతన్యూర్ది
 ష్ట ఆకాశః కన్తి స్మూతశ్చ ప్రోతశ్చేతి శృష్టైవరద్యైతదక్ష
 రమితివిదిష్టశ్యాక్షరశ్య వాయుమదన్య రాన్య ధృతేః సర్వవి
 కారాధారోన్యాయ కూకాశోన్యాయ మదన్య రాన్యః తా

రచయిత.

సాచవ్రాసనాత్. ౧౦.

సాచవ్రాసనాత్ అక్షరస్య ప్రకాశనే గాగీత్యాది ప్రకృష్టాన్నియ (వియమకామ)యతే - అక్షరములకు సంబంధించిన సభవతీత్యభావః.

అన్యభావవ్యాప్త్యైశ్చ. ౧౧.

అన్యభావోన్యత్వం అదృష్టం ద్రిప్తిత్యాదితా చరమాత్ సాన్యత్వం హ్యసాన్యత్వే వ్యావరణయతివాక్యభావః. అత్యంత చరమిక-

ఈక్షణికమువ్యవదేశాత్మకః. ౧౨.

యః పునరేతద్విమతేనా విలసేనైవాక్షరేణ చరమ పునఃపక్షాధిభావ్యాతేత్యాదిభ్యసంబంధితా జ్ఞేయ సునాత్పరాన్నిరతి పునఃకయం పునఃపక్షాత్ ఇత్యధిభావయతి పునఃకేతురిత్యభావః. పునఃకానితా చరమాత్తైత్యభావః. ఉత్తరత్రయ మొక్కరేదైవా యతనేనాన్నితి విద్యాన్యత్వచ్ఛాన్యత్వం చరమక తమభయం చ-ఇత్యేతి చరమపునః సాధారణధర్మ వ్యవహారాత్ - యత్తత్కయో వేదయన్త ఇతి తదీయస్థానస్య సూరిభిర్వ్యవహర్యవ్యవహారాత్

దహర ఉత్తరేభ్యః. ౧౩.

అభయదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురందహరం పుష్కరికం వేత్తవ హాస్తిస్మన్మర ఆకాశస్మస్తి న్యవస్థానైవ నైవైవ్యవస్థానైవ వివిధాన్నిత వ్యమిత్యర్థకహరాకాశశబ్ద నిదాన్యః. చరమాత్తా ఉత్తరేభ్యో వాక్యగతేభ్య స్తదసాధారణ భవేభ్యః ఉత్తరత్రయకహరాకాశస్యసర్వాధారతయా ౨. లినుహత్వమునిధానయత స్వత్వం బ్రహ్మభ్యం పునఃపక్షాన్నితి నిదాన్యతస్మిన్ బ్రహ్మభ్యం పురందహరాకాశ తస్మిన్ కామాస్మహాహితా ఇత్యుత్తరేణం దహరాకాశః కేవలామా ఇత్యాకాంక్షయామ్. ఏ ఆత్మసహర్వా పాక్షికాన్యరభ్యసంబంధితాను స్మత్వసంబంధితా

త్యనైస దహరాశశ ఆత్మకామశ్చాపహత హస్తత్వాద
యస్తద్విశేషణ భూతగుణాంతి జ్ఞాపయతి దహరాస్తీష్ఠస్త
త ఆకాశస్తస్త్రిస్యదస్తస్తదస్తేష్ఠవ్యమ్. అగ్నిదహరాశశస్త
దస్తర్వతి-చ యస్తదుభయమస్తేష్ఠవ్యవిశ్కుక్తమితిజ్ఞాయ
తే. ఆదయశ్చాత్మాన మనువిద్యవ్రజస్తేతాంశ్చ సత్యాస్తే
మానితిహివ్యజ్యతే

గతిశబ్దాభ్యాస్తత్తాహిస్తుప్త. ౧౮.

ఎవమెవమాస్మర్యాః చైవా అహర చాగ్నిశ్చ పితః బి
ష్టులాక-సవింద స్థితి-అహరచాస్మర్యాసాః (వజానాస్తమ
జ్ఞానతీనానా హరాశాశో వరిగ్తేర్వర్తమానత్వం దహరాశా
శ శూనాపాధికరణో బిష్టులాకశబ్దశ్చ దహరాశాశః పతం
బిష్టూతి జ్ఞా పయతి - తథాహ్యవ్యతి) సర్వాసాం పరమా
త్మో పరివర్తమానత్వం దృష్టం-తస్మిన్ లోకాశ్చితా స్మర్య
తదక్షరే పరమే చైవా ఏవబ్రహ్మలోక ఇత్యాహ . ఆసన్
త్రి దర్శనాధావపి ఇదమేవ సర్వాత్మమ ఆస్య పరమాత్మత్వే
లిక్తం యద్రహరాశాశో పరిసర్వస్య పర్మానత్వం బ్రహ్మ
లోకశబ్దశ్చ.

ధృతైశ్చనుహిమోస్తస్యోస్మిన్నపలభ్యైః. ౧౯

అథను ఆత్మసానెతుర్విధృతిలి జగద్భృతైః పరమాత్మనా
మహిమ్నః అస్తిస్తహరాశాశ ఉప-త్యేశ్చాయం పరస్య
హిపరమాత్మనా మహిమా ఏష సెతుర్విధరిణ ఇత్యాదికు)తేః.

ప్రసిద్ధైశ్చ. ౧౦.

ఆకాశశబ్దస్య యఏష ఆకాశతనం వ ఇతిపరమాత్మ
స్యపి ప్రసిద్ధిశ్చాయం పరస్యత్య సజ్జాబృత్వాది గుణభృ
స్సోపబృం హితా ప్రసిద్ధిర్భూతా కాశ ప్రసిద్ధిర్భూతీయసీ
త్యథాః

ఇతరపరామర్శాత్ ఇతిచెన్నాసమ్భవాత్. ౧౬.

అథయ ఏష సమ్ప్రసాద ఇతిపరస్య పరామర్శాత్ప్రకృతా.

కావచ్చు ఇతచే నైతరీ ఉత్తనుగా నాంరతాగ్రహమువలన.

అత్తరాద్యై దామిన్యాస స్వరూపస్తు. ౧౭.

ఉత్తరరీయ ఆత్మానూత పాపైలి జీవస్యా చూతపా
క్షత్వాదిక)వణా నాసమ్యజః - జాగరిత స్వప్న సుషుప్త్యా
ద్యవస్థానువతఃకూలత్వాత్ సహజీవఇలిచేత్ నైతరీ - ఆ
విమృశస్వరూపస్మకమాంశ్చరీర సమ్యగ్ధిత్యేనా స్వత
తిగోహితాచూత పాపక్షత్వాదికః పశ్చాత్పరం జ్యోతిరుచస
మ్యుక్త్యావిరూపస్వరూప సత్తాగ్రహతపాక్షత్వాదినుణ్ణో
జీవః ప్రితిపాదకః - చూరాకాశ స్వతి రోహితకల్యాణ
సారవలినాయం జీవః.

అన్యాయః పృథగ్విధిర్భేదః. ౧౮.

అన్యాయరీరాత్మముత్తా మనరం జ్యోతిరుచసమ్యద్యస్వేన
రూపేణాభిసంపన్నత ఇతిజీవాత్రి నూదహరాకా శోపసంప
త్వాత్స్వరూపవిరూపాపాదనరూపమాహత్వప్రతిపాదనా
భోత) జీవపరామగ్నః -

అల్పప్రతితిచేస్తమస్తం. ౧౯.

అల్పస్థానత్వ స్వరూపాల్పత్వ ప్రతిత్తరూపం చరణ
ప్రతిచేత్తతో) అరణ్యకం - సచాయత్వాదేవం బోధయ

అనుకృతేస్తస్యచ. ౨౦.

తస్యదహరాకాశస్య పరజ్యోతిషేనకారశ్రవణాద్వ
జీవస్య సజీవోదహరాకాశః సత్తాగ్రహతి జగత్ప్రీత్య
మహానిత్యాదిభిన్నమచసమ్యత్వాత్స్వరూపవృత్తి రూప
దనుకార మ్భూయతే.

అపిష్కర్యతే. ౨౧.

ఇదం జ్ఞానముపాగ్నిత్య మునుసాధమ్యుః మాగతాః - స
గోపి నూనజాయంతే సగోయే సవ్యభిష్ట చేతి.

ద్విరోధః - కుత ఇదమక్షగమ్యతే క్విరిత్సర్విభ్యామ్ - క్విరిస్తా
 త్. వేదసయాపెవ్యకకరో నతాసతి విజాతతిః -
 సభారితిత్యాహరత్ - సభామిమసృజతేత్యాదిః - స్ఫులిర
 పి - సర్వసామస్తనవాహనికమాణిర వృథకృష్ణక - వెదకదై
 శ్శ్యనివాసోదవాదీనాంకారసః - వృథకృష్ణాశ్చనిమా
 మిత్వాది.

అతపవచ నిత్యత్వమ్. ౨౭.

యతోబ్రహ్మవైదికాచ్యజ్ఞాదధానాస్త్రుత్వాసృజతి. అ
 తపవ మస్త్రీకృతోవృణీతే, విశ్వామిత్రీశ్యసూక్తం కవతితివి
 శ్వామిత్రాదీనాం మస్త్రాదికృత్యైవి మస్త్రాదిమయ వేదశ్యని
 త్యత్వం తిష్ఠతి - అనధీతమస్త్రాది దశాన శతానాం పూర్వ
 విశ్వామిత్రాదీం ప్రత్యక్షైదిక శబ్దైస్త్రుత్వాతకారానా
 రాంప్రచ్యుత్తి యక్తాస్త్రుజతిబ్రహ్మ - నైమిత్తిక పరీక్షయా
 సత్తరమృషయోఽనధీత్యైవతావేవి మస్త్రాన స్థలితాస్త్రుతన్తి-
 నైషాం మస్త్రీకృత్త్వం వేదవిశ్యత్వశ్చిష్ఠీతమ్ -
 పూర్వత పురశయచతురుధే వేదాఖ్య శబ్దామౌచ వికష్టక
 థం వేదశ్యనిత్యత్వమిత్యత ఆహ -

సమాననామయాపత్వాచ్చా వృత్తావప్య

విరోధోదశనాన్యైశ్చ తేశ్చ - ౨౮.

అతపి స్ఫుట్వాం సమాననామయాపత్వాత్పూర్వత
 పరీక్షయా వృత్తావపి సవిరోధః. ఆదికతాపరః పురుషాహి
 పూర్వ సుంస్థానం జగత్ప్రకృత్యాతక తారమేవ జగత్ప్రజతి,
 వేదాంశ్చ పూర్వాను పూర్వీ విష్ణు నా విష్ణుశ్యరతుర్ముఖా
 యకదాతి - క్విరిత్సర్విభ్య ఆదికతా - పూర్వవత్ప్రజతిశ్య
 వగమ్యతే - క్విరిస్తావత్ - సూర్యాచస్త్రీ మపాథాతాయథా
 పూర్వమకల్పయదిత్యాదితా - యేబ్రహ్మగంధితాతిపూర్వతి
 దాదైవేదాంశ్చ పరీక్షాజాతి తస్మాదితచ - స్ఫులిరపి - యథ
 తుగవ్యుతు లిక్లావి నానాయాపాణి పర్యయే - దృశ్యనైతా
 నితాన్యక తథాభావాంశ్చాదిస్పతి - వేదశ్యనిత్యత్వశ్చ

పూర్వపూర్వాచారణ కర్మమఃస్త్వ నైవ శర్యదోచ్ఛాత్య
త్వః.

మధ్యాదిష్వ సుస్థువాదసర్గికారః మైమినిః. ౨౯
మధువిద్యాదివివస్వాది దేవతానామేవ శాస్త్రత్వార్
హ్యత్వార్థ తత్రోపస్వాదీనాం కర్తవ్యకర్మ తావదిహా
సూహస్యస్య సమ్మవాప్యనానాం సతాంవశుత్వం హస్త
మితి హస్తత్వా సమ్మవాద్య తత్రోపస్వాదీనాం సర్గికారం
క్రిమినిమేనై.

ద్యోతేషు భావాన్య. ౩౦.

తందేవాద్యోతిషాం జ్యోతిరాయ హోహాసతే కృత
మరేత్యోతిషి పరస్త్రిస్త్రియాణి దేవానాం నాధారణ్య సప్త
త్వత్వధికారభావచనాదిస్య శ్రీవస్వాద్యహాసనేన సర్గికా
రోన్యాయ సిద్ధోగమ్యతే.

భావంశువాదరాయణోక్తిహి. ౩౧.

మధువిద్యాదివివస్వాదీనా మధువిధికారభావంభగవా
న్వాదిరాయణాదున తె - అస్తీహివస్వా నాం శతాంస్వా
విధి బ్రహ్మ ఉహస్యస్య సమ్మవః - కల్పాన్తరేవస్వాదేహ
శ్చత్వ సమ్మవార్థ - ఎకవివశుత్వ స్థాతేత్యాదినానిత్య
స్యకారణం స్థామ్మతి నానియ ఎతామేవం బ్రహ్మనాని
షడం వదేతి మధువిద్యాయాః బ్రహ్మవిద్యాయా - అతః
కార్యకారణభేదాయావస్థ బ్రహ్మలోహస్యమకల్పాన్తరేవ
స్వాదిత్వమత్యాయాధికారావసానే బ్రహ్మవాప్తి స్థిరవిరు
ద్ధా.

శుగస్యతవనాకరశ్రీవనాన్తిదాప్రి

వనారూప్యతేహ. ౩౨.

అజహరేహస్మాద్రత్యాదౌ బ్రహ్మవిద్యోపదేశే శిష్యం
ప్రేమహద్రత్యామస్త్రేణ శిష్యస్యబ్రహ్మజ్ఞానాపాప్యాశుక
సజ్జతేతి హి సూర్యతే. శోవనామ్మధ్యఃసతజ్ఞాతియోగ

స- కునః తదనావత శ్రీః తాత్ - బ్రహ్మవిద్యా వైకల్యేన స్వాత్మానం శ్రీతిహం సోత్తానావత వాత్మ్య (శివతాత్త్వదవాచాశ్యం) శ్రీత్యాద్రీః తాత్ - హిశబ్దో హతా - యతిశ్శూద్రీత్యా మస్త. సంజాతి యోగేన, అః శ్శూద్రీశ్యబ్రహ్మహాపాశనానధికారన్ముద్యతే.

తత్త్రియత్వ గతేశ్య. 33.

శుశ్రూషః క్షుద్రాయత్వా పగతేశ్య సజాతియోగసముదత్తామస్తగన్ - ఉపశ్రీమ బహుతాయాత్మాదినానాన చ తత్త్వ బహుతత్వాన్న తాయత్వబహుగామ పితావైకశ్య త్రియత్వం గమ్యతే.

ఉత్తరశ్రీవైశ్రీశ్రీశ్రీన లిక్తాత్. 34.

ఉపశ్రీమ హ్యాస్యాం విద్యాయాం బ్రాహ్మణత్త్రియయోగనాన్యయే దృశ్యతే - అథవాశానకశ్చ తాదేయవభిక్తతారిణం శత్యాదా అభిప్రతారీ పిదత్రరథః త్త్రియః - అభిప్రతారిణత్త్రియ రథత్వం త్త్రియత్త్రియ చ కాశేయ నాహచర్యాతే లిక్తాదవగమ్యతే - ప్రకరణం తరచైతిదవగమ్యతే - వైశ్రీశ్రీనాపై కః త్త్రియతరజాయతేతి - అన్యాయం శిష్యోనచతుర్థః.

సంసాగరపరామర్శా త్తదభావాభిలాషాచ్ఛ.

విద్యోపక్రమే ఉపత్వానెష్యే ఇత్యుపసయనపరామర్శాత్ శూద్రీశ్య తదభావాభిలాషాచ్ఛ సశూద్రీశ్య బ్రహ్మవిదాధికారః - సశూద్రీహతకం కిచ్చిన్నచ సంసాగరవర్తతీతి సంసాగరోనిషిద్ధః.

తదభావనిర్ధారణేచ ప్రవృత్తిః 35.

నైవభ్రాహ్మణా వివక్తుకహంతి నమిథం సోశ్శూహరేతి శూద్రీత్యాభావనిచ్చయవివోపదేశ ప్రవృత్తేశ్య నాధికారః.

శ్రీవణాధ్యయ నాథప్రతిషేధాత్. 36.

శూద్రీశ్య శ్రీ. తాత్త్రియస దీహినిషిద్ధ్యై తత్త్వచ్ఛా

ద్రోణుని సేనాధ్యక్షవ్యూహము - అనుచక్రవర్తి ధ్వంసనాడిచ
సాక్ష్యము.

ప్ర. ౧౦. ౩౫.

శ్రుత్యతేహి-కూదగ్రీశ్వరేదశ్యఃకాదావద్భిః-అథమాశ్మతే
వహుపశ్యద్భిఃశ్రుత్యజతుభ్యాంశోరగ్రీశ్వరపూజనమ్-ఏ
చ్ఛారణేవిద్యాత్మేఃకారణగరీరథేన ఇతి-

గీతాదుర్గమ.

కమ్మనాల్. ౩౯.

అజ్ఞుత్వచీమిత ప్రకరణమధ్యవిదంశిచ్చ జగత్సర్వం
 ప్రాగవిజితస్య సమత్వాదినాఽభిహతాజ్ఞుత్వచీమితప్రా
 గ్జ్ఞాశ్చిక్షాప్రజనితభయార్థితా దస్మినాయసూర్యస్తు చీ
 మ్భృతికృత్తు జగత్కామనాదజ్ఞుత్వ చీమితః పరమపురుష
 ఇతినిశ్చయతే.

జ్యోతిర్దశనాత్. ౪౦.

తత్ప్రకరణ సంతకము ల్లో భావిత్యారభ్యతస్య భాసా
సర్వమిదం చిత్రావతిభావద్యుధి హితన్యా నవధికావశయస్యో
విషయవ్యాపారాద్భిన్న చరిమితః పరమ పురుషః.

ఆకాశోఽథాన్తరత్వాద్యపదేశాత్.౪౧.

అకాశోహరైశాకరూపయైర్విర్యహితాతెయవస్తరావ
 వృష్టిత్యాకాదిసానిదిగప్త అకాశోధూత్వాశరీరమితి శుక్త
 తాత్పర్యగాత్తనః పరికుత్థాదధాన్మరజాతః కలమపురు
 షః.

సుషుప్త్యుతాగ్రస్థైర్భేదన.౪౨.

[illegible]

స్తవభూతమన.

పత్యాది శబ్దభ్యుః. ౪౩.

శుభ్రస్యజ్ఞాతే పౌగ్ధే క్షూయమాణభ్యుః శత్యాని శబ్దభ్యుః
ఓయదుర్ధాస్తరభూతః-సర్వస్యానివతిఃసర్వస్యపతిః సర్వస్యై
కానవితిహ్యుత్తరతః క్షూయతే. ఐక్యోచదేతత్వపథితేరితి
కాశక్యత్వైకత్వసేన తేవస్య శరీరభూతస్యాత్తరయా పథితే
రితి స్వయమేవ శుభ్రానిష్కృతః.

ఇతి త్రివిధగవద్రానూనుజవిరచితేవే

దాంతసారే ప్రథమస్యాధ్యాయస్య

తృతీయఃపాదః.

అనుమానిక మప్యేకేషామితిచేన్నశరీరరూః

పకవిన్యస్తగృహీతైర్దశాయతించ. ౧-

ఎతేషుజ్ఞాతానాం కాఖాయా మానుమానికం పౌగ్ధా
నమపి జగత్కారణత్వేన మహతః పరమవ్యక్తమిత్వచ్యుత్యైకై
చెన్న-పూర్వతాత్పానం రథినంబద్ధీ త్యానిషూపాససూపా
యేషుపతి కాగ్యత్వాయరథిరథాది రూపకవిన్యస్తైషు శరీరా
ఖ్యరూపకవిన్యస్తస్యావ్యక్తశబ్దేనగృహీతేః-ఇన్ద్రియేభ్యఃపరా
హ్యథా ఇత్యాదిసాహి పతికార్యత్వే నశరీరా ద్విర్యవైకే
తథాచోత్తరతఃకులితేపదకాయతి-యచ్చేత్వాత్మనసీపా
జ.ఇత్యాదిసా.

సూక్ష్మస్తు తదహాత్వాత్. ౨.

సూక్ష్మమవ్యక్తమిత్తిథః- అవ్యక్తమేవ శరీరావస్థం కా
ర్యాహూమిత్యవ్యక్తశబ్దేనశరీరమేవ గృహ్యతే -

యదిరూపకవిన్యస్తానామేవ గృహణం తమథామవ్యక్తా
త్వరూపఃపర ఇత్యతాహ.

తదధీనస్త్వాద్యవత్ - ౩.

పురుషధీసత్త్వాదాత్ శరీరత్వాదిక మధావత్ - ఉపాస
న నిర్వృత్తయేభవతి - పురుషాహ్యన్తర్యామీ సర్వమాత్మాదికం
ప్రేరయన్న హ ససూహయత్సేసః శారవకాష్ట్ర (హావ్యశ్చ
తి సా కాష్ట్ర సాపరాగతి రిక్కుచ్యతే -

జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ - ౪-

అత్యావ్యక్తస్య జ్ఞేయత్వావచనాచ్చ సకాపిలమవ్యక్తమ్.
వచనాత్తేనైవ ప్రాప్తే సామగ్రి ర్భావత్ - ౫-

అశబ్దకుస్సుగ్మనిత్యాగస్య స వాచ్యతమితివదంతిచేష్ట -
తద్విష్టాః పశుం చ దిమ్ - ఎవ సర్వేషుభూతేషు గూఢోష్టై
త్యససాహిత్యకః పాదేష్టాహినిచాయ్యోమితిజ్ఞేయ ఉచ్య
తే -

త్రయీకామేవదైవముపన్యాసఃప్రశ్నశ్చ - ౬-

ఉపాస్యోహనకోహనవానాం త్రయీకామేవాస్తిప్రక
రణే జ్ఞేయత్వేనోపన్యాసః ప్రశ్నశ్చ సప్రశ్నానాదేః - అ
ధ్యాత్వయాగాధిమేవదేవం మత్వేత్వానిరుపన్యాసః - య
యంప్రేతే వివిత్వానుమత్యస్తేత్యేక ఇత్యాదికశ్చప్రశ్నః.
మహద్వచ్చ - ౭-

బుద్ధేరాత్మామహాపురి ఇత్యాత్మ శబ్దాద్యథాన తాన్త్రికా
మహా తథావ్యక్తమపీతి.

చమసరద విశేషాత్ - ౮,

అజామేకాబ్ధిక్రీః ప్రజాస్సజమానామిత్యతనితప్ర
సిద్ధావక్రీః కారణత్వేనోక్తా - జన్మాభావయోగమాత్రే
నిసరస్యేవ ప్రతీతిః - అర్యాబ్ధిలక్ష్మణని ఇతివత్ ప్రకర
ణే విశేషకాభావాత్ - యథేదన్తచ్చిరఇతి హిచమసా విశేష్య
తే - యాగిక శబ్దాద్వికవ ప్రతిపత్తిహివిశేషకాపేక్షా.

జ్యోతిరుపక్రమాతుతథాహ్యధీయతవేకే -

జ్యోతిరుచక్ర)హబిష్టాకారణితే యమజాతధానా బ్ర
హ్మకారణితాయా ఎవప్రతిపాదకమేతత్పరూపం చక్ష్రం
తైత్తిరీయా అధీయతే - అహోరణీయా నిత్యోఽభ్య అతస్మి
ముద్దాగిరయశ్చైత్యాదివా సర్వస్య బ్రహ్మణ ఉత్పత్త్యంతకా
త్మకత్వ ప్రతిపాదన సమయే అహోమికామితి వచస్మి - అత
త్పత్త్యభిప్రాయానాదియం నిష్కాళాః జితే సన్నియతే -

కల్పనోపదేశాన్యమధ్యాపిషదపరోధః ౧౦.

కల్పనాస్పష్టిః సూర్యావస్థామళా కాలో యథాభ్యుదయ
మకల్పయజ్జి అస్తాన్తాయా సృజతే ఎత్తమేత దిత్వాదినా
సృష్ట్యవదేశాద జాత్యబిష్టాకార్యత్యయో రుహోధిశ్చ-వృశ
యకాలే నామరూపే ఏహాయా దిద్విత్యపి సూత్తరూపేణ
బిష్టాకరీకరయా త్మతీ యజాత్యం స్పష్టికాలే నామరూ
పే కజమానా ప్రకృతిర్బ్రహ్మాకాంతికా - యథానిత్యస్య సృ
ష్టికాలేన నావిదిభ్యంగ్యం సాకారతయా మధ్యం కార్యత్వ
భ్యుదయైవ ప్రళయకాలే మధ్యాదివచనకాసహాసూ
త్తరూపేవాప్తాన మకార్యత్వభ్యుదయవిద్యానం ప్రతి
యతే - అసౌవా అవిత్తోదేవ వచనైవోదేశానా నైమేత్తా
ఎకలవేవ మధ్యస్థాతేతి చక్ష్రః.

ససంఖ్యోససంఖ్యహరిపి నానాభావా

దతిరేకాచ్చ - ౧౧-

యస్మిన్ పశ్చాదభ్యుజనా ఇత్యోక్తే పశ్చాదంతతి సజ్ఞోఽ
పసజ్ఞహదపి సతాత్ప్రీతాచ్యతానయస్మిన్నతి యచ్చబ్ధినిర్ది
ష్ట బిష్టోధారతమూ తేభ్యో స్పృహస్సాదితేహం తతాత్ప్రీతి
రేకాచ్చయచ్చురేదిష్టా నాకారశ్చైతి ద్వయమతిచక్ష్రః -
సజ్ఞోప సజ్ఞహదపీతి తద్దాన్తాత్ప్రీతేభ్యుదంతతి స
జ్ఞో సజ్ఞహా దిత్తజ్ఞః సజ్ఞాయామితి సంజ్ఞా విద
యాయం పశ్చాజనాంతి - పశ్చానానామకేదితే సజ్ఞాతి ప
శ్చాపశ్చాజనాంత్యుచ్యతే చక్ష్రః సప్తరీషయ ఇతివత్ -

పాగ్లాదయోవాక్యశేషాత్, ౧౨-

చక్షుజన సంగ్రహాః పాగ్లాదయః పశ్యేన్ద్రియాణీతి
పాగ్లాదయ పాగ్లాదయ చక్షుజనాద్యవాక్యశేషాదవ గమ్యతే-
చక్షుజ్జ్యోతిసాహచర్యతప్తాన్త శబ్దాపిస్మిన్మనాదన్ద్రి-
య విషయా.

జ్యోతిష్మైకేషామసత్యస్మై- ౧౩-

ఎకేషాంశాభివాం శాన్త్యానాం. అస్మిన్మాస్మమిత్య సతి
తందేవా జ్యోతిషం జ్యోతిరిత్యుచక్రమగతేన జ్యోతిశ్శబ్దేన
చక్షుజనా దన్ద్రియాణీతి జ్ఞానస్మై - జ్యోతిషం జ్యోతిః
ప్రకాశకానాం ప్రకాశకం బ్రహ్మైత్యుక్త్యానన్తరగత్యా
చక్షుజనాం సత్యత్వేతి ప్రకాశకాః చక్షున్ద్రియాణీతిగ-
మ్యతే -

కారణత్వేనచాకాశాదిషు యథావ్య

పదిష్తోక్తేః- ౧౪-

ఆకాశాదిషు కార్యవిగ్రహేషు కారణత్వేన సర్వత్రవేదా
స్తకార్యేషు అసద్వా ఇదమగ్ని ఆసీత్ - తద్ధేదస్మర్తవ్యాప్య
కృతమాసీత్ - ఇత్యాదిషు నిర్జ్ఞాతవికేషేషుచ తత్తావా ఇదమేవ
ఎవాగ్ని ఆసీత్. సవిత్తులూకాన్న సృజా ఇతి వికేషవాచి
వాక్యనిధిశ్చ నైవోక్తేః సతాన్ద్రి కావ్యాకృతాదికార-
ణవాదప్రసక్తేః ఇతశ్చ.

సమాకర్తాత్. ౧౫-

సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రవాయేయేతి పూర్వనిధి-
ష్టస్య సర్వజ్ఞస్త్వైవ అసద్వా ఇదమగ్ని ఆసీత్ ఇత్యత్ర సమాక-
ర్తాచ్చ సమవేతిగమ్యతే-తద్ధేదంతర్వన్యాకృతమాసీత్ ఇతిని-
ధిశ్చ స్త్వైవ సమవేతా ప్రదిష్టతనిభాగ్రభ్యః శత్యత్యచక్షురి-
త్యత్ర సమాకర్తా దేవవివాహ్యాకృతశబ్దనిర్దిష్టఇతినిష్పీయతే-
అసద్వాకృతశబ్ద తథానీం సమయాత నిభాగాభావాదుశ్చ

శబ్దతే.

జగద్వాచిత్యాత్. ౧౬-

బ్రహ్మతేబ్రహ్మణీమ్యుక్తమ్యయోవై బాలాశవతేషుగవురు
మనాంకర్తాయస్య చైవగర్త సవైవేదితవ్య ఇత్యుక్తి కమ
శబ్దస్యైతర్థబ్ధసమాసాధికరణ్యసత్త్వతఃతత్త్వత్యైవై జగ
ద్వాచిత్యాత్పరమేవ బ్రహ్మవేదితవ్యతమోపదిప్యమే.

జీవముఖ్యప్రాణలిక్ష్ణా న్మేలచేత్తద్వాభ్యాతమ్. ౧౭

ఏతైరాత్మభిర్బుజ్జై అకాస్తికప్రాణవివైకభావవీరితీ
కాదిలిక్ష్ణాన్నపరఇతిచేన్ తత్ప్రతర్థకవిద్యాయామేవచరింభా
తమ్ - పూర్వాపకపర్యాబాచనయా బ్రహ్మపరత్వేనిశ్చితే త
దనుగుణతయా నేయమనన్యలిజ్జమితి.

అన్యార్థంతు జైమినిఃప్రశ్నవ్యాభ్యా

నాభ్యామపి చైవమేకే. ౧౮-

తావ సుప్తంపురుషమాజన్మతురిత్యాది నా దేహతిరిక్తజీవ
శబ్దావ్రతలిపాదసం తదతిరిక్తపరమాత్మ సద్భావబద్ధపనార్థ
మితిత్వైషవికల్పాలక పురుషశయిష్టేతి ప్రశ్నాత్ ఆధా
స్తిత్వాగివివైకథా భవతితి సతాసోమ్యతదా సంచన్నూళ
వతీతి వాక్యసమానాధాలో ప్రతిపదనాచ్చావగమ్యతే ఏత
కాజసంయమోఽప్యేతత్ప్రతిపదససమానార్థం వాక్యంస్ప
ష్టమధీయతే - త్వైషవిరదిత్యాది యవేషోఽస్తర్జ్జుదయ ఆ
తాశస్తిన్తికతేత్యన్యన్తమ్.

వాక్యాన్వయాత్ - ౧౯-

సవాచరపత్యఃకామాదుపరిఃపియేభవతి - ఆత్మనస్తు
కామాయేత్యారభ్య ఆత్మనా ఆరవిష్టవ్యభిత్వాది సూచది
ష్టః పరమాత్మఆమృతస్యసృకు నాకాస్తివితైనత్యారభ్యాత్త
నిఖ్యైరవృష్టై కురేణుతే విజ్ఞాతఇదంసర్వంవిదితమిత్యాది
యేవేదంసర్వంవిజానాతీత్యన్మస్య కృత్స్నస్య వాక్యస్య ప
రమాత్మస్యవాన్వయాత్ - అన్తికప్రకరణ చీకరదాస్మరత

చేతనావిశదైన పరమాత్మను లభింపజేసినానాధికరణ్య
చకారణంబులైనట్లెఱుఁగ.

ప్రతిజ్ఞానినైతిత్వమూర్త్యురధ్యః- ౨౦-

ఆత్మనిఖిల్లర ద్విభుజత్యాదివా పరమాత్మజ్ఞానేన స
ర్వజ్ఞాన పరిజ్ఞానిన్ద్రయే జీవన్ముక్త్యాత్మరూపయః. అదానస్తా
దనతిక్తత్వం జ్ఞానంబునుం జీవజ్ఞాన పరమాత్మభిధాన మి
త్యాత్మరధ్యః.

ఉత్క్రమిష్యతపవంభావాదిత్యోక్షులూమిః- ౨౧-

ఉత్క్రమిష్యతామత్మస్య పరమాత్మ స్వరూపభావాత్త
శబ్దేన పరమాత్మభిధానమిత్యోక్షులూమిః.

అవస్థితైరితి కాశకృత్సం- ౨౨-

యితత్తనతత్త్వన్నిత్యాదివా జీవాత్మనిపరమాత్మన ఆత్మత
యా లక్షణైరితి కాశకృత్సం అచార్యమనె-ఇదమేవమతం
సూర్యకారః స్వీకృతవానితి మతద్వయముచనన్యస్య తద్విరో
ధ్యే తదభిధానాదస్యస్వానభిధానాచ్చ నిశ్చయతే.

ప్రకృతిశ్చ ప్రతిజ్ఞాదృష్టేస్తానుసరోధాత్ - ౨౩-

జగదప్రపంచాదానమపి పరంబ్రహ్మనిమిత్తమాత్రిమ స్తభోమ్య
తతమాదేశమపాక్షిక్యః = యేనాశ్రయతంభవతీయేనాద
ప్రానిమిత్తభూతేన విజ్ఞాతేన చేతనాచేతనాత్మకం కృత్స్నం
జగద్విజ్ఞాతం భవతీత్వాదః ఏకజానేన సర్వవిజ్ఞాన పరి
జ్ఞాన తదుపాదానరూప ముత్తత్యాత్మరూప ద్విష్టేస్తానుసరోధా
త్ - ఆదిశ్యతే నైత్యాదేశశబ్దేన ఆదప్రాభిధీయతే-ఆదేశః
ప్రకాశనం - ఏతస్యవా ఆక్షరస్య ప్రకాశనే గాగ్గీత్యాదిమృ
తేః.

అభిధ్యోపదేశాచ్చ- ౨౪-

తతైవతబహుస్యం ప్రజాయేయేతి - నిమిత్తభూతస్యేత్
కుర్వతిత్రావిదమద్యూప జగదాకారకాత్మనా బహుభవనసం
క్రల్పపదేశాచ్చ ఉపాదానమపిలిజ్ఞాయతే.

సాక్షాత్ప్రభయమునాత్ - ౨౧

బ్రహ్మవనం బ్రహ్మసవ్యక్షతీర్ బ్రహ్మధ్యతప్తవృక్షానిభా
రయన్ని త్యుపాదానం నిమిత్తంచ బ్రహ్మైతి స్వశబ్దే నైవ
ఉభయమునాత్.

ఆత్మకృతేః - ౨౨

సోకామయతేతి నిమిత్తయితస్య స్వప్రైవజగదాకారేణ
కృతేస్తదాత్మానగ్ స్వయమమరుతేత్యుపదిశ్యమానః పరమపు
రమజగన్నిమిత్తముపాదానంచేతి బ్రహ్మయతే - పరస్య బ్రహ్మ
జానరవద్యత్వే సత్యసంకల్పత్వాదన్మద్విపరీతానన్మాపు
రుపార్థాభ్యయజగదాకారణైత్తకృతే శ్చాపరోధః - కథమి
త్యాదిశ్చోహ.

పరిణామాత్ - ౨౩

అతోపదిశ్యమానా శ్చుజామాత్మవవిరోధవివ అవిభక్త
నామరూపానిసూక్ష్మ విదవిద్యస్సుశరీరకః కారణాన్యః పర
మపురుషః స్వయమేవసోకామయత బహుస్యామితి సభక్త
నామరూపవిదవిద్యస్సుశరీరకోఢవేయమితి సంకల్ప్య ఇదగ్
సర్వమస్యజతయదదంకించేతి స్వశరీరభూత ముపసూక్ష్మం
విదవిద్యస్సు స్వస్థాన్విభజ్యతతత్పుస్తాతదేవామహివిశ
దితి స్వస్తాన్విభక్తే విదవిద్యస్సునీ స్వయమేవాత్మకాయా
ప్రవిశ్య సద్భక్త్యచాభవత్ నిరుక్తంచానిరుక్తంచనిలయనం
చానిలయనంచ నిజ్ఞానంచాజ్ఞానంచ సత్యంచాసృతంచ స
త్యమభవదిహ స్వస్వయమభవసరూప ఉచితామ ఉపదిశ్య
తే - అతోనకశ్చిద్విరోధః అవిభాగావస్థాయామపి జీవస్మత్క
మంచ సూక్ష్మరూపేణ త్యజితీహి వక్ష్యతి - నకర్తావిభాగాది
తితే న్నానాదిత్వాదవ పద్యతే చాశ్చ్యుపలభ్యతేచేతి.

యోనిశ్చహిగీయతే - ౨౪

యమృతయోనిమిత్యాదిషు యోనిశ్చగీయతే - అతశ్చో
పాదానమితి -

పతేనసర్వేవ్యాఖ్యాతా వ్యాఖ్యాతాః. ౨౯.

జన్మాద్యస్య యతఃకర్త్యాది నైతకన్మనన్యాయేనసర్వేవేతా
స్మా బ్రహ్మచరీ వ్యాఖ్యాతాః. ద్విరుక్తిరన్యాయచరితముపి
ద్యోతనాదుః.

ఇతి త్రివిధగవద్రాయానుజవిరచితేపే
దాంతసారే ప్రథమస్యాధ్యాయస్యచ
తుర్థఃపాదోఽధ్యాయశ్చసమాప్తః.

స్త్రోత్యనవకాశ దోష ప్రసక్త ఇతిచేన్నా
న్య స్త్రోత్యనవకాశ దోష ప్రసక్తాత్ - ౧ -

ఉచ్యంతానాశేషే వేదాధానిశ్చయ సతకపిల స్త్రోత్య
చ బృంహదేవ వేదాధానిః పురాన తాం గవాది భిక్ష్యభ్యుపగ
మకపిల స్త్రోతేదవ బృహదాన్వయేన ఆనవకాశప్రసక్తి
రితిచేన్న-అన్యాయాంతేతా విరోధినాం బహ్వీనాం మన్వాది
స్త్రోత్రీనామ సవకాశ ప్రసక్తైః వేదస్యాచ బృంహదాశేష
త్వేష్య సన్యచరా విరుద్ధనేక స్త్రోత్రీషు సతీషు విరుద్ధాథా
యా వేదాదితార్థ విశదీకరణత్వాభావేన తస్మాద్విబృంహదా
త్వ మన్యాయా దియర్థః- యోగిన్ప్రకపిలన్యతథా నుచలభేః
కథం స్త్రోత్యవరం న్యాన్యనితిచేత్తత్రాచ -

ఇతరేషాంచానుపలభ్యైః - ౨ -

వేదాధానాత్కార చతుగమన్వాది యోగిన్ప్రకాం కపి
ల దృష్టాథా నుచలభేః కపిలచలబ్ధి క్షప్తిమవ-

పతేనయోగః ప్రతిత్యక్తః - ౩ -

యోగశ్చ హైరణ్య గణాన్యాపికాపిల వత్సేద విరుద్ధ
త్వా విశేషతదన్విరాసః -

నవిలక్షణత్వాదన్యతథాత్వంచశబ్దాత్ - ౪ -

వికారాన్నవత్వేనాన్యత్వేనా చుచుమిరాధ్యాయత్వేనక

జగతో బ్రహ్మవిలక్షణత్వాత్ - తత్కార్యకర్తం న నస్తుపతి విలక్షణత్వం న కర్తృత్వాత్ - తస్మాత్ తేదిక్షానభ్యా విజ్ఞానంచేత్వాదే -

అభిమానివ్యవచేతస్తు విశేషానుగతిభ్యామ్ - ౧ -

తంపుణివ్యవసేత్ - అపి - అకామయన్తి త్యాదిజ్ఞానకార్యవ్యవచేతస్మత్ దభిమాని దేవతావిషయవిభవానామమిహస్మిన్మాదేవతాభివేదనాకర్తృత్వాదిగ్నిర్యాశ్చ త్యాదివిధిని ప్రవేశపిత్వాదితాత్పర్యవ్యవస్థానిత్యేన దేవతానుగతే క్తృత్వగమ్యతే.

దృశ్యతేతు - ౬ -

విలక్షణయోగవిలక్షణకారణబాధవ్యంభవతి ముక్తికాదిభ్యః క్రియాశ్చ త్యేగ్ధానాత్ -

అసదితిచేన్నప్రతిషేధమాశ్రయత్వాత్ - ౭ -

ఎవంతరేపి తాదృశకారణబాధితచేన్న సాలక్షణ్యస్య నియమప్రతిషేధమాశ్రయః పూర్వోక్తం తాదృశకారణయోగ్యవ్యవస్థానం హ్యుక్తమ్ -

అపీనౌ తద్వత్ప్రసక్తాదసమజ్ఞానమ్ - ౮ -

జగతో బ్రహ్మణో నైవైక్యేన తస్మిన్మహిత్యాదౌ జగతభవబ్రహ్మణోఽపి వికారాద్యనిష్ఠప్రసక్తౌ దేవాన్మహాత్మ్యం సర్వమసమజ్ఞానం స్యాత్

న తు దృష్టాంతభావాత్ - ౯ -

నైతత్ - యస్మాత్కారణీకం యస్మాత్కర్తృశరీరమ్ ఇత్యాదిక్రియనిష్ఠవిదవిద్యస్తు శరీరకర్తృబ్రహ్మణః తాదృశకారణభావే నావస్థానే నుదోషవ్యవస్థితౌ దృష్టాన్తసద్భావాత్ - యథాజీవస్య సశరీరస్య మనుష్యాద్యాత్మనా బాలత్వయువత్వస్థితిత్వాదిభావేఽపి బాలయువత్వాదియశ్చరీరేతిష్ఠవైజ్ఞానగుణాదయశ్చాత్మస్వేన తద్విదత్యాపి శరీరభూతవిదవిద్యముగతాస్యజ్ఞానవికారాదీనిదోషః - అత్తథాతేతు బ్రహ్మణి నికర

ద్యక్త సార్యజ్ఞ్యసత్యసంకల్పత్వాదయః.

స్వ పక్ష దోషా చ్చ-౧౦-

ప్రధానకారణవాదే దోషాచ్చాయమేవ గ్రాహ్యః - ప్రధానకారణవాదహి నిర్వికారపురుషసన్నిధానాత్ - ప్రకృతిప్రవృత్తావితరేతరథర్థాధ్యాసాదయోదగుపరాతాః - అన్యథాప్రకృత్యథర్థానుసంధాన రూపాన్యాసో నిర్వికారపురుషస్య సంబంధవతి. అచేతనాయాః ప్రకృతేరిను సంధానరూపాన్యాసాన స్ఫుతరాం సంబంధవతి.

తర్కప్రతిష్ఠానానపి-౧౧-

ప్రధానకారణవాదస్య కుర్కములత్వేన తస్యాప్రతిష్ఠితత్వాదపి త్యాజ్యం ప్రధానమ్.

అన్యథానుమేయమితిచేదేవమప్యనిర్దోక్షప్రసజ్యః-

కౌప్తప్రకారాత్ ప్రకారాన్మరణ ప్రధానమనుమేయమితిచేదేవమపి తోధకకుతర్కకుశల సంభావనయః - ప్రతిష్ఠితత్వాదనిర్దోక్షప్రసంగోదుర్యారస్ప్యత్.

ఏతేనశిష్టాపరిగ్రహోఽపి వ్యాఖ్యాతాః-౧౩-

ఏతేన సాక్ష్యత్పురివిరాకరసహతునా తర్కా ప్రతిష్ఠితత్వాదినా తుంశిష్టాశ్చ కణావాదపాదక్షమణ తావిత్పుతయో నిరాకృతాః.

భోక్త్రావత్రైరవిభాగశ్చేత్వాన్లోకవత్ - ౧౪-

యది బిదబిద్యస్సు శరీరకర్తేన బ్రహ్మణోఽపి శరీరత్వముష్యతే తర్హి-జీవవత్ శరీరకర్తేన బ్రహ్మణోఽపి శరీరసంబంధప్రయోగముఖ్యః-భోక్త్రావావత్తేజోవాదవిభాగప్రశక్తిరితితస్మాదేవ జీవా ద్విభాగేనానిరవద్యత్వకల్యాణ గుణాకరత్వేన బ్రహ్మణః - సహి శరీరత్వ ప్రయోగత్వమిష్టభోక్త్రత్వమ్- అపిత్యవ్యవశ్యత్వ ప్రయోగత్వమ్- యథాలోకేరాజ్ఞాన్యశరీరత్వేవ్యవశ్యవశ్యస్య స్వాజ్ఞాతివృత్తి కృతానిష్టభోక్త్రత్వం నేతర శూన్యమ్.

పటవచ్చు - ౧౯.

రస్మవలన సంయోగవశేషభావః పటవిలిసాహస్యరాది
కంఠజన్మై - రద్వత్ప్రకృతి.

యథాచమ్రాణాదిః - ౨౦.

యథాచ నాయకరసవత్ప్రకృతిః పాత్రాహితాది
నామానిభజతే - రథాబ్రహ్మపీఠి రథసస్యత్వంజగతః

ఇతరవ్యపదేశాద్ధితాకరణాదిదోషప్రసక్తిః - ౨౧.

తత్త్వవినియోగవత్ప్రకృతిః కార్యభూతజీవస్య బ్ర
హ్మభావవ్యపదేశా దసస్యత్వము - ఎవంఽహిః సర్వజ్ఞ
స్వస్వత్వసంకల్పస్య బ్రహ్మణః తత్త్వసాహిత్యం చ జగదవత
సాహితకరణం చేత్యాది దోషప్రసక్తిః వైతన్.

అదికంతు భేదనిదేశాత్ - ౨౨.

కార్యకారణయో రసస్యత్వేఽపి జీవస్వరూపా బ్రహ్మ
స్వరూపానాథానామకరణాధిపాధిపః విద్యావిద్య ఈశతే
యస్తుసోఽస్యజతి భేదసర్వేణాచిదవిద్యస్మశరీరం బ్రహ్మ
కాకకావధం కార్యావధంతేతి గుణదోషవ్యవస్థితిః సతువ్య
ప్రస్తభావాది మ్యుక్తా - యస్యవృద్ధివీశరీరమత్యాది క్కులిక
తసమధికరణ విదవిద్యస్మశరీరకత్వమ్.

అవైదివచ్చుతదనుపపత్తిః - ౨౩.

అక్షతాప్యలోప్త్యుజాత రచేతసస్యేవ జీవస్య అవీశయా
శోభతియిహ్యమానత్యాదిసాలత్యస్మవిశవాతీయతయాఽభి
హితస్య సర్వజ్ఞ సర్వసంకల్ప బ్రహ్మస్వరూపభావా నుకవత్తి
స్మిదైధి వేత్త్యర్థః -

ఉపసంహారదశనా నైతిచైన్నక్షీరవద్ధి - ౨౪.

కార్యవిరక్తతావతే క తతోపసంహారదశనాత్ బ్రహ్మ
కమేవ జగత్కారణంసభవేదితిచైన్న - క్షీరవైశ్యవైశ్యవ దధి
వతర్ బ్రహ్మతోఽపి సంభవతి.

దేవాదివదపిలోక- ౨౫.

దేవాది వ్యాప్తివగతశక్త స్వస్థుంకల్పదవ స్వస్థుంకల్ప
దేవాది వ్యాప్తివగతశక్త స్వస్థుంకల్పదవ స్వస్థుంకల్ప
దేవాది వ్యాప్తివగతశక్త స్వస్థుంకల్పదవ స్వస్థుంకల్ప

కృత్యుపసక్తిర్నిరవయవశ్యశబ్దకోహా- ౨౬.

నిరవయవశ్యశబ్దకోహా- ౨౬.
నిరవయవశ్యశబ్దకోహా- ౨౬.
నిరవయవశ్యశబ్దకోహా- ౨౬.
నిరవయవశ్యశబ్దకోహా- ౨౬.

శ్రుతీస్తు శబ్దమూలత్వాత్ - ౨౭.

శ్రుతీస్తు శబ్దమూలత్వాత్ - ౨౭.
శ్రుతీస్తు శబ్దమూలత్వాత్ - ౨౭.
శ్రుతీస్తు శబ్దమూలత్వాత్ - ౨౭.
శ్రుతీస్తు శబ్దమూలత్వాత్ - ౨౭.

అన్యనివై వంబిచిత్రాశ్చహ- ౨౮.

అన్యనివై వంబిచిత్రాశ్చహ- ౨౮.
అన్యనివై వంబిచిత్రాశ్చహ- ౨౮.
అన్యనివై వంబిచిత్రాశ్చహ- ౨౮.
అన్యనివై వంబిచిత్రాశ్చహ- ౨౮.

స్వ పక్ష వో హ చ్చ - ౨౯.

స్వ పక్ష వో హ చ్చ - ౨౯.
స్వ పక్ష వో హ చ్చ - ౨౯.
స్వ పక్ష వో హ చ్చ - ౨౯.
స్వ పక్ష వో హ చ్చ - ౨౯.

సంస్థాపితాచతద్రశనాత్ - ౩౦.

సంస్థాపితాచతద్రశనాత్ - ౩౦.
సంస్థాపితాచతద్రశనాత్ - ౩౦.
సంస్థాపితాచతద్రశనాత్ - ౩౦.
సంస్థాపితాచతద్రశనాత్ - ౩౦.

వికరణత్వాన్నేనిచేత్తుదుత్తమ్ - ౩౧.

సరస్వతాశ్చరణగద విద్యతే ఇతిబ్రహ్మణా వికరణ
త్వార్ కార్యరహ్యనేతిచే త్సోత్తరం శబ్దకమూలత్వేన
విసజాతీయత్వాదితి పూర్వసూతోక్తమేవ.

సప్రియోజనవత్త్వాత్ - ౩౨.

బ్రహ్మణోఽవాత్సమస్మ కామత్వేన సృష్టి ప్రియేజ
నాధావాత్స బ్రహ్మకారణమ్.

లోకవస్తులీలా కైవల్యమ్ - ౩౩.

అవాన సమస్మ కామస్యాపిలీలా యాస్యృప్తిప్రియోజన
త్వేనైరతేక్ష్యం సంభవతి లోకకేవల లీలా యైకస్య కాత్య
రమృదర్శనార్ - అస్యాత్మరూపస్య అపి కామత్వంహి స
కాభిరుత సకలభోగో వికరణ సత్త్వః - ఆత్మస్వప్నోగ
ర్మస్మిన్విసజాతీయా - లీలారసస్యాపి కద్విలక్షణస్య త్రిగుణ
పురుషద్యుచకరణన్నిత్యమేవ.

వైషమ్యనైర్మణ్యేనసాపేక్షత్వాత్తథా

హిదర్శయతి - ౩౪.

తేవాదివిషయ సృష్ట్యా విక్షపాతో నైర్మణ్యభిన్న సభవతి
చరస్యక్షేత్రజ్ఞాకరూపేక్షత్వాద్విషయ సృష్టేః - తథాహి
సాధుకారీ సాధుభావతి హివకారీహివఇతి పులికేవ దర్శ
యతి.

నకర్తావిభాగాదితిచేన్నానాదిత్వాదు

పపద్యతే చాప్యపలభ్యతేచ - ౩౫.

చాక్రృష్టేః క్షేత్రజ్ఞానసన్ని అవిభాగ శ్చవణార్ అత
స్మత్కమచనవిద్యతే - కథంతదపేక్షం సృష్టివైషమ్యమితిచే
న్న - అనాదిత్వాత్ క్షేత్రజ్ఞానాతర్కర్తృచ వాచావాంశ -
ఉపపద్యతే చైతన్ - అనాదిత్వేష్య విభాగకుశ్చిర్నాచురూప
విభాగాభావాత్ - తద్దేవంతర్యాక వ్యాకృతమసీత్ నాచురూ

[illegible]

సరళధర్మోపపత్తేశ్చ - ౩౭.

చ) నానవరకూన్యావిష్కృతులపన్నానాం సర్వభర్తాశాస్త్రి
సాక్షాత్ సకలైతరవిత్తుగత్యైవ సర్వశక్తికుత్యా బోధపత్ర
శ్రీశైలవారణమితిస్థమ్.

ఇతి త్రిభగవద్బ్రాహ్మణవిరచితే వే
దాంతసారే ద్వితీయస్యాధ్యాయ
స్య ప్రథమఃపాదః.

రచనానుపపత్తైశ్చనానుమానం ప్రవృత్తైశ్చ-౧.

దాదా తరచుకొనన్ రథద్రాహివాది నిరూపణ తజ్ఞాన
నధిష్ఠితన్య రరవానుచు తత్వ తజ్ఞానధిష్ఠితన్య రరవానుచు
తత్వనుమానగతుం పుధానమచేను పాజ్ఞానధిష్ఠితన్య
జగత్కారణం.

పయోముఖచైత్రత్రాపి- ౨.

యథా కయోక్తుచ వభ్యాదిభావనపద్ధత్యుత్ ప్రధాన
మితి చెక్తా) పృథ్వీవహుః తస్మాద్ భూమీశ్వరత్వాత్.

శృతిరెకానస్థితోబానపక్షము. ౩.

సాక్షాత్పర్యమునకు త్వరగా వచ్చుచు సహజముగా నున్నది.

ఆన్యత్రాభావాచ్చనత్యణాదివత్ - ౬.

శ్రీరాధ్యాకాశపరిగత్యుగాదివల్ల నీ - స...
క్రంపకును అనమదావిచ్చు దర్శనార్థిహృదయము.

పురుషాశ్చేవదితిచేత్తథాపి - ౫.

పురుషస్య సన్నిధానాత్పిదానం వీవర్తయతి-అన్యం
చన్దుపురుషవత్ అయశ్చాయశ్చాత్మాశ్చవదితపాజ్ఞానే
క్షేతిచేత్ తథాపి సప్రదానప్రవృత్తిసంభవః అవికృతత్వా
త్ పురుషాదేర్దాహ్యోపదేశాన్తికగమనాదిః కానాదితోగ్రవి
కాహ్యస్తే.

అగ్నిత్వానుపపత్తేశ్చ - ౬.

గుణానామత్కర్తృత్వంకర్మకర్తృత్వాజ్ఞాన్తిభావాద్విజగత్ప్ర
వృత్తిః ప్రతిసర్వాపహాయం సామ్యవస్థానం వైషమ్య
వృత్తాన్తిత్వానుపపత్తేశ్చ సజగదాగమ్యః.

అన్యథానుమితౌచజ్ఞశక్తివినియోగాత్ - ౭.

జ్ఞాన్తిస్మయశక్తిః తస్మియేగాత్ జ్ఞాన్తిత్వశక్తివినియోగా
దిత్యర్థః - ఉక్తప్రకారాన్వయిరక్తప్రకారేణ ప్రదానా
నుమితౌచ ప్రధానస్య జ్ఞాన్తిత్వశక్తివినియోగాదప్రదానానుప
పత్త్యాదయో దోషాస్మదపహాః.

అభ్యుపగమేవ్యథాభావాత్ - ౮.

ప్రదానాభ్యుపగమేపి ప్రయోజనాభావాత్ నతదను
మేయమ్. పురుషస్యోర్వికాసస్య ప్రదానదత్తవాదిమాపది
కారానంభనాత్ ప్రకృతినర్తక్యాననిమిత్తభోగ సుద్ధివే
కానుసంధానకృతైవల్యంచ సంభవతి.

విప్రతిషేధాచ్చాసమిష్టసమ్ - ౯.

పురుషస్య ద్విష్టుత్వభోక్తృత్వసర్వకారకత్వాదివిరుద్ధ
సహస్రాభ్యుపగమాచ్చాసమిష్టసంకాశిమేయమ్.

మహద్దీర్ఘవద్వాహ్రస్వపరిమల్లలాభ్యామ్ - ౧౦

అసమిష్టసమితివర్తతే - వాశబ్దశ్చాథే - హ్రస్వశిరిశు
ల్లలాభ్యాం మహద్దీర్ఘప్రయోగోపృత్తివనివృత్తకథావశతంశ
క్త్యనుసమిష్టసమ్ - అవయవాస్యవక్త్రయైష్షద్భిఃపర్వైశ్చసం
యోగ్యతానాహి పృథురతమవయవైర మారభన్తే తతః

సూక్ష్మనిరకంబవత్సేవకార్యావత్సవగతుః కార్యావత్స
పేక్షంసంయుజ్యమానానాంసృజ్యుద్రవ్యాకర్షకత్వాశక్త్యుపాః

ఉభయధాపినకత్వాత్సదభావః - ౧౧.

అనుగతాదక్రూరసంభవాత్ తక్రూరాణానంయోగాభా
వః - తేత్రజ్ఞాద్విష్టానాం విహితాపేక్షత్వేనైవ సగర్భక
కాతాంత్రాగ్నితస్య సంభవః అనపేక్షత్వేనైవ సగర్భక
దకంస్యాత్ - విహితానామద్విష్టానాం కిచ్చేత్సంభవాయతేక
మనవిధినేనానామేవ కాలకేతనయోగళకాలాత్సంభవయ
స్యకర్తృగోచరం తస్యైతా లాగవపవ విహితః - అనియత
కాలవికేషణాం ప్రబలకర్తృత్వకర్తృత్వవిహితావపవ - అదృ
ష్టానిచతత్కర్తృత్వగుణభూతానస్యోగానాని - అతః సత్కర్తృ
త్వభిర్వివిధకాలఫలదాయకత్వవనస్థితానా మేకదైకరూపవి
హితోసంభవతి - అనుమేయైశ్చిరాసిద్ధి స్తదభిప్రాయావచ్ఛ
సంభవతి.

సమవాయాభ్యుపగమాచ్చసామ్యాదనవస్థితేః - ౧౨

సమవాయస్యాపి జాతగుణాదేరివ అచ్యుతత్వద్విహితత్వపే
క్షాసామన్యాదనవస్థితేః - సమవాయస్యతత్త్వభావకత్వవ్యా
యాంజాత్మాదేరివన్యాన్యాన్.

నిశ్చయేవచభావాత్ - ౧౩.

సమవాయస్యనిత్యత్వాభ్యుపగమేసంబంధి నిత్యత్వకర్తృ
తేగి తదనుసరణత్వేనవయవావయవిసౌ రుధియున్నిత్యత్వ
ప్రసక్త్యాదనవస్థితేః.

రూపాదిమత్త్వాచ్చవిపర్యయోదర్శనాత్ - ౧౪.

పరమానూహం రూపాదిమత్త్వాత్ప్రత్యక్షత్వాదివిపర్యయశ్చ -
రూపాదిమత్స్య ఘటాదిభు తథాదర్శనాత్ -

ఉభయధాచదోషాత్ - ౧౫.

అనిత్యత్వాదిభయదూపాదికూన్యత్వేకారణగుణపూర్వ

కత్వాసిద్ధిః తద్వయాద్యుపాదితత్వైర అనిత్యత్వమిత్యుశ
యథాచిదోపాదనమజ్ఞానమేవ.

అపరిగ్రహోన్మాత్వంతమనపేక్షా - ౧౬.

కాకాదపక్షే శ్చేకన్యవ్యవశస్య వైదితై రపరిగ్రహదమ
చ పన్నత్వా చ్చాల్పనమనపేక్షా.

సముదాయఉభయహేతుకేఽపి

తదప్రాప్తిః - ౧౭.

అనుహేతుకేపుధిన్యాయ సముదాయేపుధిన్యదిహేతుకే
తరీరన్ద్రియసముదాయేర సుతాభ్యుపగతే తదభ్యుపగమ
క్షత్రాతలైవ సముదాయ సిద్ధిః - తదీకత్వంహి తై రభ్యు
పగమ్యతే - సంచితో వ్యాప్తితాః పరమాణవః పుధిన్యవ
యశ్చ తదానీమేవనప్తాశ్చ త్కే సముదాయరూపేణ సంచ
స్యన్తే.

ఇతరేతరప్రత్యయత్వాదపపన్నమితిచెన్న

సంఘాతభావానిమిత్తత్వాత్ - ౧౮.

అస్థిరేషుస్థిరత్వ బుద్ధిరూపావిత్వారాధ్యేపాదివరమృరయా
అన్యోన్యకారణత్వా త్వర్యముచివన్నమితిచెన్న - అవిత్వా
యా సంఘాతభావానిమిత్తత్వాత్. సహిశక్తి కాదిమరణతా
దిబుద్ధిరూపావిత్వాయా శ్చక్తి కాదివస్తువో రతలాదికా
ర్యంతరీతి - అవిదవస్తదానీమేవ నప్తత్వా దవిత్వానిమిత్త
రాగాదయోఽపి సంచయన్తి.

ఉత్తరోత్పాదేచ పూర్వవిరోధాత్ - ౧౯.

ఉత్తరంఘటక్షణాత్పూర్వ పూర్వఘటక్షణస్య విప్రత్యే
కాభావస్యో పోత్పాదకత్వావిశేషేణ సర్వస్వే శ్చన్యాత్.

అన్యోన్యవిరోధోయాగపర్యవస్యథా - ౨౦.

అసంఘాతాదుభి నితీనాకార్యాదీనాం జ్ఞానహేతు
త్వప్రతిష్ఠా విరోధశ్చ-తస్మాద్ నిత్యభ్యుపగమే యగవత్.

వ్యూహాదుల ప్రసక్తి: - అథితాచ సమ్యక్ బాహత
ర్యాదు: -

ప్రతిసంఖ్య ప్రతిసంఖ్యనిరోధా ప్రాప్తి
రపిశ్చేదాల్ - ౧౦.

నిరోధా నిరవ్యయ విశాళాః సూలస్థూర్తశ్చ ససంకుచలిః
కపాలాది భావరూపావధానా చైత్రేవ వివాశ శబ్దాని ధేయ
త్వాల్ - సతాద్రవ్యస్య విశ్చేదాల్ -

ఉభయధాచ దోషాల్ - ౧౧.

ఉపకృత్యుతుచ్ఛతావత్తు తుచ్ఛాచ్యుత్తాచా భావాల్
ఉపకృత్య సమ్భవాద భావాత్తక కార్యాచిత్త రూపదోషాల్
సతుచ్ఛస్థితిః -

అకాశేచా విశేషాత్ - ౧౨.

అకాశచ విశుచ్ఛస్థమి - అచాధిః ప్రతీత్య విశేషాల్ -
ప్రతీయతేహ్యకాశః శృవాదివచనచక్రేన -

అనుష్ఠుతే శ్చ - ౧౩.

ప్రత్యక్షిజ్ఞానాచ్చ సక్షణక స్థితిః తదేవేదమితిహి సా
మావాదకరణ్యేనాతీత వర్తమానకాల విష్టంః స్వైకమిత్ర
తీయతే - సస్యాశ్చ సామగ్రి పూర్వానుభవ జనిత సంస్కార
వతః పురుషస్థితియ సంప్రయోగః -

నాసతోదృష్టత్వాల్ - ౧౪.

జ్ఞానాకారవై రిత్రైణ జ్ఞానెన్వాకారం సమర్థ్యవిశిష్ట
మథామనుమిసూతీతి వాదశ్చ సందర్భి - అసతోవిశిష్టశ్చ
ర్షిణోధర్మసంకలనాద్యదృష్టత్వాల్ -

ఉదాసీనానామపిచైవంసిద్ధిః - ౧౫.

క్షణికత్వాభ్యుపగమేననుష్ఠాతురస్యత్వాత్కలిసూనిష్ఠ
యత్నానామపి సర్వాభాసిద్ధిస్యాత్ -

నా భావ ఉపలబ్ధిః - ౨౭.

నా వ్యతిరేక భావవాచక సందర్భానికి - ముఖ్య
యంగులతో కర్తృత్వాదకర్తృత్వ భేదాన్ని తెలుపుతూ
భావకర్తృత్వములకు ఉపాధిగా వ్యవహరించుటకు
ఉపకర్తృత్వమును వ్యాఖ్యానించుట.

వైధిత్వమున స్వప్నాదివత్ - ౨౮.

కారణవోపాధికారాన్ని మానవైషమ్యమున
ప్రతిపక్షాగతమునకు వ్యాఖ్యానించుట.

సభావోపాధిః - ౨౯.

అర్థమనస్సంస్థానానాం సందర్భానికి అనువంశికము
జ్ఞానసాధనములతో పాదములు.

సర్వధానుపపత్తే - ౩౦.

సర్వమవ్యవహారమున సందర్భానికి - సదితిప్రతిష్ఠా
అనంత ప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
సదితిప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
అనువంశికములకు అనువంశికము.

వైకల్పిన్యసంభవాత్ - ౩౧.

అర్థమనస్సంస్థానానాం సందర్భానికి - సదితిప్రతిష్ఠా
అనంత ప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
సదితిప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
అనువంశికములకు అనువంశికము.

ఏవం చాత్మాకార్తుత్వమ్ - ౩౨.

అర్థమనస్సంస్థానానాం సందర్భానికి - సదితిప్రతిష్ఠా
అనంత ప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
సదితిప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
అనువంశికములకు అనువంశికము.

సచపర్యాయాదప్రవిరోధోవికాశాదిభ్యః - ౩౩.

అర్థమనస్సంస్థానానాం సందర్భానికి - సదితిప్రతిష్ఠా
అనంత ప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
సదితిప్రతిష్ఠానుబంధములకు అనువంశికము
అనువంశికములకు అనువంశికము.

దీనిని విజ్ఞానాదిరూప వాసుదేవత్వేన రదభిధానే ప్రా
యశ్చాప్యభిషేకః - పరబ్రహ్మ సారవాసుదేవస్య శ్రుతావ
శ్చ జాతా నామ బహుధాని జాతా ఇతి స్వేచ్ఛానతాంశ్చా
యతే - జీవాదికాశానాం వ్యవర్తకసంకర్షణాది - నావకాః.

వి ప్ర ౧౧ మే ధా చ్చ ౧౨.

తస్మిన్మహిమనే) వ్యాప్తిరూపేన సంబంధ్యమాన్యభూతైశ్చ
స్యూతాః సర్వాదావ్యవస్థానైశ్చ సర్వముత్పేద్యైశ్చ సర్వదావ్యవస్థితై
పరిమేధాచ్యవహారః శ్చుతాః

ఇతి త్రివిధభాగవద్రామానుజవరచితే

వేదాంతసార సుతీయసామ్యధ్యాయ

స్వద్వితీయః పంచమః.

న వి య ద స్మి తేః, ౧.

వియమోద్వద్యతే - అశ్చుతేః - శ్చిత్తీకృతానాం - నిరవ
యవస్యాత్తన ఇమో వ్యవస్థానైశ్చ సర్వజ్ఞానానాం -

అ స్మి తు, ౨.

శ్చిత్తానాం సంభవత్వేన - ఆ కాశస్సంధూత ఇతి హి శ్చిత్తీకృతీ
న్ద్రియాధానిషయా వియవత్వత్వం ప్రతిపాదయతి - ఆ త్త
నూపి సజాతా ఇతి ప్రతిమేధాదనుత్పత్తిః.

గౌణ్యసంభవాచ్ఛబ్దాచ్ఛ, ౩.

తత్తేజోన్యజగేతి తేజః ప్రాథమ్యవచనాదా కాశ స్సంధూ
త ఇతి గౌణీ - తాయాన్సాన్తరిక్షం చైతదమృతమితీతబ్దాచ్ఛ.

సామ్యైచ్చకస్వబ్రహ్మశబ్దవత్, ౪.

ఏకస్య సంధూతశబ్దవ్యాకాశే గౌణత్వమ్ అన్యశ్చిముఖ్య
త్వమనువృత్తై సంభవత్వేన శ్చిత్తవాచ్యత్వం - యదైకస్య
బ్రహ్మశబ్దస్య తస్మాదేతద్బ్రహ్మనామరూపమన్న చ జాయత
ఇతి ప్రకృతౌ గౌణత్వం తత్సాచీయతే బ్రహ్మరిముఖ్యత్వమ్.

కృత్వా - పరిపూర్ణ.

ప్రతిష్ఠా హానిరవ్యతిరేకాత్, ౫.

యేనాశ్రుతిం కృత్వా మిత్థాది నైకజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞాన ప్రతిష్ఠాయా అహానిరవ్యతిరేకాదే బ్రహ్మకార్యస్వేన తదవ్యతిరేకాదేవ.

శ బ్రే భ్యః, ౬.

అతాశస్యంభూతజ్ఞానాదిజ్ఞానైర్భేదః కథం వియదత్త్వ త్తిం తత్రైవోన్మజ్జేత్తత్తాతాశా వచనావగులేజః పృథక్త్వం సనివారయతుం యజ్ఞః.

యావద్వికారింత్యే భాగోలోకవత్, ౭.

వితతాత్త్వమిదం సర్వవిజ్ఞానాదివా అతాశాదీరపి కథం రత్వావగమా త్రైజః పృథక్త్వవిభాగవచనం సర్వస్యప్రవర్తనా భామితిస్మిన్మతే - ధాతాకేదశేమేదేవదిత్త పృథాగ్జ్ఞానకృత్వా తేషునేమింశు స్థితివచనమ్.

ఏతేనమాతరిశ్చ వ్యాఖ్యానః, ౮.

తేహోన్మజ్జేత్తాదీనకుం వాయుః స్పృథగుపాతానమ్.

అసంభవస్తునలోనుపపత్తేః, ౯.

అసంభవస్తునలోనుపపత్తేః - ఇతి సర్వసదేవత్యనా ర్థావ్యసంకరాదైరుత్పత్తిరే - అతాశాదివ్యవహితకార్యాణా మపి నాత్మభేదానాం ఉత్పత్తిం కుం పూర్వపక్షమావా.

తేజోతస్తథాన్యహ, ౧౦.

తేజోవాయోరేహోన్మజ్జతే ననాత్మభేదాత్తేజః వాయోరగ్నిరిత్యాహ.

ఆపః - ౧౧.

అగ్నిం నావతి శ్రుతే కాపోగ్నైః -

పృథివీ - ౧౨.

పృథివ్యధ్వజః - అధ్వజః పృథివీతిక్రితః.

అధికార రూపశబ్దాంతరేభ్యః- ౧౩.

తా అన్నకుస్థుజన్మ త్యాద్యన్న శబ్దైవ పృథివ్యేవాభిధీయ
తే తార శుక్లశుభిరావ్యక్తాన్యం తదన్న స్యేతి పృథివీ
యావద్ధానాదవభ్యః పృథివీ శబ్దాన్య- రాన్తాన్మహా-
తదభిధ్యానాదేవతు నన్విజ్ఞాత్యః- ౧౪.

తత్తేజవిత్ తా శబ్దవిత్ నైతి తదభిధ్యాన రూపాత్
తైత్తిరిబహుస్యామితే తద్విరుచాత్- పరమాత్మ కారణ
త్వ నిజ్యాత్- సవిత సరవాత్తాతేజః పృథ్వి శరీరకః తత్
త్వత్తేస్సాత్కారణ్యేవాభిధీయతే.

విపర్యయేణతుక్రమోత ఉపపద్యతేచ- ౧౫.

పారమ్యర్థ క్రియ ద్వపర్యయే దైవ ప్రజ్ఞాయతేహీణః
కాయురిత్యానవాత్మాత్ యస్సాత్కృష్టా శ్శుష్టిరూపః
క్రియస్సోక్త్యున్మేజః పృథ్వి తే తేక బ్రహ్మణవిత కృష్ట రుత
శబ్దతే.

అన్తరావిజ్ఞానమనసి క్రమేణ తన్విజ్ఞాదితి

చేన్నా విశేషాత్- ౧౬.

ఘోరహిణిమారన్తరాతే వ్యుత్పన్నా గ్రామ మనసిక్రమే
జోత్పద్యో దత్తే తస్యగమి నాకస్యం ఖం వాయుజ్ఞోతిరి
త్యాగినితిక్రియప్రతిభిజ్ఞానూపాల్లిజ్ఞా- ౨౬ దైవ విహ
రమ్యర్థ కమనరమితచేత్త- ఎత్తన్విజ్ఞాయితత్తస్యపాతాది
పృథ్వియతేజు సత్వేచచిత్తేకమన్య సూచికేమతీ- ౨౭ నై
జః పృథ్వి నావపి నా త్పరమాత్మైవ కారణమ౦ తేజవిత్
తేజి తేజః పృథ్వి శబ్దానాకేత తద్విస్సువాదిమో బ్రహ్మణీ
భాతా ఇత్యేతాహ-

చరాచరన్యపాశ్రయస్తుస్యాన్తద్వ్యవచేతో

భాక్తస్తద్భావణ విత్వాత్- ౧౭.

చరాచరమన్మ సప్తర్షి తత్త్వవిశేషో బ్రహ్మణభాక్త

ముఖ్యవిక అనేకజీవవార్త నాను ఈవిశ్వనామరూప వ్యాకర
వాణినిసర్వస్వమును నామరూప వ్యాకరణాత్మకతయొన
చును ఈ వేశభావధామిత్వాన్ లాఃకాన్తైవమజానమ్మా నా
న్తైక దేశప్రియజ్ఞతే.

నాన్తాశ్రుతేర్నిత్యత్వాచ్చతాభ్యః, ౧౮.

నాతో, న్యవ్యతేనజాయత మృత్యుమితితైః నిత్యేని
త్యానామిత్యాదిశ్రుతిభ్యో నిత్యత్వావగతేశ్చ-

జ్ఞో ౭ త ప వ . ౧౯.

అభయేతదపంజహిణీనిస ఆత్మామనపైతాకాకాహుక
శ్యప్రియతేయ ఏతిబిప్రకాశమిత్యాది శ్రుతేబిధౌ ముక్త
త్వాన్తాత్మైవ మహాస్యైవచ చక్షుఃశ్రుతేః స్వధర్మ
భూతం జ్ఞానం చుచః-

ఉత్థాగ్రీన్దిగత్యాగతీనామ్, ౨౦.

ఉత్థాగ్రీన్దిగత్యాగతీనామ్ శ్రుతేనాన్తైః-

స్వాత్మనాచోత్తరయోః, ౨౧.

గత్యాగత్యోః స్వాత్మవై సీవావ్యత్వా కలుర్యో నిత్య
తత్.

నాణురతచ్ఛ్రీతేరితిచేన్నతరాధి

కారాత్. ౨౨.

శుభిష మహానజ ఆత్మైతి శ్రుతేర్నాణురతిచేన్న-యస్మా
మిత్తః ప్రతిబద్ధ ఆత్మైతి సరమాత్మాధికారాత్.

స్వశబ్దోన్మానాభ్యాంచ, ౨౩.

వీహాణురాత్మైర్నాణురత్యాన్ ఆరాగ్యమాతోక్త్యవరజ్జతి
ఉత్తాన శబ్దాద్వాణుః-ఆహూపి సకలదేహవాపి తేదనానుక
కల్యమతే సహేతుమాహ-

అవిరోధశ్చస్తనవత్. ౨౪.

యథా కర్మక విద్దురేక దేశస్థాపి సకలదేహవాపి శుభా
జనయతి తద్వద విరోధః-

అవస్థితి వై శేష్యాదితిచేన్నాభ్యుపగమాధ్య

దిహి. ౨౫.

దశ విశేషశ్చితి శ్చన్దనస్యేతిచేన్న ఆత్మ సూపి తదభ్యుపగ
మాత్ - హృదిహ్య యమాత్తా యోయం విజ్ఞానమయః హృద
మ హృద్యస్తర్జ్యోతిరితి శ్రుతేః - స్వకుతేనాహ.

గుణాద్వాలోకవత్ - ౨౬.

ఆత్మా స్వగుణకజ్ఞానైః సకలదేహాంత్యాహ్వానుభవతి య
థామణి ప్రభృత యః స్వకీ నేనాలోకేన వ్యాప్యప్రకాశయ
న్తి - ప్రజ్ఞామాత్రా స్వప్రకాశతి శ్చుతేర్నజ్ఞానాత్త సూర్యస్వ
తిరేకత్యక్తాహ.

వ్యతిరేకోగన్ధవత్తథాచదశయతి - ౨౭.

గన్ధవతి వృథివతివత్ ఆహంజానామిత గుణవత్త్వేనాచ
లభ్యేవ్యతిరేకోఽస్తి - దర్శయతిద శ్చుతిర్యతిరేకం జానాత్యై
వాయం శ్చగుణవతి.

వృథగుపదేశాత్ - ౨౮.

ఆత్మనఃచృథత్వేన చోదదశ్యతేజ్ఞానమ్ - న విజ్ఞాతు
ర్విజ్ఞాత్యైవచిహ్నోహోదశ్యతే ఇతిజ్ఞానమాత్రావ్యవదేశః కథ
మితిచేత్.

తద్గుణసారత్వాత్తద్వ్యవదేశఃప్రాజ్ఞవత్ - ౨౯.

జ్ఞానగుణసారత్వా తాత్త్విసూజ్ఞానాదివ్యవదేశః యథా
హృజ్ఞ స్వ విషయతోపి సన్నింజ్ఞానమితి.

యావదాత్మభావిత్వాచ్చనదోషస్తద్దశనాత్ ౩౦

ఆత్మస్వరూపానుబంధిత్వాత్ జ్ఞానస్యతేనవ్యవదేశో న
దోషః - స్వరూపానుబంధి ధర్మత్వేన గూత్వాదివాఖ్యాతర్వా
దిత్వాదివ్యవదేశోద్వ్యక్తే - శుభుప్రతిపత్తిసతాజ్ఞానస్య
గూఢతాత్త్వి విత్వం కథమియతాహ.

పుంస్త్యాదివత్త్వస్యసతోఽభివ్యక్తియోగాత్ - ౩౧.

శుభుప్రతిపత్తి సతోజ్ఞానస్యానిభివ్యక్తస్యాపివాగరాదా

కలివ్యక్తి సంభవార్ శ్చరూపానుబద్ధైక జ్ఞానమయధాతుం
ప్రాసాధారణసమీకణాతో చాత్మైకసి సతోయవత్నైక
శివ్యక్తిః. జీవాత్మ సూక్ష్మాత్మత్వమను స్తంబోక్తమ్.

నిత్యోపలబ్ధినుపలబ్ధిప్రసంగోన్యత

రనియమోవాన్యథా- ౩౨.

అన్యథాజ్ఞాప్తి హరితైః సర్వగతత్వేతావన్నిత్యవత్ సర్వదో
పలబ్ధిస్సాత్ - సజ్జోచకాథావత్ - విద్యకానాయా అను
విలభేరపి నైవ హేతురితి సాపినిత్యవత్సాత్ - జ్ఞానేవిద్యకా
నే హేత్వస్మరణనివారణా సంభవార్ అగన్తుకజ్ఞానసర్వగతా
త్వనాదేపి సమవదోః - సర్వాత్మనాంసర్వగతత్వేన జ్ఞాన
హేతూనాం మనస్సుమోగాదీనాం సర్వసాధారణత్వాత్ -
అదృష్టహేతూనామపి సర్వసాధారణత్వాత్సాపిసనియమః -
అథోపలబ్ధినుపలబ్ధ్యో ర్విరోధాదుపలభేర్వా హేతవస్సుః
అనుపలభేర్వా - తథాసత్యస్యతరనియమస్సాత్.

కర్తృశాస్త్రాధికారత్వాత్ - ౩౩.

జ్ఞాతాసన్నయమాత్మా కర్తృనుకర్తృత - ఆత్మసూకర్తృ
త్వేకుల్యాన్నకుర్యాది శాస్త్రాసర్థ క్త్యంచస్యాత్.

ఉపాదానాద్విహారోపదేశాచ్చ, ౩౪.

కృహిత్యా స్వేశరీరే యథాకామగమనవర్తత్యితి ఉపా
దాననిహారోపదేశాచ్చకర్తృ.

వ్యవదేశాచ్చక్రియాయాం నచేన్ని

దేశవిపర్యయః- ౩౫.

విజ్ఞానంయజ్ఞంతనుతత్త్వవిదా యజ్ఞాదా కర్తృత్వవ్య
వదేశాచ్చకర్తృ-విజ్ఞానశబ్దోబుద్ధిర్మాత్మనశ్చితిచైత్రకావిజ్ఞా
నేనేతినిర్దేశవిచార్యమస్సాత్ - బుద్ధిఃకరణత్వాత్.

ఉపలబ్ధిఃకరియమః- ౩౬.

పుక్తితేరవ కర్తృత్వేతస్యా శ్చరూపాధారణత్వేన పూ
ర్వోక్తపలబ్ధినియమవశ్యలానియమస్సాత్.

శక్తివిపర్యయాత్ - ౩౭.

ఉక్యతేరవ కర్మత్వేకరురవభోక్తృత్వమితి నై వభోక్తి
స్వాదిత్యభాః.

సమాధ్యభావాచ్చ - ౩౮.

ఉక్యతేరవ కర్మత్వే ఉక్యతేరస్యాఽస్మీతి సమాధ్యభా
వచిసజ్ఞాచ్చ.

యథాచతక్రోభయథా - ౩౯.

ఆత్మనః కర్మత్వే ఇచ్ఛాయాం కరోత్యవ్యథా నకరోతీతి
వ్యవస్థాచ సిద్ధ్యతి యథాచతక్రోభయత్వ - మధ్యరిచ్ఛాభావా
నైవ్యవస్థా - చేరసధర్మత్వాదిచ్ఛాయాః.

పరాత్తుతచ్ఛ్రుతేః - ౪౦.

యతత్తానమన్మరో యమయతీతి శ్రుతే రాత్మనః కర్మ
త్వోపరాంతమన్మరవ్యవస్థాచాంకృతినన్నివిప్రోమత్తన్మనవి
త్త్యానమసోహసంచత్వాదిత్వైతేశ్చ.

కృతప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతి

షిద్ధావైయర్థ్యాదిభ్యః - ౪౧.

జీవస్వేచ్ఛయా ప్రవృత్తినివృత్తిశాతుం ఉక్యత్వం
కరోతి. జీవేకృతం ప్రయత్నం ప్రవృత్తినివృత్తిశాతుమపే
క్ష్యతవనుమతివాసన పరః ప్రవర్తయతీతి విధినిషేధావై య
ర్థ్యనిగ్రహశుక్తిశాన్యోఽవగమ్యతే - యథాగురుతరచార్యా
దిభరణమబలః ప్రబలసహకృతః కుర్వన్నపిస్వీయప్రయత్నేవి
ధినిషేధయోగ్యోభవతి - ఎవమేవజీవః కరమపురుషానుమతి స
హకృతః ఉక్యత్వయా నోఽపి విధినిషేధయోగ్యఇతి నకర్మత్వ
త్వాభాః.

అంగో నానావ్యసదేశాదన్యథాచా

పి దాశక్తితవాదిత్వమధీయతపకే - ౪౨.

జీవాత్తావరమపురుషైః పృథగాత్తానం ప్రేతారంభమ

త్యాగకారణం కరణాధిపాధిపాదత్యాగినానానాత్వవ్యవహారా-
వస్యధాత్వమస్యమత్తాబ్జిత్యైకోపదాత్మ-బ్రహ్మ
కాళాత్యాగి సర్వజీవవాప్త్యనుభీయతా-అంత్యైవమ్య
భయంభయభవతి.

మన్త్రవర్ణాత్ - ౪౩.

కాదోశ్య వివాదాత్తానీతిమన్త్రవర్ణార్థః

అపిస్త్యుర్యతే - ౪౪.

మమైవాంశో జీవన్మతే జీవన్మతాత్యాగినా.

ప్రకాశాదివస్తునైకంపరః - ౪౫.

బ్రహ్మేశత్వైపి జీవస్యజీవోఽనుభూయమాప్యభావ-
శ్చ నైకంపరః నిరవద్యః సర్వజ్ఞః సర్వసంకల్పవివక్షకా-
కథమ్. ఉక్తాశాదివర్త ఉక్తాశానిష్టానాంబుజీప్రభృతీనాం
ఉక్తాశోవిశిష్టకదేశత్వైకతాంతః-అదిశష్టాద్వికేషగతై
కస్యభావజాతిగుణశరీరాణి గృహ్యంతే-విశేషజానాం విశిష్ట
కదేశతయా తదంత్యైపి విశేషగవిశేషయో న్యూరూప
స్యభావ భేదోపవిరుద్ధః సుతత్తనిత్యసృష్ట్యాశరీరమితిహి
కుః.

స్తూరన్తిచ - ౪౬.

విదవితాత్మకజగతో బ్రహ్మంత్యంఉక్తాశాదివదతి పరా
శరాదయశ్చ స్తూరన్తి ఎకదేశస్థిత్యాగ్నేష్ట్యోత్పాదవిస్తారి
జీయథా. పరస్యబ్రహ్మణ శ్చక్తిస్తూభేదమఖిలంజగత్. తత్త్వ
త్వంవై హరస్తనుః - తానిసర్వాణి తద్వపుంత్యాదిభు.

అనుజ్ఞాపరిహారోదేహసమృద్ధాజ్ఞోతిరాది

వత్ - ౪౭.

బ్రహ్మేశత్వైపి సర్వజీవానాం కస్యవిద్యేతాభ్యయనా
తావనుజ్ఞాకస్య చిత్సంహరణత్యేతో బ్రహ్మకాది దేహాంతే

మనమున్నగు మనవద్యులే-యథాగ్నుతే శ్లోలియ గారత్త
కాననమనాత్.

అసంతలేశ్చావ్యతికరః- ర౮.

శ్రుతిదేవాంభిన్నత్వావయవేనత్రోరతావచ్ఛిన్నత్వావ
చ్ఛానసుఖావ్యతికరః-అజ్ఞానూపాధిభ్యాం బ్రహ్మైవ శంభవ్య
తత్త్వతి చక్షువ్యయేపి నరద్యుతస్థా.

అ భా సా ప క చ- ర౯.

శుభవ్యయేపి హతవశ్యాధానః :-

అదృష్టానియమాత్ - ౫౦.

శత్రుమిథ్యోపాధిశ్చతత్వేపిపాత్మనాం బ్రహ్మణ ఏవాజ్ఞాన
ముపాధిశ్చతి తత్త్వతే నాదృష్టేనాపి ననియమః.

అభిసంధ్యాదిష్యపిచైతమ్- ౫౧.

అదృష్టకేతుభూతాభిసంధ్యాదిష్యపిచైతమేక.

ప్రదేశభేదాదితిచేన్నాంతర్భావాత్ - ౫౨.

ఉపాధిశ్చబ్రహ్మప్రదేశభేదాద్యవస్థితితిచేత్ ఉపా
ధిశ్చగచ్ఛత్సు గర్వప్రదేశానాం తదంతర్భావాత్.

ఇతి శ్రీ భగవద్గ్రామానుజవిరచితే

వేదాంతసారే ద్వితీయస్యాధ్యాయ

స్వతంత్రీయఃపాదః.

తథా ప్రాణాః- ౧,

యథాజీవాఃచక్షుతినిత్యత్వమితేర్నోత్పద్యతే- తథేంద్రి
యాగ్యపి - అశక్త్యా ఇదమగ్రసిద్ధి ఋషయోవాచతే అ
గ్రసిద్ధి చాగ్రావా ఋషయ ఇతి ప్రశంసకారేచాగ్రానాం
స్థితుశ్చతేకాత్ - నైవత్.

గౌణ్యసంభవాన్తత్పరిమితిశ్చ - ౧,

తస్య పరమాత్మన వివ శృష్టే : పాగవతాన శ్రితః :
ముషికబ్ధః పాగవతశ్చ పరమాత్మ న్యవ-బహుత్వాసమ్భవా
ద్యమవివరశ్చిరార్థః.

తత్పరిమితిశ్చ - ౩,

పరమాత్మన శృష్టిపూర్వత్వా దితరేషాం నామయోగస్య
తదానం పాగవతానో నేన్ద్రియశరః.

సప్తగతేర్విశేషితత్వాచ్చ - ౪,

సప్తవేన్ద్రియాణి-సప్తపాణిః - యదాపహ్నావరిష్టనేర్భా
నానికుసాసహ బుద్ధిశ్చ తి సప్తానామేవగతిశ్చివశాన్యోగప
తేషాం తత్పరిమితిశ్చ.

హస్తాదయస్తస్థితేతోనైవమ్ - ౫,

హస్తాదయోఽపీన్ద్రియాణి బీజేదేహస్మఃస్థితా ఉపకార
త్వాన్తేషాం - అతాన సప్తేవ అపితేషాం దశ - ఏకమేవురుప
ప్రాణాత్మైకాదశః - ఇన్ద్రియాణి దశై కంచేతి గుర్తిస్త్రుతిశ్చామ్ -
బుద్ధ్యాదయో మనోవృత్తిభేదాః - సప్తానాంగతిశ్చివగతిశ్చ
తేషాం తేషాం పాగవతానో.

అణవశ్చ - ౬.

తానిచాగూని పాగవతానామనామనాం సర్వపాణి
అనాత్మాని నీతి గతిశ్చివశాం.

శ్రేష్ఠశ్చ - ౭.

శ్రేష్ఠః పశ్చిమపత్తిపాణిః - పుష్పద్యతే ఉత్తరశా
న్దోఽయ మనువాదః.

నవాయుక్తియే పృథగుపదేశాత్ - ౮.

పశ్చిమపత్తిపాణిస వాయుమాత్రం తత్త్రియాణా - ఏ
తత్త్రియాణా తే పాణిః ఖంవామంతి పృథగుపదేశాత్ -

చతురాది వత్తుతత్పహశిష్ట్యాదిభ్యః ౯.

కాయేః పృథక్పూతేయం నాగ్నాదివత్ ఘృతాన్మరమ్.
కాయరేవ దేహభారణయేగ్యాకారమావన్న శ్చతురాది
వజ్జీవోపకరణమచతురాదిభి స్సహజావదేశ తుల్యోపకార
తస్మాభ్యశ్చేత్యభ్యః-

అకరణత్వాచ్చ నదోషస్తథాహిదర్శయతి. ౧౦,

కరణం క్రియా-సజీవోపకార రూపక్రియారహితత్వ జో
షః - యతః క్రితిరేవదేహద్వియాద్యతైధిభ్య కరణం దర్శ
యతి- ప్రిణాత్కృతునైదేహాది తైధిల్యాభిధానాత్.

పఞ్చవృత్తిర్మనో వద్వ్యపదిశ్యతే- ౧౧-

ప్రిణవకవపస్వవృత్తిభిః ప్రిణాహనాదినామ భాగ్యవతి-
కామాదిభిర్యథైకమేవ మనః కామస్వరూపైకాగ్రభ్యేత్యత
త్సర్వం మనవతేతి-

అథ ఋశ్చ- ౧౨-

ప్రిణానూతాక్రమతీక్యతాక్రమైరఋః.

జ్యోతిరాద్యధిస్తానస్తు తదామననాత్ప్రిణ

వతాశబ్దాత్- ౧౩-

జీవేనసహగ్నాదే రిద్వియాధిష్ఠానంపరమాత్మసంకల్పా
దేవభవతి-యోగ్నోతిష్ఠస్త్రిమస్మతో యమయతీత్యాది శ
బ్దాత్ - సర్వస్యతస్మియామ్యత్వనియమాత్.

తస్యచనిత్యత్వాత్- ౧౪-

సర్వేషామాత్మతమానుప్రవిశ్య సర్వనియమసస్యనిత్యత్వా
త్పరమాత్మనః- అవజగతీయత్వాదిత్యభః - తస్మిష్ట్యతతే
నాను ప్రావిశదితికుతేః.

తద్విద్వియాణితద్వ్యపదేశాదన్యత్రశ్రేష్ఠాత్-౧౫

శ్రేష్ఠాదన్యత్రయే ప్రాణాన్మద్విద్వియాశి-తేష్యవేద్వి
నిత్యత్యుపదేశాత్- ఇద్వియాణితకైకంతేత్యాదౌ-

భేదశ్రుతేర్వైలక్షణ్యాచ్చ- ౧౬-

ఏకస్తాజ్ఞాయతే హిణో మనస్సుర్వైవియాణిచేరిభేదేనాత్మ
త్రిక్రితేర్వియ వృత్తుః పరమేపి హిణవృత్తునుఃతమవైలక్ష
ణ్యాచ్చ.

సంజ్ఞామూర్తికౌలిప్తిస్తుత్రి వృత్తుగర్వత
ఉపదేశాత్ - ౧౮-

దేవాది నామరూపవ్యప్తి సృష్టిశ్చతుర్ముఖశరీరకాత్మక
కూత్తన ఎవనతేవల చతుర్ముఖాత్ నామరూపేవ్యాకరవాణి
తాసాం త్రివృతంత్రివృతమేకై కాంతరవాణీలిత్రివృత్తురగం
కుర్వతో నామరూప వ్యాకరణాచదేశాన్ త్రివృత్తిరగం
తేవలరతుర్ముఖస్యకనమ్భవతి. త్రివృత్తులైహా తేజోబన్దై
రణ్ణమత్వాద్య సత్సాన్మతుర్ముఖ సృష్టిః. తదన్వయభవద్ధి
కుంతస్మిన్ జజ్ఞే స్వయం బ్రహ్మత్యాది స్మృతేః.

మాంసాది భౌమంయథాశబ్దమితరయోశ్చ- ౧౯

అన్నమణితంతే) ధావిధీయత ఇత్యత్ర హి గుత్తలివృత్తుర
కా దేహాగర్వత యతోఽన్తాన్తర్వర్తిక పురుషోపభుక్తా
న్నాదీనాం పరిణామ ప్రికార ఉచ్యతే - అన్యథామాంసమన
సాః పురీషాదణి యన్వైసావ్యత్వతైజసత్వప్రసక్తిః తథాశ
బ్దన్నమణితంతే) ధేరి ధూమేరేవతే) ధాత్వోప క్రమాదన్నమ
యంహిసోమ్యఇతిమనసోభామత్వచ్చవిరుధ్యతే-తథేతరయో
కస్త జసోస్త్రైవిరుధ్యంవిరుధ్యతే. తదిదమాహ. మాంసాదిభౌమం
యథాశబ్దమితరయోశ్చలి-పురీషవస్తాంస మనసీఅపిభౌమఇ
తిమ్యుచ్యతే. తథ మూర్తివల్లోహిత హితావప్యప్యతథా
స్థివస్తజ్జావాచాతైజసా - పూర్వమేవతివృత్తురభ్యేత్త్యా
త్తకం వస్తుకథమన్నహాపస్మైజ ఇత్యుచ్యత ఇత్యత్రాహః.

వైశేష్యత్తుతద్వాదస్తద్వాదః- ౨౦-

అస్మాదిథాయన్వైస వైశేష్యత్తత్వాదః-

ఇతి త్వి భగవద్రామానుజవిరచితే
వేదాంతసారే ద్వివేద్యసాధ్యాయ.
స్య చతుర్థఃపాదః సమాప్తశ్చ
ధ్యాయః-

తదంతరప్రతిపత్తారంహతి సమ్మరిష్వక్తః

ప్రశ్ననిరూపణాభ్యామ్- ౧-

టీవోదవాద్దేవాన్తర గతునే యాత సూక్ష్మై స్సమ్మరిష్వకో.

యాతిగచ్ఛతి-కుఠః-ప్రశ్ననిరూపణాభ్యామ్ శిష్యాగ్నివిత్యా
యాం ప్రశ్న ప్రశ్నవచనాభ్యా మవగమ్యతే- వెత్తయథావత్ప్ర
మ్యహామతావాపిఃపురుషవచసోభవన్తితిప్రశ్నః. ఇతితుప
ప్రమ్యహామతావాపిఃపురుషవచసోభవన్తితిప్రతిపత్తమ్.
దేహరమ్యతా ఆవస్తివృత్తరణేన యాతాన్తరసంసృష్టాః
మృత్యవృత్తవృత్తిధివీపురుషయోపియాహిగ్నిమృతీవేనసహప్రతి
ష్టాః ప్రమ్యహామతావాపివస్తిప్రవేశవేదాయాం పు
రుషశబ్దాభిలపనీయాభవన్తి పురుషకారణం భవన్త ఇత్య
థః- ఉత్తరైస్సూత్రైరయమర్థోఽభివ్యజ్యతే - సచాయ
మథః- టీవోబ్రాహ్మణాదేహాప్రస్పృశావాదనాదికర్తృతత
త్ఫలభోగాయాప్తాదేహాదుత్థాయ గచ్ఛన్తే తద్దేహస్థాభియా
తాన్తరసంసృష్టాభి సూక్ష్మై కారాభిరభ్యః పరిష్పత్తాఽగ్ని
త్వేన రూపితంమృత్యుకం హివృత్తాభి రేవామృతమయదేహ
కార తుంగతాభిరభ్యః పరిష్పత్తోదేహానాం కేవల్య ముపగ
మ్యతే స్సహ తత్ప్రభోగమనురూపయ కర్తావసానేభుక్త్యప్తప్రా
ప్తానాది యోనిప్రాపకకణానాసహ పునరపీకుంలూక మగ
మ్యకణాకర్తుం తాభిఃపరిష్పత్తాఽగ్నిత్వరూపితం శిష్యా
నన్యం హివృత్తకణాధారాభిస్సహగ్నిత్వరూపితంపుధివీయ
తగమ్యవీహ్యధిసన్యేన సంయత్యాత్మాకారపరిణతేన తేన

శుభాగ్నిత్యయూపితం శురువం చాగ్నిష్ఠ తతిః క్షణాకార పరిణ
తాభిస్తాభిరద్భిః పరిష్వక్తోఽగ్నియూపితాం యోషితం చాగ్నిష్ఠ
తత్రగర్భాకారం కరిణతాభిస్తాభిరద్భిః శురువం బ్రాభిలక్షణీయః
భిః పరిష్వక్తః కర్తృన రూపం చాగ్నిష్ఠాదరూపేణ జాయత ఇతి.
కథమశ్చ బ్రహ్మభిధానం శర్యేమమిత్యాశక్తోఽహః.

త్రాన్యకత్వాన్యభూయస్త్యత్ - ౨,

గ్నిష్టత్కరణేన త్రాన్యత్కత్వాత్ ఆపితి యాతాన్తరణం
శృష్టావవాపాఽభిధీయన్త ఆపాం యాస్త్యదాధిత్యాచ్చా
శ్చ బ్రహ్మనూర్యన్తే.

చాగ్ని X తే శ్చ - ౩,

ఇతశ్చ యాత సూత్యైస్సంయుక్తో యాతి చాగ్నిః సూత్యః.

తాగ్నికున్తం శర్వపాతా అనూతాగ్నికున్తీతి జీవేన శ
శీర్ద్ధియగతే స్తతాశ్చియత్వేన దహన్యాపి సూత్యస్యగతిర
వగమ్యతే-స్తర్యతేచ మనష్షష్ఠా నీర్ద్ధియాణి వగ్గతిస్థానికర్ష
తి - శరీరం యదవాప్నోతి యచ్చాశ్చ తాగ్నికున్తీశ్చరః-గృ
హీత్యైతానిసంయాతి వాయుర్గన్ధానివాళయః ౬తి

అగ్నాద్విదిగతిశ్రుతేరితిచేన్నభాక్తత్వాత్ - ౪,

అగ్నిం చాగ్నేతీర్ద్ధియాణామగ్నాద్విదిగతిశ్రుతేర్నజీవే
నశశాగమనమితిచేన్న-వ గాద్యభిమానదేవతా సుభాక్తత్వా
త్వాగాదిశబ్దానామ్-ఓషధీర్లోయనీత్యనవియద్భిర్లోమదిభిస్స
హహాకారః.

ప్రథమేత్రవణాదితిచేన్నతాపవ

హ్యుపపత్తేః - ౫-

చీరభమేమ్యలా తాగ్నిమూమిదేవ మగ్నిః తాగ్నిసోమ
తాన్తరణం శృష్టాగ్నిసన్తరివత్తుం శక్యతే-3ంకురన్తీన్నేతసి
స్మగ్నోదేవశ్చీర్ధాంజావ్యతీతి శ్చీర్ధేవ మూమ్యత్వేన చాగ్ని
యత్ర ఇతిచేన్న - ఆశవత శ్చీర్ధాశక్తే నూర్యన్త ఇత్యశ్చ

పుష్టాను కృతివచనస్య పృష్టానునుజ్యోవపత్రేర్గమ్యతే-శి
 ధవా అ-ఇ-హి-హి-యతే.

అశ్రుతత్వాదితి నేన్నేష్టాదికారి

తాంప్రతీతే:- ౬-

అశ్రు పృష్ట పృతివచనయారావ ఎవనీరియ నైవ రత్వ
 రివ్యకో చివఇ-చేత్ న-ఉత్తరతీ అధయఇమగామిష్ట
 పూర్వదత్తమిత్యాదో ఇష్టాదికారిణాం జీవానాం గమన శ్ర
 తారవచనాద్యుల్లాసాగ్ని సమ్మధ్యశ్చబ్ద వాచాఽయా ప్రస్థా
 అమతెస్సామారాజా సంబంధావేతి సోమధూతతోవైకైః సో
 మధూతస్సైవ సోమారాజేతి పృథ్విభిజ్ఞానాదద్భిః పరివృత్త
 స్తైశ్చరీరి ఎవ అవ ఇత్యుచ్యత ఇతి గమ్యతే-తం దవాభక్తయ
 స్తీతి ధూమూదివాగతస్య వైవేభాగ్యుకూగత్వ శ్రివ జాజ్ఞీవ
 స్థాన దదీయ త్వాచ్చ నజీవస్మ త్త్రోర్యత ఇత్యాశక్యోహ.

భా క్తం వా ౭ నాత్మవిత్త్వాత్త ధాహిదర్శయతి-౭-

వివసోమారాజాతం దేవా భక్తయస్తీతి సోమధూతస్యదే
 వైభాగ్యుకూగత్వవచనం భాక్తం తేవలెష్టా దికారిణామనా
 త్మవిత్త్వేన దవోపకరణత్వాభిప్రాయమ్ - తథాహి దశకాంత
 తిక్రుతిః-యథా పశురేవం సదేవానామితి పశువైవోపకరణ
 త్వంపర్యయతి-యథాశబ్దో దవోపకరణత్వే-తథా ౭త్తవిదా
 మనాత్త్ విదాంచ పరమపురుషోపకరణత్వం దవోపకరణత్వ
 ఇచ్చ ప్రర్యతే- దేవాః దేవయజ్ఞాయాన్నిమద్భక్తాయాన్ని
 మామపీతి-

కృతాత్వయే ౭నుశయవాన్ దృష్టప్రృతిభ్యాం

యథేతమనేవంచ- ౮-

కృతస్య కమణా ౭ నే అనుష్టల్లోకాన్నివరకమానూభు
 క్త శిష్ట కమణాన్ని వరకత ఇతి కృతిస్తృతిభ్యాను వగమ్యతే-
 తమణీయ వరకారమణీయాం యానిమాపద్యస్త ఇతి కృతిః-
 తతః పరివృత్తో కమణాశ్చలకేషేణ జాలింయాపమిత్యాదికాస్తృ

లి:- ఆహాహా ఏకాదశ మార్గకదశే ఏకాదశకం నై
కదశ.

చరణాదితిచేన్న తద్దుపలక్షణా ౧౦-౧

కార్తాజిని:- ౯-

రమణీయ చరణాదితి చరణశబ్దాన్నానుశయ: చరణశబ్ద
స్య స్తాతాచార విషయత్వాదితిచేన్న-అనుశయోపలక్షణార్థా
చారశ్రుతి: తస్యైవనుభవాధనత్వార్థ:-

ఆనర్థక్యమితిచేన్న తదపేక్షత్వాత్ - ౧౦-

స్తాతాచారశాసనమయోగాదా నధాక్యమితిచేన్న తద
పేక్షత్వాత్ సర్వస్య పుణ్యకమణి: సన్ధ్యాహేనాశుదిర్వి
త్యమితి విచనాదితి కార్తాజినిమతమ్:-

సుకృతమమృతే ఏవేతితుబాదరి:- ౧౧-

రమణీయచరణాకుపూయచరణాదితి చరణశబ్దేనసుకృత
మమృతే ఏవాభిహితే పుణ్యం కమణాచరణితి ఏసిద్ధిరితివా
దరి:- ఏతిదవస్వీకృతం స్తాతాచారాపేక్షం సర్వకమణిచ
స్వీకృతమ్:-

అనిష్టాదికారిణామపిచశ్రుతమ్- ౧౨-

ఇష్టా పూర్తాద్యకుర్వతామపిచస్సగమ: మన్యైవైతేచా
ప్రాల్లాకాత్ప్రియస్థి చస్థ్రియసమేవత ఇత్యుక్తమర్థ:-

సంయమనేత్వనుభూయేత రేషామారో

హావరోహౌతద్గతి దశానాత్ - ౧౩.

ఇష్టా పూర్తాద్యకుర్వతాం యమశాసనే తత్ఫలమనుభూ
యారోహాది: వైవస్వతం సంగమనం జనానామిత్యాదౌ తద్ద
శాసాత్ -

ప్రరన్తిచ- ౧౪-

సర్వచైతే వశంబూర్తియమప్యు శగవతా తతి-

అపి సప్త, ౧౫-

శుభ్రారాజాదీనపి స్వరన్తి.

తత్రాపితద్వ్యాపారాదవిరోధః, ౧౬-

తత్రాపియకువ్యాపారాదేవయకువశ్యతాయాఅవిరోధః.

విద్యాకర్తృణోరితితుప్రకృతత్వాత్ - ౧౭.

విద్యాకర్తృణాః ఫలం బ్రహ్మగమనం వస్త్రగమనం చ శధమ-తద్య
ఇథంవిదుస్తేవిధాన మభినంభవన్తి ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యపా
శుతే తేధూమమభినంభవన్తి తి ప్రకృతత్వాత్ - బ్రహ్మచస్త్రగ
మనయే: - అతఃపాపినాం నశత్ప్రసక్తః.

నత్యతీయేతథోపలభ్యే: - ౧౮.

నరపాపినాం చేహ మద్యగోగమనాద్యపేక్షాతేహంద్య
లోకగమనాభావోపలభ్యే: - అథైతయే: శుభోర్మకతరణ తే
త్యాకభ్య ఏతత్ప్రతి మంథానం తేనాసౌలకోససంపూర్ణతే
ఇతి- త్యతీ మథానమితిహ పావతర్తానాదవ్యస్తే.

స్తర్యతేపిచలోకే - ౧౯.

లోకే దవో)పత్యాదీనాం పుణ్యకర్తృణామపి శుభ్రయామా
త్యనపేక్షా దహరమృస్తర్యతే.

ద శ్చ నా చ్చ - ౨౦.

తథాద శ్చుతావపి దృశ్యతే-యాతానాం త్రిన్ద్యతబీజానిశ
వస్త్యాన్ద్యం దేవవియద్భిజ్జమితి స్వేదజొద్భిజ్జయోస్తదనపేక్ష
త్యమ్.

త్యతీయశబ్దావరోధ సుంశౌకజస్య - ౨౧-

స్వేదజసోద్భిజ్జశబ్దేన సక్లియా ఇత్యభా: -

తత్స్వభావ్యాపత్తిరుపపత్త్యై: - ౨౨-

యథేన ఈకాకమిత్యాదినాఽకాకా పాద్యత్యాకత్తి: శ్చ
త్యవరోహర ద్వివిధ్యతే. తత్రతత్ర సుఖయ:ఖానుశవాహ
యాహా వపత్తి: - తదనుశవాహర ద్వివిధ్యతే.

నానిదిరేణ విశేషాత్ - ౨౩ -

బ్రీహద్రాశ్మీ: హాగనాకాకాంఘనానివరంబిష్టతి అహో
వైఖలుదుర్నిష్కృతకమితి బ్రీహద్రాశ్మీ: విశేషకనాత్.

అన్యధిష్ఠి శేషూర్వవదభిలాపాత్ - ౨౪ -

తదహాప్రీతియహా త్యాజ్యో చాన్యజేవాధిష్ఠితే బ్రహ్మదా
శంశేషకాత్రిమేనావనోహ: ఆనాశాన్యజననహతువిర
హితాభిలాపాత్ బాయిస్తజ్యత్యోపచాతమ్. యత్ర బ్రాహ్మణా
విజప్తాస్తే తత్సరవణీయవరణాజిత హతురభిలక్ష్మతే.

ఆశుధ్మమితిచెన్నశబ్దాత్ - ౨౫ -

అవరోహణీపూర్వానష్ఠితం యాగాదివ్యక్తిమహిమయేతా
హింహగర్భత్యేన ఆశుధ్మంకర్తవ్యతీతిచెన్న-హిరణ్యశరీరదోర్భవం
స్వగం-మితిసహా ఉపబిద్ధియ నేవరివ్యనీరి పను సంజ్ఞితన
స్యాహింసాత్వ శబ్దాత్

రేతస్సన్యోగోధ- ౨౬ -

యోయోహ్యోమత్తి ముగ్ధారేతస్సన్యోగీత్యస్తేననంస్య
ప్రస్య అన్నమతీతిరంస్యచా యోగమాత్రిమిసన్తర ముర్యత
అతః పూర్వవిషయ హ్యధికాగమాత్రిమ్.

యో నే శ్చ రీ ర మ్ - ౨౭ -

యోనిసాప్త: పశ్చాదవరోహతా శరీరం సాగ్రీకృత.

ఇతి త్రిభగవద్రామానుజవిరచితే

దాంతసారే తృతీయాధ్యాయస్య

ప్రథమఃపాదః.

సంధ్యసృష్టిరాహుని - ౧.

సంధ్యస్వప్నై అభరథాఽరథయుగా నృథస్థుజరణత్యా
నిసాధిహితాస్సృష్టిజీవకృతా - తుష్కరిగ్యస్సృజనస్సృ
జతే సహితరేతి స్వత్పద్యశంజీవమహితరహితా కృతిః.

నిర్మాతారంతైకేపుత్రాయశ్చ - ౨.

ఏతమేవజీవం నిర్మాతారం స్వాప్నానామథానామేకేకాభి
నూఽభీయతే - ఎవసుప్తేషు జాగర్తి కామం కామంపురుషో
నిర్మితానిజ్యత్యతే కామశబ్దనిర్దిష్టాః కామ్యమానతయా పు
త్రాయదేవ - పూర్వతేనర్వాన్ కామాఽభస్మరణత్వత్వా
శ్చతాయాఃపుత్రపాత్రానితి వివృతత్యాత్.

మాయామాత్రంతుకాత్స్యేనాన

భివ్యక్తస్వరూపత్వాత్ - 3.

తుశబ్దాత్పక్షేవివరితరతే - స్వప్నయాగధాదిసృష్టిః తది
వమిశ్వరకృతం మాయామాత్రం స్వత్పద్యతేకేనానుభవ్యం
తత్కాలమాత్రావసానమిత్యాశ్చర్యతయామయేత్వక్తవ్యతీ
వస్య సత్యసంకల్పత్వాది స్వరూపంస్వాభావికం సంసారదకా
యాం కారైస్త్వినానభివ్యక్తమితి సతస్య సంకల్పమాత్రాత్
సృష్టిరుచవద్యతే - సహితరేపురుషోనిర్మితానిజ్యతీ సజీవవి
యం తస్మిన్లోకాత్పితాస్సర్వజితి వచనాత్ - స్వాభావికస్వా
సభివ్యక్తఃకామమాత్రా.

పరాభిధ్యానాత్తుతిరోహితంతతో

హ్యస్యబద్ధవిపర్యయా - ౪.

తుశబ్దఃపక్షవాద్యత్వత్వభాః - జీవస్యానాద్యవచార కృ
వాకేణ పరాభిధ్యానాదవతిరోహితం రూపమేతదవచారా
త్తదనువృత్తైర్వ్యస్యబద్ధమేకైకభవస్యభయం భవతి అథ
సాధయంతో భవతితి కృతిః.

దేహయోగాద్వాసోఽపి- ౫.

సోఽపి తిరోభాసభావో దేవతనుష్యుడి దేహకారాదిద్యో
గాత్ శృష్టివేదాయాం నామరూపవిభాగానర్హ మత్యైకాత్
విద్యోగాత్పరితమ-

సూచకశ్చహి శ్రుతే రాచక్షతేచతద్విదః, ౬.

అథ శ్చష్టాః పురుషం కృష్ణమిత్యాదికులైశ్చభాగుభసూ
చకశ్చష్టాః- శ్చష్టావిదశ్చాచక్షతే- అతోనదేవశ్చష్టా
శ్చష్టార్థనామ్.

తదభావో నాడీమతచ్ఛ్రుతే రాత్మనిన, ౭.

శ్చష్టాకారస్సుమప్తిః- ఆసుతవాసుప్తాభవణ- సతాసోమ్య
తతాశ్చమన్నాభవతితి కులైర్నాడీమ పరమాత్మనిన- పురీత
తికతవికలితః పురీతలిత- పాపాదఖట్యాపర్యజ్ఞవదవి
హాహాత్.

అతఃప్రభోధోస్తాత్- ౮.

శతతిగమ్య సమిదురిజిప్తాః శ్రవణాదశ్రుతిరనివ.

సపవశుకర్తానుస్మృతిశబ్దవిధిభ్యః- ౯.

సతాసంపన్నాపి సుమప్తవివ శ్రుబుద్ధస్తిప్తతః- శ్చానవైధు
శ్చేతకృతనృకర్తృణస్తేనామభావ్యత్వాత్ పూర్వానుభూతప్ర
త్యభిజ్ఞానాత్ తదభిజ్ఞానాభ్యామౌపేత్యాదియద్యచ్ఛవన్తి తథా
భవన్తి శబ్దాత్ మాతోపాయవిధ్యానర్థత్వాత్.

ముద్ధేఽథ సమిప్తిః పరిశేషాత్- ౧౦.

మూర్ఖితే పురుషేయోఽపి స్థానామరణాయార్థసంపత్తిరితి
సామభిజ్ఞానాకారభేదాత్పునరుత్థానాభావనియమాభావాత్
జ్ఞాయతే.

నస్థానతోఽపి పరస్యోభయలింగం స

ర్వత్రహి- ౧౧.

తాగరాదిషు చతశ్చవ్యవస్థాశ్చస్త్రామిత్యేక స్థితకస్తి

వికృతముఃఖానితాకుంకిప్యతైమూహానసపీతికృతానుగ్రహ
నివర్తితానీతి తత్సత్పరాభావమనునందధారి - అథాత ఆ
దేశోనెతిశకలవిశవప్రతిషేధామౌళియలిక్తస్వమిత్యతతా.

ప్రకృతైతావత్త్వంహి ప్రతిషేధితతతో

బ్రవీతిచభూయః- ౨౧.

ద్వేతావబిప్రకారాపెఇత్యాద్యభ్యుత్పన్నప్రకృత్యాస్య
బిప్రకారావత్వేనాపిజ్ఞాతస్వరూపస్వయంవిశిష్టమనన్త
స్వైక ప్రతిషేధానమువార్ ప్రకృతైతావత్త్వతః సకలవి
బిప్రకారావత్వతేయత్రాంతరినెతిహ ప్రతిషేధి- తతఃప్రకృ
త్యాస్యమనుక్తగుణగణంబివీరిచ- సచ్యతప్రాదితెత్యస్యత్వ
తమస్తీ- ఇతినినిదిహిమ్యుర్ బిప్రకారస్వరూపస్వరూప
త్వ- అథనామధేయం సత్యస్య సత్యమితి తన్నిర్వచనంబా
నై సత్యం తేహమేష సత్యమితి- పాశాఃకేవాత్తానః వియతాది
వదుత్పత్త్యభావార్ తేహం సత్యత్వం తేభ్యోఽవ్యవసర్యంజ్ఞా
నసహజాద్యభావార్ అతఃప్రకృతేయత్రాప్రతిషేధాదుభ
యలిక్తమేత - ప్రకృత్యేన సత్త్వతఃప్రకృత్యావత్త్వతే అస్య
త్వత్వంభాగిన మితి నెతినేతినిషేధార్థాద్యతతా.

తదవ్యక్తమాహహి- ౨౨.

బిప్రకారస్వరూపం సకేవాపిప్రకారాన వ్యజ్యతే- తథాఽహి
కులిగణః- ససంధ్యశ్యతిష్ఠతి రూపమస్యచక్షుషాచక్షు
కశ్చనైసమిత్యాదిః- విత్యత్యాదిసాఘటాదేరవాస్తవ్యంగుహ
తేన బిప్రకారః.

అపిసంరాధనప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్- ౨౩.

అపిచాత్యర్థప్రియానుభూత్యానరూపసమ్యక్ప్రీతిసేబిప్రకార
రూపంగుహ్యత్యతి కులిత్పుతిత్యామవగమ్యతే - నాయకా
త్వాప్రకారనైత్యాది కులిః- నానాంవైదిర్యాదిత్పుతిః.

ప్రకాశాదివచ్చావైశేష్యంప్రకాశశ్చ

కర్మణ్యభ్యాసాత్ - ౨౪.

ఆరాధనకర్త గృహస్థుని సంపాదనాద్యహంబున స్వయాపద
 క్షనంజాతం బద్ధకృతే బాహునవాదేన జగద్రాజ్యసాగ్రహకృ
 తైశ్చ య్యం కురీతి యతే - ఆహంబునురభవం నూర్యశ్చ త్యాహౌ.

ಅಣ್ವನವೈನತದಾಹಿವಿಜ್ಯಮ್ ೨೫.

అతో ద్వైవావబ్ధిప్తాణాం పంచత్వాదిమోచదిప్తేనానన్తేన
కల్యాణగుణగణేన యోగోబ్ధిప్తాగన్ధిద్యౌః - తథానత్యుతయ
లిక్తమవబ్ధిప్తా.

ఉభయవ్యవదేశాత్స్వహికుణ్డలవత్ - ౨౬.

ఆత్మవేదం సర్వం - అష్టాష్టాయీ శుభతేవ శ్వరుశ్శేతశ్శా
 నాత్వ వ్యపదకాదహేః కుష్టబలావాదినో బిహ్యశ్చరూపస్యై
 వ ద్యవాదబిక్ష్వానారూపేణ త్యాదిస్తూక్తః శృణ్వ్యాదిభావః.

ప్రకాశాశ్రయవద్వాతేజస్వాత్ - ౨౭.

చిరకాలకాశ్రయయ్యేర్పదా స్వరూపభేదవివేచనస్త
యోగనైక్యమ్ - ఎవరిదృష్ట్యానుష్ఠితమోచితమోగన.

పూర్వ పద్యా - ౨౮.

కాశబ్దః పక్షద్వయవ్యాపృత్త్యర్థః :- యథాపూర్వతీతే
 కస్య ప్రకాశజాతిగుణశరీరవత్ వికేషణతైక స్వభావతయా
 విశిష్టైకదేశత్వేనాంశత్వమ్ - ఏవమవిద్యస్మిన్మాత్రేఽపి ఆత్మైవే
 కంసర్వమితి విదవితోరేకే నైవశబ్దేనైక్యాభిధాన మిత్యం
 శత్యమప్యేకరూపమితి పూర్వపద్యత్కుత్తమ్ - ఇతరపక్షయా
 త్పృచ్ఛానస్పదోపకాదిమర్వానమిత్యర్థః :- యస్మాత్పాశరీరం
 యస్యచ్ఛృణోతిశరీరమిదమవిద్యస్మిన్మాత్రే శరీరతయాతద్వికే
 షణస్వభావతానీద్ధా.

ప్రతిష్ఠా భాష్య - ౩౯.

శాస్త్రజరయైతజ్జీర్ణతవశ్యాదివాఽవిధర్మఃపరిపూర్ణమైవమే.
పరమతస్సేతూన్మానసమృద్ధభేదవ్య

దేవేభ్యః- 30.

జన్మావ్యసృయగజత్వాదివా (పరిషేనాచ్యే త్యైతవవైసయ
ప్రమకారణం బ్రహ్మచర్యేహదితమ-ఇతిఃపగమపి కిందిత్వ
మపీతి యక్ష్మా రాసే శబ్దతే. ఆథ య ఆత్మాససేతు రగంసె
మంతీర్వా-చతుష్పద్య 'వ్వా-ఆమృతవైవనెమరిత్యాదిభి రసస్య
బ్రహ్మణస్యేతుత్వ తతఃస్యోక్తిః పరిమిగవ్యహ్రిఃకర్తవ్యమదేత
భ్యః - తెనేవంపుర్య పునఃపరిసర్యంతతోయద్యుతతరమి
త్యేస్తావధానాన్తత్యవ్యవదేశాచ్యావ్యసృయగజస్తి.

సా మా న్యాత్తు- 31.

మకవైవైత స్యఃస్తా తరి-నె-స్యక్తమ-మతః-హ్యోకత్వాది
తి నేత్యసస్యమస్తేతి ముగ్రామూర్త బ్రహ్మచర్యకాగమయా
తద్వికమ్బంతిసరి-ర్తిప్రాత్ పరిబ్రహ్మచర్యసృయగం నాసీన్యాది
సమేధఃపాత్రాత్ పరివ్రజ్య 'వైతి నేతుప్రవ్యవదేశః బ్రహ్మ
నాత్ సర్యలోకాగమంతల స నేమిసాహ్యో-తదాగా-ఆథ
య ఆత్మాససేతుర్వ తతఃస్యోక్తిః తావామసంభవాయేతి- స
ర్యంభవ్యద్యబ్రహ్మ బ్రహ్మ తావామసీతేత్యాదభ్యోక్త జగ
ద్విమితోసావా-వా-నైవ పునఃపరిమిగవ్య-ప్రవాహ-భ
దితాస్మి-పరమహ్రి-స్య-చ నాత్ తరతిపిహస్తి-చనః-

బుధ్యధా-పాదవత్- 32.

చతుష్పదితుస్యసవ్యవదేశోఽపి వాక్పాదకమ్యః పాద
ఇత్యుహసగర్భః

స్థానపి శేషాన్మృకాశాదివత్- 33.

ఆ పరిమిగవ్యపిహానపతే సవమ్యనాధివ-స్యసృయగం భా
నయజ్యతే - బ్రహ్మచర్యం వితతన్యా-వతా-యగమటా
దినా.

ఉ ప ప త్తే శ్చ - 34.

హ్రివ్యవైవ పరమాత్మనః హ్రికతోవచ-తైః యథాహ
యమేవైవమృతే తేనలభ్యంతి.

పూర్వద్వారణ గర్భస్థలపాథసమితి నిశ్చయః.

పూర్వస్తు బాదరాయణోహేతు

వ్యవదేశాత్. ౮౦.

పూర్వోక్తం పరమపురుషస్యైవ ఫలకాయత్వం భగవాన్
కావరాంతరే కున్యతే - నాయన్యగ్ధశ్వతకాల భేత్యాది
మ సేవై సమ్భూతిం గమయతీతి భగవదాత్మక నాయ్యాదః
కమగ్ధిష్యవ ఫలకేతుత్వ వ్యవదేశాత్ వాక్యశేష స్థవి
ధ్యపేక్షితం ప్రితిత్వనితకవా ఇత్యాదిమస్వీకరియతే -
యేవాయాతిత్వనితిహిసూయతే -

ఇతి త్రివిధభగవద్రామానుజవిరచితే

వేదాంతసారే తృతీయస్వాధ్యాయ

స్వద్వితీయః పాదః.

సర్వవేదాంతప్రత్యయం చోదనాద్య

విశేషాత్. ౧.

సర్వవేదాంత ప్రత్యయం దహరాద్యకాశన మకమక
విశ్వాకాశనీతేతి కమగ్ధిష్యవ ఫలసంయోగ రూపాఖ్యా
నాను విశేషాత్.

భేదాన్నేతిచేదే కస్యామపి- ౨.

అవిశేషపున క్కులిర్పదాపాదకేతి సవిద్యైక్యమితిచో ౨
త్యైక్యేపి కాఖ్యానరే ప్రతిపత్తృభాతాత్ సభేదః.

స్వాధ్యాయస్య తథా త్వేహి సమాచారే

ధికారాచ్చ సవవచ్చతన్నియమః- ౩.

అథర్వవేదే తేషామేవైతాం బ్రహ్మవిత్వాం పదేతేతి శిరో
వ్రగతతాం నియమః శిరోవ్రగశ్శస్వాధ్యాయాన్త్యైకత్వేన- ౪.

తదవినానాగ్రోఽధీయూతేతి తస్యాధ్యయన సమృద్ధావగ
మాత్-సమాచారాఖ్యగ్నిస్థైర్వికలుపి వేదప్రతేన త్యాఖ్యత
మితివేద వగత్యావగమావృ-బిప్రవిత్యామిత్యత్ర బిప్రకట్టో
వేదవిషయః-యథాశవ హూమాస్మైపామేవ ॥ధావరోవగ
త్రమసి-తన్నవిద్యాభేదేలిక్లమ-

దశై-య తిచ- రః.

కురితవ విద్యైక్యం దశయతి-ధామైశ్వదహరవిద్య
క్తం గుణాప్యకం తైత్తిరీయకే తస్మిన్వదవ్తరితి-

ఉపసంవరోఽథాభేదాద్విధిశేష

వత్సమానెచ- ౫.

విజం సర్వత్ర విద్యైక్యే అస్యత్రోక్తానానుస్యకోపసం
హరః తద్విద్యోపకార రూపాథైశ్చాత్ - యదైక విధిశేష
తయా విహితాజ్ఞానామితి - పూర్వక జ్ఞోత్తం స్థిరీకృత్యా
త్రవక్తవ్యమాహ-

అస్యథాత్వంశబ్దాదితిచేన్నావిశేషాత్ - ౬-

వాచినాం ధన్వైగానాశ్చ ఉద్ధీధే ప్రిగదృష్ట్యాపాశసం
శ్రుతపరిభవఫలం విహితం.తప్రివిద్యైక్యం పూర్వచేత్తంహృ
దినిధాంత రాజ్ఞాన్త చ్ఛాయయాచోదయతి-వాచినాంప్రి
గదృష్ట్యాపాశసమ్ ఉద్ధీధకర్తృ విషయమితి శబ్దాదేవ ప్రీతి
ంతకే-అథ హేమమాసస్యం ప్రిగమూచుశ్చస్మ ఉక్తాయే
తి సతతేలితేభ్య ఉదగాయ దిత్యాదినా - ధన్వోగానాన్మయ
ఏవాయం ముఖ్యప్రిగశ్చ ముద్ధీధయపాపాం చక్రిరే ఇత్యు
ద్ధీధవిషయమితిచేత్.తదిదమాహ-అస్యథాత్వంశబ్దాదితేన్న
ఉపకరమా విశేషాత్ హస్తానురాన్యజ్ఞ ఉద్ధీధే నార్యయా
మేత్యేకత్ర-అస్యత్రాపి తదవ్తదేవోద్ధీధమా విహితంనైనాన
విహితమేత్యుచ్యతే-

నవాప్రిర.అభేదాత్పరోవరీయస్తాదివత్ - ౭-

నైవమ-ప్రికరణం ముఖ్యత్యత్రాభివ్యతే-ఓమిత్యేత దక్షర

ముద్గీగ ముహూర్తాది ఉద్గీతానామభూత ప్రాణవిషయం
 ఘోషాగానామ్ - హస్తామరాత్కర్ణ ఉద్గీతేనాత్యయే మేరి
 తువాజీనాం కృత్వోద్గీగ విషయమితి రూపభేదాద్విద్యా
 భేదః - యథేకవ్యాసపి కాళాయా ముద్గీతో చాసనంహిత
 క్తయ శ్రుతం వృత్తః శరోపరీయప్రాదివిజ్ఞప్తప్రభిః ద్యతే-

సంజ్ఞాతశ్చేత్త ముక్తమస్తి తుతదపి. ౮.

ఉద్గీగ విద్యతి సంజ్ఞిత్యా దుశయత్రైక్య ముక్తంచేద్వి
 భేదయభేదపి సంజ్ఞైక్యవ్యత్యేచ - యథావై యమితాగ్ని హూ
 తే) ఏద్దిసాయురాయ గావగ్ని హూతే)చేత్యేవ మాదిమ-

వ్యాఖ్యేష్వ సహజ్ఞానమ్. ౯.

ప్రకమ చ్చరతే ఉపకంపం గుత్తరాస్యపి సుగంధస్య
 హస్తస్యవ్యాపై మంధ్యోహానాం చక్రకృతి ప్రాణ విష
 యత్వమే - సహజ్ఞానమ్.

సర్వాభేదాదస్యత్రేమే. ౧౦.

యోహవై త్యేష్వభ్యా శ్రేష్ఠభ్యా వేదత్యేష్వభ్యం సోమ్యశ్చభవ
 తిప్రాణా వాస్త్రేష్వభ్య శ్రేష్ఠత్యేరివాదనాం ఘోషానానాంకా
 పీఠితనాం చ వ్యాపివ్యాపయం వాగాదకకాంకాంకాపీఠితేశ్చ
 త్యాగ్నానాం వాగ్రహేతుకత్యేసతి స్పష్టత్యేకరూపేణప్రా
 ణత్యేష్టమితిమాదిమ్ - వాగాదిగతవనీత్యత్వాదివిజ్ఞప్త్యమపి
 ప్రాణస్థోభయతోక్తం కాపీఠితేనాంతు తిన్నోక్తమ్ అథా
 పిసర్వత్యేష్టపవాదన ప్రకారస్య సర్వవ్యాభేదాద్విద్యేక్య
 మితి కాపీఠితేప్రాణత్యాయామపి వనీత్యాదియ ఉపసం
 హార్యాః.

అనన్దాదయఃప్రధానస్య- ౧౧.

అభేదాదివతాతే - బ్రహ్మస్వరూప నిరూపకత్వత్వ
 మల్యేష్టానానంతాదియో గుణాః సర్వానుపర విద్యాసూత
 సంహార్యాః గుణినో బ్రహ్మణ స్పృశత్యాభిభావత్.

ప్రియశిరస్త్వస్యప్రాప్త్యుపపచయాపచ
యాసా భదే - ౧౨.

తస్యప్రియమేవ శిరశ్చి ప్రియశిరస్త్వస్యస్థిరమ ప్రాప్తిః
ప్రిప్త్యగుణవ్యాధావాత్తేహమ్-శిరః పయఃభేదే బ్రహ్మగుణశిరి
బ్రహ్మణ ఉపపచ ముపపచ ముపపచ స్థితిః.

ఇతరేత్స్యైక సామానాత్ - ౧౩.

ఆనన్దాదియః స్వరూప నిరూపితాన్తర్కతలయా బ్రహ్మశ
మానా ఇత్యుపపచ హార్యావన-

అన్యాయానాం ప్రయోజనాభావాత్ - ౧౪.

ప్రియశిరస్త్వస్యస్థిరమేవ బ్రహ్మణానుభవేన వాచ్యః పు
యోజనాన్తరాభావాత్.

అత్తేన త్త్వై - ౧౫.

అన్యాయానాం త్త్వై ప్రయయ ఇత్యాత్మకాత్మకశిరః పయః
యోన బ్రహ్మణాం.

అత్మగృహీతిరితరవదుక్తరాత్ - ౧౬.

ఉరూత్తనవిపత్త్యుద్ధేన గ)హిమితి సోకామయది
చుక్త్యాం విహయే మేమ్యుత్తరాత్ బహుభవన సద్గుణాభి
ధాయసా వాత్మకే గమ్యతే ఆత్మావా ఇదమేక ఏవాగ్రా
నీదిత్యాత్మకబ్రువతి.

అన్వయాదితిచేత్స్వానవధారణాత్ - ౧౭.

పూర్వతః ప్రాప్తిగుణయాదిహ్యుత్త శబ్దాన్త్రయాత్ తనము
త్తరాన్నిగ్మయఇతిచేత్ - ఆత్మన ఆకాశ స్పందభూతి ఇత్యేక
అన్వయత్తనవిప ప్రాప్తిగుణయాదిహ్యుత్తవధారణాత్ స్వాదేవ ఉర
మాత్మే వేత్తిర్థయః.

కార్యాభ్యానాదపూర్వమ్. ౧౮.

యోహైవై శ్యేష్ఠం చ శ్రేష్ఠం చ వేదేతి ప్రాప్తినివ్యాయా మహం
ప్రాప్తినివాసస్థివముక్తా తస్మాదేవం విదశిష్యన్నాచామేదశ్చ

త్వాచామేదేతమనరదన్నకునగ్నంకురుతఇత్యత్రాచమనశ్య
 త్పుత్యాచారప్రాత్రుత్వాతాచమనకుస్త్రీపాత్రచమనీయానామ
 పాంచాగ్రితాశస్త్రానుసంధావకుచాప్రతిధింతతఇత్యుక్తమ్
 ఆచారప్రస్తవవిధాంతయూఖ్యాచనాత్ - ఆత్మానునాద శ
 రూపేపివిధిః కల్పరత్నాభ్యుదయః.

సమానపవంచాభేదాత్ - ౧౯.

అగ్నిరహస్యేబృహతారణ్యకేచాహ్నుతాకాజ్జిల్వవిత్వా - ఏ
 కత్రీశితత్వానముపాసీతమసూయంతం చాగ్నిశరీరగారూపం
 శత్యసంకల్పకాకాత్వానమితి - ఇతరత్రీమసూయంతం
 పురుషభాస్వత్యంతస్తిన్నవర్షదయేయధాప్రహిర్వాంతవో
 వాశంష సర్వశ్యవశీ సర్వస్యేకాన స్పృష్పాధిపతిస్సర్వమి
 దంచ్చికాస్తీతి - ఏతయత్రీమసూయంతత్వాదికే సమానసతి
 వత్త్వాదే సుత్యసంకల్పత్యవిరతిరూపాదభేదాద్విద్యైక్యమ్.

సమృద్ధాదేవమన్యత్రాపి - ౨౦.

యపషవరస్తికామణ్డరే పురుషయశ్చాయం ధక్షిణేక్షీ
 స్మిత్సువక్త్రీమ్యసత్యశ్యబ్రహ్మణిదివిమణ్డరేక్షీచక్షిహశ్య
 త్యముక్త్యా తస్మాపనిషదహరిత్యధిదైవతం అప్యాపనిషదహ
 మిత్యధ్వాత్తమితి ద్వేనామనీతీహ్నుయేతే - ఏతయత్రైకస్యైవో
 పాశ్యశ్య సంబద్ధాద్విద్యైక్యమిత్యుళయత్రీకభేదామనీ.

న వా వి శేషా త్ - ౨౧.

నైతత్ ఆదిత్యాక్షిస్థానసప్తస్థభేదాత్. ఉపాశ్యన్యవిత్వా
 భేదభరియంతేనామనీ.

ద శ్క య తి చ - ౨౨.

వర్షంతతిగురివిత్వాభేదమ్ - తస్యైతశ్యత దవరూపంయ
 కముక్యరూపమితి రూపాతిదేశంబుగీతీ.

సంభృతిద్యువ్యాప్యపిచారః - ౨౩.

బ్రహ్మజ్యేష్ఠావీర్యానంభృతాని - బ్రహ్మగ్రజ్యేష్ఠందివహుర
 హైనేత్వాది జ్యేష్ఠానాం వీర్యాణాం బ్రహ్మణి సంభృతిర్ద్యువ్యా

ప్రశ్న బ్రహ్మణ్యతేనైతదవారభ్యాధీతమితి సమర్థోపాసన శేష
 యోగమ్-అతోద్యువాప్తి సామర్థ్యాదల్పస్థాన వ్యతిరిక్తేషాహ
 సనైషు హిప్సాతి- సోశృత్యాద్యుపి ద్యువాప్తిసహ కరితం
 తత్రైవ.

పురుషవిద్యాయామపిచైతరేషామ

నామ్నానాత్ - ౨౪.

ఛాన్దోగ్య తైత్తిరీయకేచాక్షుతా పురుషవిత్వాభిన్నా
 యజమానపత్వాదీనాంయజ్ఞవయవాసామృతరేషాంసేవన
 త్రయాదీనామివత్రాక్షుతానామస్యత్రానాక్షుతాన్ ఫలభే
 దాచ్చ - తైత్తిరీయకే ఆత్మాదీనాంయజమానత్వాదికల్పనా సా
 యం ప్రాతిర్ద్యన్తి నానాం సేవనకల్పనం బ్రహ్మవిహితహి
 ప్రీతిఫలం ఆత్రఫలస్యాశ్రవణాత్ పూర్వప్రస్తుతసేవలబ్ధ
 విద్యాజ్ఞమ్-ఛాన్దోగ్యేపాశ్చిమేదీనాం దీక్షాదికల్పనంప్రధానం
 త్త పురుషయమస్యేవ సేవనకల్పనంశతంజీవతీతిచఫలమ్.

వేదాద్యధాభేదాత్ - ౨౫.

ఉపవిషకారమృష్యధీత కుశంప్రవిధ్యత్వాది మన్త్రీవన్త
 హస్తతాదికర్తవచ్చ శమ్నామిత్రస్సహనావవత్ప్రి మన్త్రీవ
 పి మన్త్రీహ మర్హ్యన ప్రయోజనభేదావగమాదధ్యక్షనశేషభూ
 తా విధిసవిద్యాజ్ఞానూతావేతా.

హానాతూపాయనశబ్ద శేష త్వాయు-

శాచ్చస్త్రస్తుత్యుపగానవత్తదుక్తమ్- ౨౬-

విదుషోబిప్సాహిత్తువతిః పుణ్యసామయోర్విమోదనమ్ ఏక
 స్యాంకాభాయాంవిదుషస్తచ్చిన్త సాధామధీరమ్-విదుక్తయేః
 పువేశస్థానమేక స్యాంకాభాయామ్-పుణ్యస్య పువేశస్థానం
 సుహృదః కుష్కూతస్యశత్రేణఇతి- ఏక స్యాంకాభాయాం వి
 మోదనంపువేశస్థానం తేమృతయమాక్షుతమ్-సేవ్యం రద్ధి
 న్న సార్థక-హనావిధిపదర్పసార్థమ్-హనామహానశేత్యర్థః
 హానిర్విమోదనమ్ ఉపాయసంప్రచేతః శేవలహానా వాక్షు

తాముం కేవలచోపాయనే అన్నలే ఇరలేతర సమచ్య
యోన్యాయ్యః సవికల్పః దేహాయన శబ్దస్య హనివాక్యశేష
తావత్తచ్చేషత్వం చ క్తయోః ప్రవేశస్థానవాచకత్వేన తద
క్షేపత్వం - యథా వాసంప్రేక్షావాక్యశేషభూ
తమ బోధస్వరూపకావళితద్విత్యేకం ప్రదేశాన్తరస్థమ్ - య
థాచదేవ సురాదాభ్యస్తాదిరైర్దేవైః భుత దేవచ్ఛనాం
విభావ్యుని ప్రదేశాన్తరస్థమ్ - యథాచదేవశస్త్రాంత్రముపా
కరోతీత్యేతచ్చేషభూతం సమయి ఓషితేమూర్త్యుషాదేశస్సో
త్రముపాకరోతీతి - యథాచర్వితదేహగాయన్తీ శ్వేతచ్ఛేషం
సాధ్యత్వరుపగాయేదేవ - ఎవముపాయనవాక్యస్య హనివాక్య
శేషత్వయా సంభవవ్యాగతౌ సవికల్పాన్యాయ్యః - తదక్తిమ్ -
అపితువాక్యశేషస్సాద్యవ్యాప్త్యాద్వికల్పస్యేత్యాదిహ.

సాంపరాయేతర్తవ్యాభావాత్తథాహ్యన్యే - ౨౭.

సుక్యతదుష్కృతయోగ్లానిరశ్వజన రోహణే ధూయ ధూ
త్యా శరీరమితి దేహవియోగకాలే శ్చుతాశాఖాన్తరే స ఆగ
చ్ఛుతి విరజాన్తం తత్సుక్యతదుష్కృతే . ధూనుతత్వేర్వ్యవస్థ
విస్మృతాపి సా ప్రాయే చరమశేహ. యోగకాలేవ చిన్తనీ
యా - దేహవియోగాదూర్ధ్వం బ్రహ్మపాప్తివ్యతిరేకేణ తరి - వ్య
భోగాభావార్ తథాహ్యన్యే శాఖినః - అన్యతావదేవరంయూ
విస్మృతమోక్షే అథసంపర్వే ఇతి దేహవియోగ సమనంతరం
బ్రహ్మపాప్తిమథీయతే.

చన్తత ఉభయం విరోధాత్ . ౨౮.

దేహవియోగకాలే మృత్యుపాప విమోచన శ్చుతేదేహ
వియోగాదూర్ధ్వం బ్రహ్మపాప్తిశ్చ తే క్షేత్వత్వభయస) తోస్థరవి
తాదాదైత్యః తత్సుక్యతదుష్కృతే విధూను హ్యాయం శ్చుతిభ
ర్ణకృష్ణ తోనేరవః - ఏతం ప్రస్తానం దేహాయమాన దృతివా
క్తిభిర్జాత హ్యనుగమయితవ్య ఇ ధికః.

గతేరథావత్త్వముభయథాన్యథాహి

పిర్రోధుఁ ౨౯.

దేవయ్యగారి క్రమే రిఫరెన్స్ ద్వారా; యశోదమ్మయ్య
 మొదలైనవారికిని విద్యార్థుల కొరత ఏమిటన్నానూం అన్నీ స్పష్ట
 వ శుభ్రత ముగియబడినా సరేన గతికొనుట వచ్చునని, అదిగో గతి
 కు) అని కోరుతున్నాను. - పరిచయం

ఉపపన్నత్యశాస్త్రోపన్యసోకవర్. 30.

దేవావిమ్మేగి ౩౦లె నర్తకముకాటుయెప్పి గతి బధిరుచువన్నఁ
బ్రహ్మచారి సహ నామకవకాలాభ్యంతరేభ్యః సన్నరంభవ
తితస్య సర్పములోఁ ఘృణామిచాకాశాంతితా దౌ-యథాలో
కేరామానముపాసేహ నామి శత్రురసా సాధారణ సర్వాత్మ
నీర్దిష్ఠః-

యూపిఁగి కరణ వృత్తిగాఁగకారి కాణామ్- 30.

జగ్గీదారాం జగ్గీదారామపహ దేనాపాతామూర్త్యం భూ
 స్వరానుభవః పాత్రబద్ధి కారణాతు కింకారానాభిల యూ
 వబద్ధకాత సమపి తద్ధరు తమః పూసుభినాయ తెహంత
 త్రైసిక్తిక- నాగ్యరాదిచ-ప్రి-జ్ఞానినామపహగ్రభగత్తాను
 భవైశ్వర్యశ్రీవర్ధనైః.

అనియన స్వర్ణేషామిరోధశ్శబ్దా

సుమానాథ్యమ్ - 3౨.

యేషా వకో సలాదిషా సా స నేష్వర్పి రావతాగరాహ్నతా
తల్పిస్తా నామేవతయూ పాప్రితి తల్పిస్తానమసి తేషామేవేతి
నియమాభావోఽపియసర్వోపాసనవిష్టానామ్. (ధానత్యేకశ్రు
తిస్ఫులిభాగమిరోఢత్వ - శ్రుతిస్తావ త్పజ్ఞాగ్నిపిచాయాయాం
యేవమేవేత్యేకాద్ధాంసర్వమువాస తే తల్పిస్తమభిసంభవన్తీ
తల్పితేషేణగ్నితా-స్ఫులిరిపి ఆగ్నిర్జ్వలిరహ శ్చక్తష్టానాన్వి
త్వాదితా.

అక్షరస్థియాంత్యవరోధస్సామాన్య

లేకవిషయా పుష్పభోవిసభకవిత్వాహ.

వ్యతిహారోవిశింషున్మీతరవత్ - ౩౬.

అర్థకేసరితే పుష్పాద్భివ్యతిహారఃకార్యః. ఉపన్తి నా
అక నాయాద్యుత్తరత్వధిః క హూత నాపి పాణాద హేతువ్యధిః
కార్యం-ఉభయత్రకరణగత వాక్యానిహి పరమాత్మానమేవ
విశింషున్ - అభోరతి సద్విత్వాయా మపి పుష్పాత్వాత్
కథమైక్యమిత్యతాహ.

సైవహిసత్యాదయః - ౩౭.

నేయందేవతేతి పున్దుతాదంతైవ సర్వత్ర పుష్పగతా
పులిసచనేషు తత్పర్యం సతతే త్యావయ్యత్యర్థేషు.

కామాదీతరత్రత్రచాయతనాదిభ్యః - ౩౮.

కహరోఽస్మిన్నసంప్రకాశ ప్రస్థిత్యవస్తవస్వప్తవ్యమి
త్యుత్వా ఏకత్రా పహతపాదైత్యారభ్య సత్యకామస్మర్యస
క్రల్పభిచాన్యస్తాగ్య- నాటిసంబంధముజుఽస్తద్వ్యవయత
కాశప్రస్థిత్యేతే సర్వస్యంకీ సర్వస్యే కాన ఇత్యుభయత్రా
వయావతరత్య సర్వ సంతల్యత్వ ద్విశేషయా పహత్యాదినిర్వ
హతవిత్వా పుత్సభిజ్ఞానాత్ సత్యసంకల్పత్యసహచారిణో ప
హతపాదైత్యాదిసత్యకామస్వపర్యవై ఉభయతోపసంహ
ర్యాః.

అదరాదలూపః - ౩౯.

నేహనానాస్తికింబసనవిషనెతి సత్త్వైతి విషేషోనక
త్వాదిగుణవిషయః సర్వస్యవశీ సర్వస్యే కాన ఇతి తేచుకుజ్ఞా
తానామాదరణ విధానాత్-అతో సలాపః-సర్వస్యవిప్రకా
ర్యతయైత్యాన్న హనానాస్తి త్యబిప్రత్యకనానాత్వం పులిష
త్యై-సవిషనెతి సత్త్వైతిచ పాక్యరవిశేషవిషయః.

ఉపస్థితేఽతస్తద్వచనాత్ - ౪౦.

ఉపస్థితేబిప్రకా పసంపన్న ఉపసంపత్తే రవ హేతో
జ్ఞాత్యుద్ద్రవప్రమహాత్వాదిసాధ్యతో జ్ఞాత్యాదిపాత్వ

భిదానాన్ సాదాస్తోత్రః పులంబన్నసాంసాః కమితీశరవ్యైవేష
శుగుహా.

తన్నిధారణానియమస్తన్వప్తేః పుష

స్త్రిప్రతిబద్ధః ఫలమ్ - ౪౧.

ఉద్భిదాన్యసాసనస్య క్రతౌ గోదోహనాదివ సుపాదానా
నియమః - తేనాభామసుసోయస్తైతదేవం వేదయశ్చవ వేదే
మద్భిదోహసనరహితస్యాపి కర్తవ్యమస్మాదగ్యనాత్ - యదేవ
విద్యయాకరోతి శ్రద్ధయోచనమదా తదేవవీర్యవత్తరమితి వ
ర్తమానవిదే - తేన క్రతువీర్యవత్తరత్వ సాధనతయోపాసన
విధిః కల్ప్యతే - వీర్యవత్తర స్వం నాను శ్రీబలకర్తాన్నరాశ్రీతిబ
ధేహవోష్ణోః ఫలత్వమ్ అలంకృతుఫలాత్పృథక్ఫలమద్భిదోహస
ననిర్వచియమా -

ప్రదానవదేవ తమక్తిమ్ - ౪౨.

రహరవిద్యానూచచ గోహస్తాత్వాదిగుణవిష్యోపాదా
నైతత్తద్గుణిష్ట స్వయావసేవాప్రతిగుణం గుణ్యోష్ణః - ఇ
న్ద్రాయరాజ్య త్యాగిభువిష్ట స్వయావధేవాత్ప్రధానా వృ
త్తివత్ - తమక్తిం నానావాదేనాభిభవ్యాది.

లిఖ్యమాయస్తాత్త్వద్భిబలీయస్తదపి - ౪౩.

వహానశీర్షం దేవమిష్టం నారాయణశబ్దేః ప్రకృతదహ
రవిద్యోపాస్యరూత్రం ప్రవేశ్యతే - అపి సు సర్వ చరవిద్యానూ
పాస్యమేతత్త్వమ్ భూతవాక్యమాయస్తాత్ - దేవాక్షరవిశ
మృతరబ్రహ్మశబ్దై స్సగోష్ఠిపాస్యా నూద్యనారాయణత్వం
హివిధీయతే - ప్రకరణాద్భివాక్యం బలీయః - పదపి శ్రుతిశ్చై
త్యాదిసాక్షమ్

పూర్వవికల్పః ప్రకరణాత్స్యతి - ౪౪.

యమానసవత్ - ౪౪.

మనస్సితోవాప్తితః ప్రాగిదితథత్వాదిసామాన్యదిత్యాగీనా
క్షుణ్ణవాదవదుగ్రాసీతి త్యాదిస్తా పూర్వ ప్రకృతేష్టకత్యాగి

త్వం తదైవం విద్యామయకృతత్వం ఫలమితి శాస్త్రం
 వ్యక్తం తాత్పర్యం తదైవం - తేనాది సామాన్యతాత్పర్యం
 తో తలఁపఁ - శంకలవత్త్వం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం
 తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం

పరేణచశబ్దస్య తాద్విధ్యంభూయస్తాత్త్వ

నుబద్ధః - ౫౦

పరేణచ బ్రహ్మతాత్పర్యం మనశ్చ తాద్విధ్యం శబ్దశబ్ద
 ద్యామయకృత తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం
 తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం
 తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం

ఏకతత్త్వనశ్చరీరేభావాత్ - ౫౧.

శరీరంతర్యామిత్యాదుపాదీతుశ్చ శబ్ద తత్త్వభూత్వ
 త్యాదియాతవత్త్వం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం
 తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం

వ్యతిరేకస్తద్భావభావిత్యాన్నయా

పలభ్యవత్ - ౫౨.

నైవం యత్కర్తృత్వభూత్వత్యాదిశ్చయోచనైవోపాదీతు
 రాత్తరయోచనం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం
 తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం
 తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం

అక్షావబద్ధాస్తునశాభాసుహిప్రతివేదమ్ - ౫౩.

ఉద్గ్రహణ కృత్యకృత్యం ఉపాసనయా ముఖ్యాను
 కూరియన్ తాన్యేన తార్యాదివత్త్వం తదైవం తదైవం తదైవం
 ఉద్గ్రహణం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం తదైవం

మంత్రాదివద్యావిరోధః- ౫౪.

కాశబ్దఽవధారణే- యథాకృత్యక్షణతానామన్యూని
తామ- ఏతైకకాళాగతానామపి సర్వకాళాగతకృత్యస్యయేన
విరోధః-

భూముఃక్రితువజ్జ్యాయస్త్యం తథా

హిదర్శయతి- ౫౫-

వైశ్యానరవిశ్వానూంత్రిలోక్యకరీరయోపాశ్యక్యస్య
లోకాది పృథివ్యస్మానాం వైశ్యాన రాత్త సూర్యార్ధాదిపా
తాన్మాన యవత్యమభిధాయ యస్త్యత మేవం పౌరీతకూ
త్రీమభివిమానం వైశ్యానరముపాన్మై సర్వమలోకేష్యత్యాది
నా బిహ్యయథవఃఫలంచాభిహితమ్ తత్రీ మూర్ధా వ్యవయవో
పానసార్ భూముస్సమస్తోపానసస్య జ్యాయత్స్యం
పౌరీమాణికత్వమస్మి- తత్రైవ బిహ్యయథవ ఫలాభిధానాత్- త
త్రావయవోపానసంతత్రీతత్రీఫలీతనం తత్రీతావిత దిప్త
వ్యమ్- వైశ్యానరం ద్వావశక హలంనిర్వపేక్మత్రీహితవ్యమ్య
త్వానయ దద్దుక హలోభవతీత్యాదౌ తథానమస్తోపానస
స్యైవత్రైప్యం దశకాయతి కులింఽదివ మేవభగవోరాజ నిత్యవ
యవోపానసైలిహితే మూర్ధాతేవ్యపతివ్యదిత్యాదినాఽన
ర్థంబుగివతి-

నానాశబ్దాదిభేదాత్- ౫౬.

శబ్దవ్యానూమ విశ్వాదీనాం బిహ్యయథ వైశ్యోపాశ్య
త్వేతత్పౌరీతవలత్వే పృథివ్యాశ్యకృత్యపౌరీతకభేదాద్విద్యా
భవః పౌరీతకభేదశ్చ కర్తాద్యనుబంధభేదాదవ గమ్యతే- పూ
ర్వకాణ్డొదితమపిహ్యకావ్యవిధేయతాం బుగివతాంనిరాసనా
య పున రాగబ్ధమ్-

వికల్పేఽవిశిష్టఫలత్వాత్- ౫౭-

వికల్పిత్వపానకై శిర్వానాంపర విద్యానాం వికల్పః- అత
రిచ్చిత్వాశస్త్రయాత బిహ్యః శవఫలస్యా విశిష్టత్వాత్-

కామ్యస్తుయథాకామంసముద్భ్యయోరన్న

వాపూర్వహేత్వభావార్ - ౫౮-

బ్రహ్మకర్మవిత్తంబ్యాభ్యుదయఃకరిమిత్యా ద్భూయస్తాప్తపేక్ష
యాశ్చిముచ్చయస్యంభవతితియథాకామంసకల్పేర్హవా.

అర్జునసయథాశ్రయభావః - ౫౯.

ఉద్గ్రీధమువాసీతేతుద్గ్రీధావస్త్వత్రితానామ్ ఉద్గ్రీధా
క్రత్వజ్ఞానావపగౌహహనాదవత్ సప్తవాక్యేభలాస్తరంశ్రవ
ణావద్గ్రీధసమృద్ధిశ్చయః క్రత్వజ్ఞానావోవినిర్భయతి.

శిష్టే శ్చ - ౬౦.

ఉద్గ్రీధమువాసీతేతి సేవ్యదేవవిద్య గూకరోతీర్మత్రివిధ్య
భావాచ్ఛాన్దభావోనరభః.

సమాహారార్ - ౬౧.

ఉద్గ్రీధమువాసీతేతి వేదసహనా సమాధానంబువ
ద్వేదసన్మార్గతాం దోతయతి.

గుణసాధారణ్యశ్రుతేప్య - ౬౨.

చక్రస్యాపాసనస్యైవ ఓమిత్వాశ్రవయతి ఓమితిశం
సతి ఓమిత్వగ్ధాయతీతి సక్రస్యాసంచరతః ప్రణవస్య గుణ
త్వేనాపాసనస్యాపి సంచారాదుపాదాననియమోగవ్యతే ఆ
తః పూర్వోక్తపాదాననియమో ససంభవతి

నవాతత్సహభావాశ్చుతేః - ౬౩.

నైశత్ - అర్జునాశ్రుతేః అర్జునావోహీ సహభావః - యదేవవి
ద్యయాకరోతి తిదేవవీర్యవత్తరమితిభలాస్తరసాధనంయోఽ
వగతస్యాపాసనస్యాపి తావాసమృద్ధాఉద్గ్రీధమువాసీతేతిఉ
ద్గ్రీధాశ్రయతామత్యప్రతిపాదనాత్.

దశై నా చ్చ - ౬౪.

ఎవంవిధవైబ్రహ్మ యజ్ఞంయజ్ఞానంసర్వాశ్చర్మిజ్జోఽ

భిక్షువీరి బ్రహ్మచర్యవేదనన శుభ్రరక్షణముచేయుచున్నట్లుగా
తృప్తికరముగా వేదనస్వానందమును దర్శించుటకు సాధనము
యగుచున్నది.

ఇతి శ్రీ భగవద్గ్రామీణుజపిరచితే
వేదాంతసారే తృప్తియస్వాధ్యాయ
స్య తృప్తియః పాదః.

పురుషార్థోఽతశ్చ బ్రాహ్మణ్యవివాదరాయణః - ౧.

విశ్వాకః పురుషార్థవిభాగమునా బ్రాహ్మణ్యమునా మనః ప్ర
మాణికావృత్తిపరమయోగవేదసాక్షుతే శుభ్రానామకా
హత్యాదికాః.

శేషత్వాత్పురుషార్థవాదో యథానేయ

స్వీతిజైమినిః - ౨.

తత్త్వమునీత్యాది సామాన్యకరణ్యన కర్తృశుకర్తృరేవ ప్ర
మాణ్యవగమత్తద్వదనశ్చ తత్త్వం స్కారతయా కర్తృశేషత్వా
ద్వివ్యాధిసంస్కారవత్ ఫలకృతిరథావాదః.

అచారదశానాత్ - ౩.

అశ్వవతిః కేకయోబ్రహ్మవిద్యక్షుకాణాహనై భగవత్తమి
త్యాహో బ్రహ్మవిద్యకర్తృప్రధానాచారదర్శనాద్విశ్వాకర్తృశ్చ.

తచ్ఛ్చుతేః - ౪.

యదేవ విద్యయాకరోతీతి శ్రుత్యైవవిద్యాయాః కర్తృశు వి
నియోగాద్విద్యాకర్తృశ్చ - యత్కరోతీతి విద్యయేతి హి శ్రుతిః.
యద్విద్యయా సాధనభూతయా కర్తృకరోతి తత్కర్తృవీర్యవర్త
కమితివా.

సమన్వారస్ఫుటాత్ - ౫.

తం విద్యాకర్తృణీ సమాన్వారభేతి ఇత్యాది విద్యాకర్తృణా
రేకస్మిన్పురుషే సాహిత్యవర్తనాత్ప విద్యాకర్తృశ్చ.

తద్వతోవిధానాత్ - ౬.

అచార్యకులాక్షేపమధీత్యాభిశయవ్యర్థకుటుమ్మే ఇత్యా
కావధానానాశర్యవ్యాధ్యయనవతః కర్తవిధానా చ్చాధ్యయ
సంహృథాన్వాసశర్యత్తమ్.

ని య మా త్ - ౭.

తుర్వస్తేనేహ కర్తాణి విజీవిషిచ్చతంనమా ఇత్యాత్తవిదో
జీవనశ్యకర్తసువినియోగాచ్చ.

అధికోపదేశాత్తుబాదరాయణస్యై

వంతద్దశనాత్ - ౮.

శవిశ్యాకర్తాల్లమ్ - అపితు విశ్యాతః శురుమిర్థఇత్యేకమ
క భగవతో బాదరాంజనస్యేష్టమ్ - కర్తుఃశ్రీర్యగాత్తనూఽ
ధాన్తరణాతస్యైక వేద్యతయోచితేశాత్ - కథమ్ - బహుశ్యాం
జాయేయేతి శకారణం కరణాధిపాధిశ ఇత్యాదివాక్యేషు వే
ద్యశ్యాధిక్యకర్తనాత్.

తుల్యంతుదశనమ్ - ౯.

విశ్యాయాఃప్రాధాన్యేపి తుల్యతాచారకర్తకమ్-ముష
యః కావషేయాఃకిమథావయమధ్యమ్యమహఇత్యాదౌబ్రహ్మ
విశాం కర్తత్యాగోహిద్యశ్యతే - అనుష్ఠానంతు ఫలాభిశంధి
తపీతశ్యవిశ్యాన్తరైస-త్యాగస్సు ఫలాభినందియత్తస్యేతిస
విరోధః.

అ సా ర్వ త్రి కీ . ౧౦.

యదెకవిద్యయా కరోతీతిన సార్వత్రికీవిద్యోచ్యతే-యదె
కవిద్యయేతి శ్రీనిధి వన్నిర్మితాత్ - శ్రీనిధి శ్చ ఉద్ధీకవిశ్యా
యాః-యదెకవిద్యయా కరోతి తదెకవిద్యవత్తరం ఫలతీతిన
కృతోద్ధీకవిశ్యాయాత్తస్యహి కర్తనావీర్యవత్తరత్వ సాధ
నభావావిధియతే.

వి భా గ శ్చ త వ త్ - ౧౧.

తం విశ్యాకర్తణీ శకున్యాకర్తతే ఇతివిశ్యాకర్తగోవిష్టమ్

భువ్వైశ్వర్య శక్తిస్థైర్యలాభాన్వేషణింభాగః యథామేకైరత్మవే
కృత్యైశ్చ శతశ్చయమిత్త్యుత్తమైశ్చార్థ్యం శతంశతార్థ్యం శత
మితి.

అథ్యయనమాత్రేవతః - ౧౨.

తదమధ్యేత్యేత్యధ్యయనమాత్రవలఃకరణవిధానాన్నవిత్తాన్
కర్తాన్ - అధ్యయనంహి అమరరాగి గృహణమాత్రేకర్యత
శ్రుతిశ్రుత్యకర్తవ్యం - అర్థావబోధపర్యవృత్తిపి అర్థబోధనాదర్థా
స్వర యాతావిత్తాదుపాసీతేతి విహితావిత్తాప్రత్యయాన్న
కరూపా.

నా వి శేషాత్ - ౧౩.

కుర్యన్నేవహికరణాదీత్యుత్తమైశ్చార్థ్యకరణాని విద్యదా
యమానియోగభి విశేషాత్తత్వభావార్తా చానానాన్వయదం
శ్రుతిమితిప్రకరణాచ్యవిద్యాన్తి యతమేతక్మమేతిబోధాయ
తే అతోపవిత్తాకరణాన్తి.

స్తుతయేననుమతిర్వా - ౧౪.

విత్తాస్తుతయే కమానుమతిర్వా విద్యాకమాత్తాత్మ
వ్యదాకమాకుర్యన్నపితైర్మలిచ్యతేఇతివిద్యాస్తుతిస్సృష్ట
నకరణజాలిపృత్యేతరఇతి చాకృతేషః.

తా మ తా రేణ మైతే - ౧౫.

కింప్రజయాశరిష్యాచిత్యావికామకారణగార్ మాభ్య
త్యాగమధీయత ఎకంబరశ్చ విద్యైవప్రధానభూతా.

ఉపమర్షజ్ఞు - ౧౬.

విద్యయా శ్రుతకమాశమర్షజ్ఞాధీయతే - క్షీయనైచా
శ్రుతకరణాని తస్మిన్ దృష్టేతరావర ఇత్యాదితా.

ఉర్ధ్వరేతస్సుచశబ్దేహి - ౧౭.

ఉర్ధ్వరేతస్సృశ్చిమమవిద్యాకర్మనాన్వేషణచ అగ్నిరూ
ప్రావిద్యభావాన్నవిద్యాకరణాన్తి - తేచాశ్చిమాన్నైశ్చర్య
వేషణమకర్మనా ఇతివైదికహిశబ్దస్పృశతే.

పరామర్శంజైమినిరచోదనాచ్చాపవదతిహి-౧౮.

త్రయోధమశ్శ్రీధా ఇత్యాదోచోదనాభావాదుపాశ
నాన్మర్శభానువాదమేవ జైమినిమేన - వీరహవాపిష
దేవాహం యోగ్నియద్వాసయతఇత్యుపాదతి చాశ్రమాస్త
కన్య.

అనుష్ఠేయం బాధరాయణస్సామ్యశ్రుతేః-౧౯.

గృహస్థాశ్రమవదాశ్రమాస్తక మచ్యునుష్ఠేయ మితివాద
రాయణమతం (త్రయోధమశ్శ్రీధా ఇతిసర్వాశ్రమసా
మ్యమృతేః

విధిర్వాధారణవత్ - ౨౦.

ఉపాహితవెళ్ళోధారణసీత్యపాప్తవైసయథాఽధిస్త
వ్యత్.

స్తుతిమాత్రముపాదానాదితిచెన్నా

పూర్వత్వాత్ - ౨౧-

ఉద్గీధాదిపురశతమత్వాది వృష్టిఽధి ర్మనమృతతి ఇయ
మఃజాహూస్వర్గో లోకతనవనీయఇతిఃత్తేమాద్యభూ
తోద్గీధాద్యపాతాయచస్య రశతమత్వవచనం తత్ స్తుతిమా
త్రమితిచెన్నైత్ - జాహూదివిధివదుద్గీధాదివిధిరత్రాశ్రమిధా
నాద్రీసతమత్వాదివృష్టివిధిరవ.

భా వ శ బ్దా చ్చ - ౨౨.

ఉద్గీధముపాసీతేతి విధివ్యత్యయఃచ్ఛ.

పారిష్లవాధాఽఇతిచెన్నవిశేషితత్వాత్ - ౨౩.

వెతాన్మమరత్తద్విత్వారమ్మ౭ధీతాఃపృతది మోహవా
ఇత్యాత్యాభ్యాయితాః పారిష్లవాధాఽ ఇతిత్యాభ్యానాశం
శసీతి తత్రోనియోగాదితిచెన్న తత్రైః మనుర్వైసస్యక ఇ
త్యాభ్యానానాంవిశేషితత్వాత్తేమమేవతత్రోనియోగః.

తథాచైకవార్యోపబద్ధాత్ - ౨౪.

విత్వావిధిచైకవార్యత్వాత్తసోతోదీత్యాదివద్విత్వాసిద్ధ్య

భాగ్యుతాః.

అతపవచాగ్నిష్ఠనాద్యసపేక్షా - ౨౫.

ఊర్ధ్వరతసామేతమేత ఉగ్రాజినా లోకమిచ్ఛత్తః
ఉగ్రజిహ్వత్యాది కృతేరతతేషాం విత్యావత్త్వా తేషాం
వాహనాద్యపేక్షావిద్యా.

సర్వాపేక్షాచయజ్ఞాదిశ్రుతేరశ్వవత్ - ౨౬.

కర్మవత్సృగృహస్థేషు అగ్ని హూత్యాదిశర్యకర్మాపేక్షా
విత్యాబ్రాహ్మణా వివిధ్యున్మయజ్ఞేనతానేనతపసానాశతేన
త్యాదిశ్రుతేః - యథా ౨ శ్లోగమన సాధనాపిస్త్వచరికరబద్ధా
పేక్షాగమనేః ఊర్ధ్వరతస్సుచకర్మాపేక్షా.

శమదమాద్యపేతస్యాత్మధాపితుతద్విధేస్తదజ్ఞ

తయాతేషామవ శ్యానుష్ఠేయత్వాత్ - ౨౭.

గృహస్థావిహిత కర్మవ్యాప్యతోపి శాస్తాతాన్మ ఇ
త్యాదినా శమదమాది విధేస్తద్యుక్తస్యో విద్యానిష్పత్త
యేశమాదీనామవశ్యానుష్ఠేయత్వాచ ఛత్వచరిత పృథ్వితి
ర్విశావిద్యోత్పత్త్యనుతపత్తేః.

సర్వాన్నానుమతిశ్చ ప్రాణాత్యయే

తద్దర్శనాత్ - ౨౮.

ప్రాణవిద్యానిష్ఠస్య సహవాచికం విదిత్వజానన్నమ్మచరీ
తి సశర్యదాశంస్వాన్నానుమతిః అపికుప్రాణాత్యయాచ
త్వావేత అతికయిత శక్తిచ్చిప్తవిదోపి హ్యుచ్ఛిష్ట భక్షణా
దౌ ప్రాణాత్యయాచత్వావేతేతి కుతిదర్శనాత్.

అ బాధా చ్చ - ౨౯.

ఆహరకుడ్ధో శుత్వకుడ్ధిరితి ఆహరకుడ్ధివిధే రబాధాయ
తప్రాణసంశయ ఏవేతి.

అపి స్మర్యతే - ౩౦.

ప్రాణసంశయ మాచన్నయోగ్నమర్మయతస్మతః తి
స్మర్యతే సహపేతచద్దకతమివామ్మసేతిప్రాణాత్యయవేత

హ్యస్మానుమతిః శ్లఙ్కయేత్.

శబ్దాశ్చతోకామకారే- 30.

తప్తాద్భిప్తాస్సురాస్మపిబెతి కామకారశివశ్చిత్తశ్చ
అతపకపాగిగళంకయే శుర్యాస్మానుమతిః.

విహితత్వాచ్చ శ్రీమకమాపి- 31.

యజ్ఞాదికర్తయ్యావజ్జీవమగ్ని హేతవ్యమిత్యాదివాక్యవిహిత
త్వాత్ విద్యారహిత కేవలాశ్రమినామత్యమమయమ్.

సహకారీ త్వేనచ- 32.

తమేవం వెదాదువచనైత్యాదిసావిద్యాజ్ఞతయా శుభ
కారీత్వేన విదుషుచానుమయమ్.

సర్వథాఽపితపవోభయలిక్ష్ణాత్- 33.

ఉభయత్రోపనియోగపి యజ్ఞాదయశ్చేవ ఉభయత్ర
ప్రతిభిజ్ఞానిజ్ఞాత్. కమాన్వయాప్రకృతివినియోగ శుభ
త్వేనవిరోధః.

అనభిభవజ్ఞుదర్శయతి- 34.

భూమిసాచమపనుదతితి విద్యోత్పత్తి శ్రుతిబద్ధక కా
శునివకకానన విద్యాయాఅనభిభవం కమానుష్ఠానకార్య
జ్ఞుదర్శయతి.

అన్తరాచాపితుతద్వ్రప్తేః- 35.

అక్రమానన్తరావర్తమానూవిధురాదిరవాశ్రమి. తస్మాపివి
త్యాధికారాస్తితై క్యాదిష్యవాశ్రమినుబిప్తావిత్యాదర్శనాత్.

అపిప్త్యతే- 36.

అవాశ్రమిణాపిజపాదిసావిద్యానుగ్రహః శ్లఙ్కయేత్. ఇత్య
వాపిచశంసిధ్యతి.

విశేషానుగ్రహశ్చ- 37.

అశ్రమనియతభద్రావికేషణ విత్యానుగ్రహశ్చక్రూయ
తే. తతసాబిప్తవర్తన శ్రద్ధయా విశ్వయాచాత్తానమగ్ని
స్మృతిత్యాదిభిః.

అర్విజ్యమి త్యోమలోమిస్త్యైహి పరిక్రియతే.

కర్మాశ్చరూతతత్తదక్లాశ్చియమహర్విజ్యమ్. పాణ్డ
భలపాధన కర్మాశ్చరూతనాయహి ఋర్విజ్యైశ్చియతే.

సహకార్యన్తరవిధిః పత్తేణత్యతీయంత

ద్వితోవిధ్యాదివత్ - ౪౬-

కాప్రణః కాడ్జ్యమిత్త్యారభ్యాధమునిరత్కర) విత్త్యాక
తోయజ్ఞాదివత్ కాల్యకాడ్జ్యయే శ్రుతీయం సహకార్య
స్మరం మానంవిధీయతే ఉత్తేగప్రకృష్టమనసశీలేమునిశబ్దప్ర
యేగాచ్చతోవిషయధ్యానరూపం మనసమిహప్రాప్తమత.

కృత్ప్రభావాత్తు గృహిణోప సంహారః - ౪౭.

కృత్ప్రేక్ష్యుశ్చిమిమ విత్త్యాసకృతాత్ - పాన్డగ్య అభి
సహకార్యకుటుత్తు ఇత్త్యారభ్య సఖ్యేయం వర్తయన్త్యాక
కాయపం బిప్రలోకమితి గృహిణోప సంహారః సర్పమాం
ప్రదర్శనాధాః - తుకజ్ఞోగృహిణ ఏవివిద్యతి కర్మాచ్యవృ
త్త్యధః.

మానవదితరేషామపుష్పదేశాత్ - ౪౮.

అభయనిరత్కరతా ప్యధభిక్షవర్కంచరతీతిహరితాశ్చేనూ
ఉసంహారః ప్రదర్శనాధాః - మానభిక్షవర్కవదితరాశ్చిమ
ధమాణాం యజ్ఞాదీనానామపుష్పదేశాత్.

అనావిసుగర్వన్వన్వయాత్ - ౪౯.

కాడ్జ్యం నిర్విద్యకార్యేనతిష్ఠానేదితి కాల్యమిత్త్యవిశేషేణ
కృతాపి కాలకర్మాశ్చరూతనాయహి విమూరరూపం వి
త్త్యావ్యయయ్యేయరూపా విధీయతే -

విహికమప్రస్తుతే ప్రతిబద్ధేతద్దశనాత్ - ౫౦.

అభ్యుదయభలమ్ ఉపాసనం స్వపాధన భూతశుణ్య
కర్మాశ్చన్తరమ్ ఉత్పత్త్యరచితి నాయం నియమః - ఉలిబ
కర్మాశ్చరపరిలిఖ్యాభావత్యేన్తరన్తరమ్ - ఉలిబత్త కు త

త్వమపైరసననరమ్ - తదవత్యవత్తరమితి ప్రితిబద్ధభావ
ఫలదర్శనాత్.

ఏవంముక్తిఫలానియ మస్తదవస్థావ

ధృతేస్తదవస్థావధృతేః - ౫౧.

ఎవంముక్తిఫలాపాసనస్యాపి ప్రితిబద్ధభావభావయో రి
త్యున్నయః ప్రితిబద్ధభావఎవ ఫలాదియావస్థావధృతేః.

ఇతిశ్రీభగవద్ద్రామానుజవిరిచితే వే

దాంతసారె తృతీయాధ్యాయస్య

చతుర్థఃపాదోఽధ్యాయశ్చ

స మాప్తః.

ఆవృత్తిరసకృదుపదేశాత్ - ౧.

బ్రహ్మవిత్తావృత్తిపరమత్వాదిషు మోక్షపాదనం
దుశ్శక్యతావృత్తమవిద్యాదుపాసితేతివిద్యుపాసోరుపక
పసంహరయో ర్వ్యతికరణోపదేశాత్.

లిక్ష్ణో చ్చ - ౨.

లిక్ష్ణంస్మరితః - హంధ్యాంస్తదపాసితే శేషమహంసము
ద్భర్తా మృత్యుసంసారభాగరాత్ - తద్రూపప్రకృత్యయే నైకా
శస్త్రతిక్కానన్యవిస్మయతర్థస్యమిత్వాదిస్తవ్యతేషు.

ఆత్మేతితూపగచ్ఛన్తి గ్రాహయన్తి చ - ౩.

యద్యద్యధికంతుభేదనిర్దేశాత్ అధిగోపదేశాదిత్వాదిషు
ప్రత్యగార్తసూక్ష్మాన్తరత్వం బ్రహ్మణఃప్రితిపాదితం తథా
మృతానితాహంబ్రహ్మస్తే త్యేవోపాసిత-యతః పూర్వవిపా
సితారాత్వంవాతహమన్తిభగచౌదేవతేతహంబైత్వ మసీత్వా
త్తే త్యేవోపగచ్ఛన్తి - ఉపానితురథాన్తరణాతమపి బ్రహ్మ
తానుపాసిత్వా త్వాత్తథాతం గ్రాహయన్తి కాస్త్రీణియ

అత్తనిదివ్య స్వాత్మసూత్ర. తోయమాత్మసవేదంకస్యాత్మకరీరం
యతత్సమస్త తోయమయతీత్యాదీని - యథా మనుష్యైః
మమితి మనుష్యకరీరస్య స్వాత్మచిత్రాకతైకస్వభావతయా
చిత్రాంజిస్వాత్మని ఆహంకర్మస్య తద్భుజ్జ్యోతి చక్రవనా
సం రథాస్వాత్మసూత్రసి చరమాత్మకరీరతయా తద్భిత్రాక
స్వభావత్యై నాహంకర్మ తద్భుజ్జ్యోతిఃచరమాత్మస్యైవ చక్రవ
నాసమితి ఆహంబ్రహ్మత్వేవోపాస్యమితి.

సప్రతీకేనహిసః - ౪.

మనూబ్రహ్మత్యాదివ్రతీకేను నాత్మైరిగ్రిహగణ. సహిత్ర
చరమాత్మోపాస్యః - చరమాత్మ దృష్ట్యాహిమనఃప్రభృతివ్రతీతిః
బ్రహ్మదృష్టిరుతార్హాత్ - ౫.

బ్రహ్మగచ్ఛత్రుప్రత్యాత్ - దృష్ట్యామనఃకయకాశనమభ్య
వయాయ భవతితి.

అదిత్యాదిమత యశ్చాన్య ఉపపత్తైః - ౬.

యవేవాసా తతలితదు ద్భీకముపాసీతేత్యాదావాదిత్యాది
తేవోత్కృష్టత్వాదద్భీధాదాద్భుప్తయః కార్యాః.

అసీనస్సమ్భవాత్ - ౭ -

అసీనఉపాసనంబుర్యాత్ - తన్యవైకాగ్రితాశక్తువాత్.

ధ్యా వా చ్చ - ౮ -

నిధిధ్యాసీతవ్య ఇమ్యుపాసనస్య ధ్యానరూపత్వాచ్ఛాపీ
శః. అచలత్వం చానెక్ష్యధ్యాయతీతివృధివీతి చిత్రాగచ్ఛ
ససో నిశ్చలత్వమాసీతస్యైవ.

అపిస్త్రరన్తిచ - ౯ -

ఉచవిశ్యాసనయజ్ఞాదిత్యాదిసా.

యత్రైకాగ్రితాతతావిశేషాత్ - ౧౦ -

యత్రైకాగ్రితాతతాదికతతావిశేషాత్ - దక కాళ
యోగ్యతామేళితత్వాత్.

అప్రయాణాత్తత్రాపిహిదృష్టమ్- ౧౧.

అప్రయాణాదహర హరుహాసనం కార్యమ్ - శబర్య
తం వర్తయన్యవతాయమమితివర్ణనాత్.

తదధిగమ ఉత్తరపూర్వార్వాసుయోరన్లేష

వినాశౌతద్యవదేశాత్ - ౧౨

ఉహాసనె హ్యిరభేరత్పాతాత్కాదృశాదహర్యకృతాశువి
నాశః ఉత్తరకృతాశుశ్లేషకృతశ్చ - వివం హాసనసర్వహ
హ్యుత్పత్తిరద్యుతానై, ఏవమేవం వివిహాసంకరూపశ్లేషకృతశ్చ
విశ్రుతే.

ఇతరస్యాప్యేవమన్లేషఃపాతెతు- ౧౩,

వివః పున్యస్యాపి మోక్షవిరోధిత్వేనా నిష్ఠఫలత్వే నా
హ్యుదేవ మన్లేషవివాహ-వృష్ట్యన్మారోగ్యాదివిత్వానుగుణ
లన్య కరుణాగృహీతాతాదూర్ధ్వమఫలత్వమ్

అనారబ్ధకార్యేషవతుపూర్వేతదవధేః, ౧౪,

విద్యాధిగతేః పూర్వకృతేపున్యహివేఫలదానాయావ్రవృ
తైవివవిశేషతః తస్యతావదేవ విరమితిగీరహితావధిశ్రుతేః-

అగ్నిపెహిత్రాదితితతత్రా-ర్యామైవ

తద్దశనాత్, ౧౫-

అగ్నిపెహిత్రాద్యాశ్రమధర్మవిద్యోపైత్త్యాఖ్య కారా
యైవాప్రయాణాదనుష్ఠయః తమేవంవేదానువచనైత్యా
దినా విద్యోపైత్తి కార్యోపైత్తిశ్రమధర్మస్యకృష్టమ్.

అథో2 న్యాపిహ్యేకేషాముభయోకి, ౧౬,

తస్యనుకూల స్వాధుకృత్యాం విషవత్తః పాపకృత్యాని
తివదనస్యాగ్నిపెహిత్రాదెరన్యాపి అనాదికాలవ్రవృత్తానా
ధుకృత్యాప్రవింశర్షప్రవింశధఫలావృష్ట్యాదివిద్యానుగుణ
ఫలాప్రవింశధఫలావేతి పూర్వోత్తరకృతయోరుభయో రశ్య
స్త్యేవవివః

యదేవవిద్యయేతిహి, ౧౭,

యదేత విద్యయైత్యురీ ఫలప్రతిబంధాస్తీ త్యుక్తమ్:
భోగేన త్యితరైశ్చపయిత్వాభసమ్యుత్ప్యతే-౧౮.

అర్థ కార్యయోః పుణ్యపాపయోగ్యత్వం తదేకశరీరా
వసానమ్ అనెకశరీరావసానం కాభ్యుత్పత్తయ తదనన్తరం చ
ప్రపాద్యతే.

ఇతిశ్రీభగవద్ద్రామానుజవిరచితే వే
దాస్తసారే చతుర్థాధ్యాయస్య
ప్రథమఃపాదః.

వాచ్యునసిదశానాచ్చబ్రాచ్చ- ౧-

అస్యసోద్య పురుషస్య ప్రియతో వాకోమనసి సమ్యక్
రదితి శబ్దాదుత్కాంతా మనసఃప్రాగే ఊపరతిదశానాచ్చ
వాకోమనసి సంయుజ్యతే-

అతపవ సర్వాణ్యను- ౨-

అత ఇన్ద్రియైర్వచసి సమ్యక్తానైతి శబ్దాదుపరతిదశా
నాచ్చ వాచమను సర్వాణీన్ద్రియాణి మనసి సంయుజ్యతే.

తన్ననఃప్రాణ ఉత్తరాత్ - ౩-

మనఃప్రాణదితి శబ్దాత్ తన్నస్త్వియ యక్తంమనః ప్రాణ
సంయుజ్యతే.

సోధ్యతేతమపగమాదిభ్యః- ౪-

సప్రాణాఽనన్తరంజీవే సంయుజ్యతే-ఎవమేవాత్మానమన్త
కాలే సర్వప్రాణా అభిసమాయంతి తి ప్రాణస్య జీవోవగమా
దిమితేః

భూతేషుతచ్చురీతేః- ౫-

ప్రాణపైజనీతియాతాన్తర సంస్కృష్టంతేజోఽభిధీయతదితి
ప్రాణాయాతేషు సంయుజ్యతే-

వైకన్ఠిక దశాయతోహి - ౬-

తేజసినిశ తేజామాతే-లిప్యత్కరణ కులిశ్చుతిశ్చాంత
జలస్య తేజసోఽననస్థానాత్.

సమానాచాస్మత్పుష్కరిమాదమృతత్వం
చానుపోష్య - ౭-

అవిరాది గత్యుచక్రిమాత్పూ గుత్కాగ్నినిర్విద్యక విడు
జుస్మకానాపి విడుజుచిరాది గత్యాబిప్లాప్తిక్రితేః య
తా సర్వేషు ముచ్యంతే కామయేస్య హృదయేః అథా
త్యోగమృతో భవత్యత్రి బిప్లాసమశ్చుతే ద్విత్వే వా మృత
త్వ బిప్లాపాపి వచనం శరీరస్థియాది శుశ్చుర్ధ మదిత్యై
వ ఉపాసనారహ్యభీప్రాయ మిత్యవగత్యమిత్కర్థః -

తదాపీతేస్సంసారవ్యపదేశాత్ - ౮.

అవిరాదిగమనైః బిప్లాపాతైః పాక్కురీరశుశ్చుర్ధవ్యకదే
శ్చాత్ తదమృతత్వాది వచనముక్తచక్రికారమేవ -

సూక్ష్మప్రమాణతశ్చ తథోపలభ్యే - ౯.

శరీరాదుత్కాగ్నిస్తస్మాపి సూక్ష్మశరీరగమనవర్తతే - అ
న్యథాగత్యనువచనైః సతేవలంగత్యనువచన్మితాత్మం సూ
క్ష్మశరీరత్వే ప్రమాణమచన్ద్రమసాసంవానాదిచక్రికారానంతర
త్వా సూక్ష్మశరీరత్వోపలభ్యేః తం బూరియాదిత.

నో ప మ దై నా తః - ౧౦.

అతఃకైతాద్ధేతో రథమర్హ్యమృతో భవతీత్యాద్యమృతత్వక
రణం సదేహాశుశ్చుభౌవమదైన.

అన్యైవచోపపత్తేరూప్య - ౧౧.

అన్యైవ సూక్ష్మశరీరశ్య విద్యగానత్వోపపత్తేశ్చ సరదు
శుశ్చుర్ధవంశులశ్యతేహ్యుత్కాగ్నిమాతో విడుజు సూక్ష్మదహగు
ణ ఉత్పాదనశ్చాగ్నిమలహ్యస్మశ స్థూలగుణః.

ప్రతిపక్షాదితిచేన్న శారీరాత్మజ్ఞో
హ్యకేషామ్- ౧౨.

అథా కామయమానః సతస్యహిణా ఉత్తాగ్రికున్తి విజు
 కు ఉత్తాగ్రిని (వరిపాదత్రై) పాదాభ్యున్నహిన్తి విజేర్
 నైతర్. విజుప ఉత్తాగ్రికుమానాన్యై రావిత్యాగమనాయప్రా
 నాన విజిష్యన్త ఇతి మన్యత్యతే సతస్యహిణా ఉత్తాగ్రికున్తి
 రి-అయకథో మధ్యద్వివాదాం హతస్పష్టోఽభిధీయతే - యా
 కామవిష్కామ ఆత్మ కామః సతస్తాత్మహిణా ఉత్తాగ్రికున్తి.

శ్రీ ర్యతే చ - ౧౩.

దేవ్యమేకస్థిత్వా సాయాభిత్వా సూర్యమద్భుతమ్ = బి
 స్త్రీలూకమరిక)య్యతే నయాదిపరాజ్ఞనిమితి.

తానిపరేత ధావ్యహ - ౧౪.

తెజఃశరస్వాం దేవతాయామితిశ్రుతేః - శరదేవతా శం
శుక్తిరుత్క్రీడుయాణస్యైశ్శ్రుతానామితితానిశూతానిదేవశం
యంతాని శరదేవతాయాం శబ్దద్యనే.

అవిభాగోపచనాత్ - ౧౫.

పరదేవతానమ్యుత్తరచనమ్ అవిభాగమత్యోపరమ్- వాక్య
 నసేనమృద్యత ఇతి సంపత్తిచదన్యైవాతానుషక్తపాఠ్యధానరచ
 తత్వే పురుషాణానామైవః పురుషోతిమహి పురుషోతమః
 దేవభాగమత్యోపరమ్.

తదోకోగ్రజ్వలనంతత్పరికాశితద్వా
రోవిద్యాసామధ్యాత్మశ్చేషగత్యను
ష్ఠతియోగాచ్చ హాద్దానుగృహీత
శ్చతాధికయా - ౧౬.

మార్గచరమపురుషరాధనయాశుభక్యాపాటుగ్ధ్యాత్తవత్తగ
లిప్తనెవచవీరకరణపురుషనుగృహీతిశ్రుత్వకారణకా
ర్తవీరకర్మకాధికయామార్గస్యనాచార్యగచ్ఛతి-తదనుగృహీత

క స్థానముగి) త్రికాశవత్సవతి-హర్ష! తరహుత్త రస్యాభిభా
యాదుభ్య తరహుత్తవ్యవస్థితః శర్వస్యచాహంకృతినీ
విష్టతిభిఃప్రతిశ్చ.

ర త్స్య ను సా రీ - ౧౭.

అత్రైతేక రత్నాభిరూర్ధ్వ ఆకృతరత్నాభి భిరైవైద్యా 18
త్స్యనుసార్యవ గచ్ఛతి - నిశ్చయిరత్నయ సునైవనితాభి డ్
ప్రకటితేః - హేతుస్తేననుబంధిస్తు హేతుభిరవకృతా.

నిశి నెతిచెన్న సమృద్ధస్యయావదా

త్వభావిత్యాద్యశ్చయతిచ- ౧౮.

విహారకుక్షపమశ్చుక్త రామణమేవచెత్కారభ్యవతీతేక్షుగ
ర్హిరమితి నికామరణనిష్ట నా నికామ్యతస్య సబిప్రాపిప్రితి
తేన్న-కర్మశ్చుక్త స్యయావద్విత్వాభావిత్యాత్పారభ్యశ్చ
యావచ్చరమదేహసానకావిత్యాచ్యబిప్రాప్రిప్రితిహేత్వ
భావార్ - దగ్ధామితస్యతావదవరంయావస్మవిమోక్ష్యే
2-భశ్చుక్తే ఇతి-నికావద్విత్తతర త్పురుషార్థ నిషయా.

అతశ్చాయనేపిదక్షిణే- ౧౯.

అతశ్చ బద్ధ హేత్వభావాదేవ దక్షిణేననేపిమృతశ్చ
విమోచిప్రాపిప్రితిప్రయ.

యోగినఃప్రతిష్ఠ్య ర్యతే స్తాతేచేతే. ౨౦.

యత్రైతార త్వనాపృతిహవృత్తిం దైవయోగినః- ఇతిశ
మరణంప్రత్యశే- అపితు యోగినా విద్యానిష్ఠా చీరి అర్వి
రాదికా తద్వివర్తితాచేత్యేతేగ తీస్తాతేగ ప్రతి విషయభా
తే ప్రత్యతే - నైతే స్మృతిపాథాజ్ఞానమ్యాగి ముఖ్యతకృతే
కరణార్.

ఇతి శ్రీభగవద్గ్రామానుజ విరచితే వేదాంత

సారేచతుర్థస్యాధ్యాయస్యద్వితీయఃపాదః.

అవిరాది నాతత్త్వనితే: ౧.

అవిరాది నైశేస విత్వా గచ్ఛతి సర్వాసుకృతిషు త
చ్చిన్నాస్తత్త్వత్యభిజ్ఞానాత్ -

వాయుమబ్బాదవిశేషవిశేషాభ్యామ్ - ౨

మనోభ్య స్సంపత్తకం సవత్సరాదాదిత్యమితిస-వచ్ఛరాది
త్యయోర్నశ్య ప్రకరణాన్తరయో రేకత్రదేవల కశ్చురే: ఇత
రత్రవాయు: దేవలక శబ్దోపదేవానాం లోకోదేవలక ఇ
తివాయోరవిశేషేణ వాదక: వాయుశబ్ద రుద్రై: విశేషేణ
వాచక ఇత్యవిశేషకవిశేష కాద్యోదేవలక వాయుశబ్దాభ్యాం
వాయుశకవివాధిధీయత ఇత్యబ్బాదూర్ధ్వమాదిత్యాత్పూర్వం
వాయుమేవవిశేషయే -

తటితోఽధివరుణస్సమ్భవాత్. ౩.

తటితోఽసన్తరం పరుణో నివేశ్య: మేఘాశంఖలిత్యా
చ్చిద్యుత: మేఘస్య జలాత్తకత్వేన లోకవేదయోగ్యరుణస్య
విద్యుత్సమ్భవాద గమ్యతే - తదసన్తరమింద్ర ప్రజాపతీ: చాత్ర
మాత్పరం విశేషాభావాత్ -

అతివాహికాస్తస్త్రిజ్ఞాత్. ౪.

అర్చిరాద్యభిమానిదే: తావిశేషవిదుమహుతివాహికత్వేనకర
ణాశ్చరుష నియంత్రాధిజ్ఞాయతే - సవిసాన్ బ్రహ్మగమయతి
తి ఎష్వేకస్య గమయత్యత్యవిశేషానాన్ నిజ్ఞాత్ -

వైద్యుతే వైవతతస్తచ్చుతే: ౫.

చంద్రేమసో విద్యుతం తత్పురుషావశవ స్సవిసాన్ బ్రహ్మ
గమయతితిశ్చుతే: వైద్యుతశ్చరుషత్పరస్తాత్సవివ బ్రహ్మగమ
యతా-వరణేంద్ర ప్రజాపతీనాంతదనుగాగ్రహ కత్వమేవ -

కార్యంబాదరిరస్య గత్యుపపత్తే: ౬.

కార్యం హిరణ్య గణముపాసీనాన్ అర్చిరాది క్షయ
తి అత్యైవ గత్యుపపత్తే: సహిశక్యగతం పరంబ్రహ్మసానీ

నానాం గతిరస్తిరి కాదంబునానా-

విశేషితత్వాచ్చ- ౭.

అనుభవముననుసరించి బ్రహ్మమునకు గల గుణములు ప్రకృతి
తే సుఖాంవేషచ ప్రద్యోగవిశేషితత్వాత్ హిరణ్య గణా
మేవ-

సామిప్యాత్మతద్వ్యపదేశః. ౮.

బ్రహ్మగుణములను బ్రహ్మవ్యవహార ప్రకృతిప్రకారము - అన్యము
బ్రహ్మగుణములను బ్రహ్మమిది సామిప్యముననుసరించి-

కార్యాత్మయేతదధ్యక్షేణసహితః పరమ

భిధానాత్. ౯.

హిరణ్యగణాప్రాప్తాపి నానుసరాన్నికృతివిరోధః-హి
రణ్య గణాప్రాప్తయే తదధ్యక్షేణసహితః పరంగచ్ఛతి-
తే బ్రహ్మగణాను సరాన్తరాలి సరాన్తరాలి త్పరిముచ్యంతి,
నర్వజ్యతిక్రుతే:-

ప్రతి తే శ్చ. ౧౦.

బ్రహ్మణా సహిత సర్వసమప్రీతి- అత్యంతము ప్రీతి
పరముననుసరించి ప్రతి తే శ్చ-

పరంజైమినిముఖ్యత్వాత్. ౧౧.

అరణ్యపానీనా నర్పరాజర్మయతీతిజైమినిః- బ్రహ్మగుణము
లను బ్రహ్మశబ్దముననుసరించి జైమినిః - అత్యంతము

ద శ్చ నా చ్చ. ౧౨.

అనుసారముననుసరించి పరంజైమినిః దశశబ్దముననుసరించి
అనుసరించి.

సచకార్యేప్రత్యభిసంధిః- ౧౩.

ప్రకృతిసహిత సుఖాంవేషేతి ప్రత్యభిసంధిః సచకార్య- ప్ర
కృతిసహితముననుసరించి ప్రత్యభిసంధిః సచకార్య- ప్ర
కృతిసహితముననుసరించి ప్రత్యభిసంధిః సచకార్య- ప్ర

జీత్యునిప్రాంత:-తేబ్రహ్మలోకఇతి కురిఃబ్రహ్మలోకఇతి
అకబ్రహ్మవిషయైక-బ్రహ్మకాశక-తేనర్వచిత్తస్య లింగతదకర్వ
సీత్యాద్యేనకతుర్బ్రహ్మలోకస్థో హాశకవిషయః.

అప్రతీకాలవృత్తాన్నయతీతిబాద

రాయణ ఉభయధాచ దోషాత్

తత్కృతుశ్చ - ౧౪.

అప్రతీకాలవృత్తానాహి నాకుప్రతీకశబ్దవిర్విప్రప్రకర్యగాత్
శ్వరూపకర్వంతం శర్వంబిదవిద్యస్మిన్వాతంబ్రహ్మద్యై
శ్వరూపేణవాయదీహాశకే. అప్రతీకాలవృత్తా శ్చకర్వగిరి
త్వా:-యేపజ్ఞాగ్నివిదః యేచపరంబ్రహ్మహాశకే-తాన్న
యిత్యర్పిరాదిరి భగవాన్ బాదరాయణాదున్యతే-కార్యమి
తిచక్షే పరమవెరి చక్షేచశకలోపనిషద్విరోధమాచక్షే:
ప్రసజ్యతే - కార్యచక్షే బ్రహ్మగమయతి పరంజ్యోతి రుచ
శ్చక్షే ద్యత్యావ్యాపకీకుప్యేయః - పరమవెరిచచక్షే యని
వమరద్విజు ర్యచెమెద్యశ్చ శ్రద్ధాగత్యయిహాశకేతేద్య
మమనిసంభవంతీ కురిఃప్రకృప్యే - కార్యచక్షేకున్యాయ
శ్చవిరుధ్యతే-అర్పిరాదినాగతానాం బ్రహ్మహాప్తి రపునరా
వృత్తిశ్చ కూంతే-పజ్ఞాగ్నివిదస్సు చక్షేతివియత్తాత్
శ్వరూపం య ఆత్మనిత్యస్మిన్వావిసావగరబ్రహ్మత్వక ము
హాశకఇత్యవప్రతీకాలవృత్తసత్వంతత్క్రతున్యాయావిరోధశ్చ
ఉభయేఽపిహిపరిపూర్ణంబ్రహ్మహాశకే ముఖభేదేనస్వా
త్కరీరకంబ్రహ్మ తేచన బ్రహ్మత్వకస్వాత్తానమితరఇతి.

విశేషంచ దశాయతి - ౧౫.

కార్యముహాసీనానాం బ్రహ్మహాప్తివ్యతిరక్తచేమితరదశ
కాలవిశేషంచ దర్శయతి - యావన్నామ్నాగరమిత్యాది.

ఇతిశ్రీభగవద్రామానుజవిరచితే వేదాంతసా
రే చతుర్థాస్వాధ్యాయస్యతృతీయఃపాదః.

సమ్మద్యావిర్భావస్వేనశబ్దాత్ ౧.

వికమైవనమ్మహదోహ్నా చ్యురీరాత్యముఖ్యాం తరం
త్యోతిరుపశుచ్యువ్యస్వన రూపణాభినిష్పద్యత ఇతినిర్దయైక
శ్రీత్యగత్త స్వరూపస్యాపాదికర్తృణామోహిత స్వరూపశ్రీ
పరంజ్యోతిరుపశుచ్యువ్యవిర్భావశ్రీత్యస్వనరూపణాభిని
షాభిభావత్.

ముక్తఃప్రతిజ్ఞానాత్. ౨.

ఆత్మస్వరూపమాతీశ్య హ్నిగవనిర్దయైకమనంద్యవి
నిముఖ్యాపరిచ్ఛిన్న బ్జానాదిస్వరూపశ్రీ హ్యత్యావిర్భావ
శ్రీత్యే - ఏవం త్వేవతేయాయానువ్యాఖ్యాన్యమితి జ్ఞానరా
ద్యవస్థాతిరోధాన వినిముక్తశ్రీత్యేకవ్యయో శ్రీతిబ్జా
నాత్.

ఆత్మాప్రకరణాత్. ౩.

భూయోనువ్యాఖ్యాన్యమితి శ్రీకృతచహతపాతృత్వాదిగు
ణకలతైతివికరణాదవగమ్యతే - య ఆత్మాకహత పాతృత్వా
త్యశ్రీత్యగత్తశ్రీత్యసమగ్రస్వస్వేచ్ఛవ్య ఇతివికృత్యవి
తం త్వేవతేయాయానువ్యాఖ్యాన్యమితిబుద్ధమే.

అవిభాగనదృష్టత్వాత్. ౪-

ఆవిర్భూత స్వరూపాయం ముఖ్యాత్పాస్యాత్తకరీరం త
తం బ్రహ్మస్వాత్తనూస్యాత్తరయా అహం బ్రహ్మనీత్యవిభాగ
వైవానుభవతి ఆత్మైతిహావగచ్ఛన్తితి తథాహంబ్రహ్మనీత్య
తథావిభగస్వరూపశ్రీత్యవ్యవస్థాత్ - య ఆత్మనీత్యగత్త
త్తకరీరంసతఆత్మాతత్త్వమనీత్యాదికాశ్రీనిర్దయైకమన్యూహ
వితమే.

బ్రాహ్మణజ్ఞేమినిరుపన్యాసాదిభ్యః- ౫-

అశ్రీత్యగత్తశ్రీత్యహం బ్రాహ్మణాచహతపాతృత్వాదిశ్రీ
రూపణ-తేహినిర్దయగుణాః ప్రత్యగత్తనూకీస్వాభావికగుణా
ఇతి య ఆత్మాచహతపాతృత్వాదిత్యగత్త శ్రీత్యగత్తనూకీ
స్వాభావికగుణాః

తే . ౧౦ : జయతీర్థద్రవ్యములుగావిత్వాది సూచ్యవైదిక జైమిని
మతము

చిత్తతన్మాత్రేణతదాత్మకత్వాదిత్యో

దులూమిః - ౬.

విజ్ఞానఘనవివేకః ధారణాత్ విజ్ఞానగుణిస్త్యరూప ఇ
త్యాదులూమిః.

ఏవమప్యపన్యాసాత్పుర్వభావా దవి

రోధంబాదరాయణః - ౭.

విజ్ఞానఘనవివేకః స్వ. సతాశస్త్యరూపవిజ్ఞానవివేకేపి య
తత్త్వావహతహపెత్కువన్యాసాదివా పూర్వసామవహతహపై
త్వాదీనామపి సత్యావాసగమాత్ ఉభయశ్రుత్యవగతోభయ
స్వరూపస్య పరస్పరివిరోధాభావా ద్ద్రావద్యయంనా స్యాత్
స్యపరీహరి ఇతిఉభయరూపసముద్భయం భగవాన్సృష్టరా
యణా మేనె.

స్వంకల్పాదేవతచ్ఛ్రితేః - ౮.

స్వయది పితృలూక కామోభవతీత్వాదిసామగతజ్ఞా త్యావ
యస్వంకల్పాదేవతవన్తి - యథా పరమ పురుషస్య లీలాప్రవృ
త్తస్య దశరథవసుదేవాదయస్వంకల్పాదేవతవన్తి ఎవమేవ
అరమ పురుషలీలావర్గతస్య ముక్తస్సాపితకుపకరణభూతాః
పిబి, పయ స్వంకల్పాదేవ తవన్తి త్యభాః.

అతఏవచానన్యాధిపతిః - ౯.

అతఏవావహతహస్తాసత్వకామస్వత్వసంకల్పఇత్యాదిక్ర
తే ర్మకనాచిదపి కర్తాధీనోఽయమ్.

అభావంబాదరిరాహహ్యేవమ్ - ౧౦.

రస్యదేవేన్ద్రియాద్యుపకరణాభావంబాదరిత్వేన సహ
వైశ్వరీకస్యత్వాదిహితదధావహాః

భావంజైమినిర్వికల్పమననాత్ - ౧౧.

సమకథాభవతీత్యాది తేహేద్వియాదిగోవిధతాకురేః.

ద్వాదశాహవచుభయపిథంబాద

రాయనోఽతః - ౧౨.

ఉభయశ్చరేః సకరీరత్వకుశరీరత్వంచేచ్ఛాకః యథాభ్యా
వశానః ఉభయశ్చుతే సృతీకుటీనంభవతి.

తస్యభావేసంధ్యవచుపపత్తేః - ౧౩.

స్వేనైవసృష్టేరిస్వభావేస్సమైకభరథాభరథయోగాభా
వతస్సృజితఇతి వరకుపురుషసృష్టేర్భోగవస్తుకోఽస్మితురకు
పురుషసృష్టేర్లీలారసంభుక్తే.

భావేజాగ్రద్వత్ - ౧౪.

స్వేనైవసృష్టే ఉతకథావేజాగ్రత్ పురుషవరే భుక్తే.

ప్రదీపవనావేశస్తథాహిదశకాయతి - ౧౫.

ఏకతేశస్థితస్యాపిప్యజభారూః జ్ఞానన్యాస్యాసర్వాశ్చ
వస్తిర్భూతి-వాలాగ్రీశతథాగనేత్యాగభ్యు సచానన్యాయ క
ల్పితఇతిహి వస్యాయతి.

స్వాప్యయసంపత్త్యోగస్యతరాపే

క్షమావిమర్శతంహి - ౧౬.

చాగ్జ్ఞేనాత్తనా సంపరిష్యకోనబాహ్యం కించనవేదనా
స్తతమితి వేదనాభావవచనం సుషుప్తి ముగధయే తస్యతరాపే
క్షమితుక్తమ్-నాహుల్పయమివం సంప్రీత్యాత్మాసంజానా
తీత్యాదినా సుషుప్త్యాదావకించిజ్ఞాత్యహువిమర్శతంహి.

జగద్వ్యాపారవజ్జమ్-

ప్రకరణాదసన్నిహితత్వాచ్చ. ౧౭-

అవశతచాత్తస్యసత్యసజ్జల్పత్వాదిగుణసామ్యంయః
కస్యజగజ్జన్మాదికారణత్వవజ్జమ్-యతోవాచిహునిభూతా

నిజాయన ఇత్యాదశ్యరక్తప్రైత్యాదశ్యఃఃకరస్సుప్త్యాదీ
 శరస్యకేతి క్రికణావక గమ్యతే- శ్చప్త్యాదిమ ముక్తప్యాశ
 విహితత్యాద్య-ముక్తప్యాశి రోహితశ్యహవాత్త్యప్యాశవధి
 క రిశయఃపరి పూర్ణబ్రహ్మనుభవవివ- బ్రహ్మణాపి జగత్పావ్య
 కారోరీలాహుత్యమితిహాకవతు, రీలాకై వల్యమితుక్తమ్-

ప్రత్యక్షోపదేశోదితి చేన్నాధికారి

కమణ్డలస్థోక్తైః- ౧౮-

ఇమాన్ లోకాన్మహానీ కామయాశ్యనుశం చరన్తి
 త్యుపకేకాజ్జగత్పాదోశ్యస్తీ తిశేన్నహిరణ్యగర్భాద్యాది
 కారో మణ్డలస్థోగోక్తైః- సహితత్యనియమసంక్రీతమ్-

వికారావతిః చతథాహిస్థితిమాహ- ౧౯-

వికారా సంస్కృప్తచీతపూర్ణబ్రహ్మనుభవవివరశ్యసుఖమ్-
 తథాశ్యశ్యస్తీతిః - రసోవై సఃరసగ్ధో హ్యవాంశంలభ్యాసస్థి
 శవతీత్యాహ-

దశకాయతశ్చైవంప్రత్యక్షానుమానై- ౨౦-

ఉక్తకుర్థంక్రీతిప్రతిదశకాయతః - తస్మాద్వావీతస్తాదా
 త్తన ఆకాశ శ్చముఖః - వీతశ్యవా ఆమరశ్య వ్రోణాశశి
 వార్షిత్వాదికాక్రీతిః- స్మరితపితహంసర్వశ్య క్రికణామక్త
 శ్చక్త్యం క్రికణావకభి.

భోగమాత్రసామ్యలిక్ష్ణాచ్చ- ౨౧-

సోఽక్తుతే సర్వాన్మహాక- సహేతి బ్రహ్మనుభవయాశ
 భోగమాత్రసామ్యలిక్ష్ణాచ్చ.

అనావృత్తిశ్చబ్దాదనావృత్తిశ్చబ్దాత్ - ౨౨-

శఖర్వకంపరత్యన్యవాతాయనం బ్రహ్మలోకమగ్నిశం
 శుక్త్యతే సచశ్చునరావర్తతేసచశ్చునరావర్తతే ఇతిశబ్దాన్నివృ
 త్తశుక్త్యుతిరోధాన ఆవిర్భూతాశుచితపాత్రత్వాదినిజా నక
 థికారికయాసత్తంవరంబ్రహ్మనుభవతీసచశ్చునరావర్తరభితి

కలె

(౧౧౯)

కలె

నిర్మలకవి శివశంకరాచార్యులు.

ఇతిశ్రీభగవద్రామానుజవిరచితే వేదాంతసారే
చతుర్థస్వాధ్యాయస్య చతుర్థఃపాదోధ్యాయశ్చ
సమాప్తః- శాస్త్రించనమాప్తమ్ .
